

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

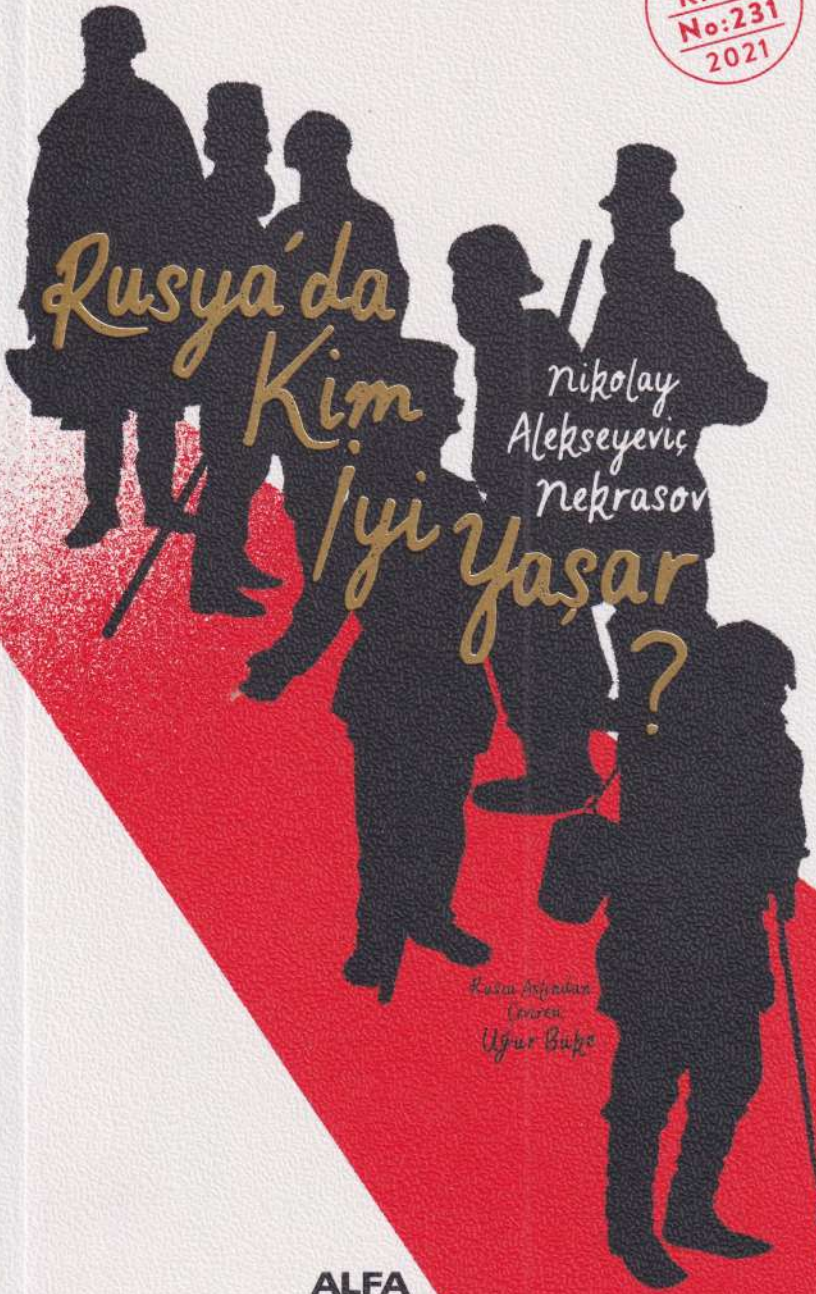
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Alfa
Klasik
No:231
2021

Rusya'da Kim iyi Yaşar?

nikolay
Alekseyevic
nekrasov

Kesim Beyhan
Çeviren
Uğur Buğra

ALFA

*RUSYA'DA KİM İYİ YAŞAR?***NİKOLAY ALEKSEYEVİÇ NEKRASOV (1821-1877)**

Rus şair, yazar, eleştirmen ve yayıncı. 10 Aralık 1821'de Rusya'da doğdu. Toprak sahibi bir köylü olan babası orduda subaydı. Onun köylülere karşı öfkelerine dair izlenimleri, Nikolay'ı daha küçük yaşından itibaren etkiledi ve Rus köylülerinin ve kadınlarının kötü yaşantılarını tasvir eden önemli şiirlerinin konusunu belirledi. Bu şiirler ona Dostoyevski'nin hayranlığını kazandı ve onu Belinski ve Çernişevski tarafından temsil edilen Rus aydınlarının liberal ve radikal çevrelerinin kahramanı yaptı. Rus şiirine üçlü ölçüleri ve dramatik monolog tekniğini tanıtmayla tanındı. Nekrasov, edebiyat sevgisini annesinden aldı. Filoloji ve felsefe eğitimi aldı. 1840 yılında ilk şiir derlemesini yayımladı. Kısa sürede üretken bir yazar oldu ve bazı edebiyat dergilerine eleştiriler yazmaya başladı. Erken yaşlarında ölümcül bir hastalığa yakalandı ama iyileşti. 27 Aralık 1877'de öldü. Dostoyevski, mezarı başında bir konuşma yaptı.

UĞUR BÜKE (1959)

Suşehri'nde doğdu. Akşehir Erkek İlk Öğretmen Okulunu bitirdikten sonra A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı bölümüne girdi. 1981'de mezun olduktan sonra Türkiye'nin Sesi radyosunda Rusça spiker ve çevirmen olarak çalıştı. Daha sonra İstanbul'a yerleşerek turist rehberliği ve Sovyetler Birliği Başkonsolosluğunda çevirmenlik yaptı. Uzun yıllar Sovyetler Birliği/Rusya Federasyonu ile iş yapan şirketlerde yöneticilik görevini üstlendi. Aleksandr Puşkin, Nikolay Gogol, Lev Tolstoy, İvan Turgenyev, Nikolay Leskov, İvan Bunin, Valentin Rasputin, Anatoli Rıbakov, Yuri Bondarev, Nikolay Nekrasov, İlya Boyaşov, Svetlana Uturgauri, Olcas Süleymanov, Boris Akunin, İlya Boyaşov, Anton Çehov, Mihail Bulgakov gibi yazarların eserlerini Türkçeye çevirdi. Rusya Çeviri Enstitüsü tarafından verilen "Rusçadan En İyi Çeviri 2020" ödülünü kazandı. Çevirilerinin yanı sıra doktora çalışmalarını sürdüren Uğur Büke evli ve bir kız çocuk sahibidir.

Кому на Руси жить хорошо: Rusya'da Kim İyi Yaşar?

© 2020, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın Türkçe yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Çeviren Uğur Büke

Kitap Editörü Elif Yeşilkaya

Kapak Tasarımı Füsun Turcan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-430-7

1. Basım: Ekim 2021

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika No: 43949

Alfa Klasik

No:231

2021

Nikolay Alekseyeviç Nekrasov
RUSYA'DA KİM İYİ YAŞAR?

Rusça Aslından Çeviren: Uğur Büke

ALFA

İçindekiler

NEKRASOV VE RUS DÜNYASI, *Uğur Büke* • 7

RUSYA'DA KİM İYİ YAŞAR?

GİRİŞ • 19

BİRİNCİ BÖLÜM

- I. KISIM: Papaz • 35
II. KISIM: Panayır • 51
III. KISIM: Sarhoş Gece • 66
IV. KISIM: Mutlular • 83

KÖYLÜ KADIN

- Giriş • 133
I. KISIM: Evlilik Öncesi • 148
II. KISIM: Şarkılar • 156
III. KISIM: Rus Babayiğidi Saveli • 166
IV. KISIM: Dömuşka • 182
V. KISIM: Dişi Kurt • 195
VI. KISIM: Zor Yıl • 207
VII. KISIM: Valinin Karısı • 215
VIII. KISIM: Kadın Masalı • 227

TEKNE KAZINTISI

- I. • 235
- II. • 245
- III. • 265

ŞÖLEN DÜNYA ÂLEME

- Giriş • 285
- I. Acı Zaman-Acı Şarkılar • 291
- II. Çilekeş ve Hacılar • 304
- III. Eski ve Yeni • 316
- IV. İyi Zaman-İyi Şarkılar • 336

NEKRASOV VE RUS DÜNYASI

Nekrasov'un en önemli eserlerinden biri olan *Rusya'da Kim İyi Yaşar?* onun toplumun en alt kesimi olan köle köylülere bakışını anlatır. Neredeyse bütün eserlerinde halktan yana tavır sergileyen Nekrasov, toplumdaki ilerici gücün bu köylülerden çıkacağını ve toplumu ancak bu hareketin ileriye götüreceğini anlatır. Bütün eser boyunca ezilenler ve ezenler arasındaki karmaşık ilişki anlatılırken köylünün hem iyi yönleri hem de yazarın acımasızca eleştirdiği özellikleri anlatılır. Bu eserin daha iyi anlaşılabilmesi için Rusya'daki ekonomik-toplumsal düzeni anlatan kısa bir önsöz yazmayı doğru buldum.

Ortaçağ Rusya coğrafyasında temel ekonomi tarımdır. Önceleri komünal bir toprak düzeni –aynı ailenin, soyun, kabilenin işlediği ve sahiplendiği – hüküm sürerken, çevredeki işlenmeyen toprakları da denetim altına almak isteğiyle birlikte bir yöneticinin gerekmesi sonucu üretim ilişkilerinde yavaş yavaş yeni yapılanmalar doğmaya başlar. Boyar¹ ve knyaz-

¹ Boyar: Merkezi derebeyliklerin ortaya çıkışıyla birlikte vergi toplamak, asker bulundurmak, uzak bölgeleri yönetmek üzere atanan kişiler. I. Petro dönemine kadar işlevlerini sürdürmüşler, daha sonra knyaz olarak adlandırılmışlardır.

lıkların¹ güçlenmesiyle de toprak el değiştirir ve yeni bir mülkiyet biçimiyle (toprak mülkiyetinin bu kişilere verilmesi, bir nevi tımar) merkeziyetçi yapılanmaların önü açılır. XI-XII. yüzyıllarda Rusya'da hâlâ ön feodal bir düzen hüküm sürer. Kendi toprakları içerisinde her türlü yetkiye sahip olan knyaz yine de çevresindeki boyarlar ve yerleşim yerlerindeki zanaatkârlara gereksinim duyar. O dönemde toplumu üç gruba ayırmak mümkündür. Yönetici sınıf (knyaz, ona bağlı memurlar –ki daha sonra soylular sınıfını oluştururlar– ve din adamları), XIV. yüzyıldan sonra köylü olarak adlandırılmaya başlanan küçük toprak sahipleri, zanaatkârlar ve tüccarlar; son olarak da köleler.

¹ Knyaz: IX. yüzyılda ortaya çıkan şehir ve bölge beyliklerinin yöneticisi, derebeyi olan knyazlar merkezi yapılanmayla birlikte Çarlığın yönetimine bağlı hale gelmişlerdir. Babadan oğula geçen knyazlık unvanı, XVIII. yüzyılda çar tarafından dağıtılan bir unvana dönüştürülmüştür. Önceleri soyluluğun da önemli olduğu bu unvan daha sonra sıradan bir görev unvanı haline gelmiştir. Bizde yapılan çevirilerde önceleri "Prens" olarak algılanan knyazların hükümdar soyuyla bir ilgileri yoktur, dolayısıyla bu kişilere Türkçedeki genel anlamıyla "Prens" demek mümkün değildir. Bu nedenle bu kitapta knyaz ve bağlantılı olan diğer sözcükleri, dilimize olduğu gibi geçen kont, baron, duk gibi unvanlar gibi orijinal haliyle bıraktım. Aile reisine knyaz, karısına knyagina, bekâr kızına knyajna, bekâr oğluna ise knyaiç denmektedir. Çocuklar evlendiklerinde erkek knyaz, kız ise knyagina olarak çağrılır. Rusçadaki Büyük Knyaz ve Büyük Knyagina ise çar ailesinden olanların taşıdığı bir unvandır. Bu unvan da merkezi devlet yapısı oluşturulduğunda bütün knyazlıkları bir araya getiren Moskova Büyük Knyazlığı nedeniyle kullanılmaktadır.

Bu sosyal ve ekonomik yapı Tatar-Moğol işgali boyunca ve daha sonrasında da devam eder. 12. yüzyıldan başlayıp 1480 yılına kadar devam eden ve Novgorod dışında neredeyse bütün Rus coğrafyasını egemenliğine alan Altın Ordu, *tımar* sistemini korumakla kalmamış, egemenliğini destekleyen kiliseye de bu sistemden yararlanma hakkı vermiştir. Rus coğrafyasının iç işlerine karışmayan ve yalnızca vergi alma yoluna giden Altın Ordu ne yazık büyük knyazlıkların oluşmasını ve güçlenmesini engelleyememiş ve sonunda Moskova Knyazlığı etrafında birleşen knyazlıklar tarafından yenilerek ilerlemesi durdurulmuştur. Ne var ki Moskova knyazlığı daha kendini toparlayamadan bu sefer de Litvanya işgali başlamıştır. Litvanya Krallığı da toprak sistemini değiştirmemiş tam tersine daha da büyütülmüştür. Kendisine bağlı *asillere* geniş topraklar vererek yeni bir sınıfın gelişmesinin önünü açmıştır. Ele geçirilen toprakların soylular ve knyazlara dağıtılması *komünal* sistemi iyice zayıflatmış ve oralarda yaşayan köylüleri serfleştirmiştir. Böylece miras yoluyla devreden toprağın yanı sıra üzerinde yaşayan “can”lar da babadan oğula geçmeye başlamıştır.

16. yüzyılın sonlarıyla birlikte merkezi bir Rus devletinin güçlenmesi sonucu, toprak yönetiminde de değişikliğe gidilmiş ve o dönemin medeni kanunu da denebilecek 1649 yılında çıkarılan yasada açık bir şekilde yazıldığı gibi, Rusya'da serfliğin kaldırılışına kadar toprak üçe ayrılmıştı. Çara ait topraklar, soyluların atalarından kalan ya da satın aldıkları ve mirasla geçen topraklar (*Votçina*) ve devlet hizmetlilerine verilen (*Pomestye*) ve görev süresince sahip olunan topraklar. Eserde sık sık bahsedilen ve toprak sahibi

olarak çevirdiğimiz *Pomeşçik* sözcüğü de bu kavramdan türetilmiştir.

11. yüzyıldan itibaren büyük kent konumunda olan Novgorod, Kiev, Polotsk, Ryazan, Vladimir gibi yerleşim yerlerinde feodal yapı otururken bu yapıyla birlikte zanaat ve ticaretle uğraşan bir kesim de yavaş yavaş kendini gösterir. Kiliseye verilen büyük ödünlere karşın din, yönetimde Avrupa'daki kadar ağırlık taşımaz. Feodal beyleri (Boyar-knyaz ve Altınordu vasalları) destekleyen bir kurum olmaktan öteye geçmez, öyle ki Rusya'nın birçok yerinde hâlâ pagan dinlerin etkileri görülür. Bu dönemde gerek yönetici sınıfı ve gerekse diğer kesimler arasındaki ilişkileri net olarak ortaya koyan ilk belge XI. yüzyıla ait olduğu sanılan "Rus Yasası" daha çok bir ceza yasasını andırsa da o dönemdeki halk katmanlarını ortaya koyması açısından ilginçtir:

Knyaz dışındaki özgür erkekler "Er kişi" olarak adlandırılıyor ve knyazın yardımcıları (Rusin, yerel işler; Gridin, askeri işler; Kupçina, ticari işler; Yabetnik, mahkemeler; Meçnik, vergilerden sorumlu) bu gruba dahil ediliyor ve Novgorod topraklarında yaşayanlar da Slovenin olarak adlandırılıyordu. Bunların dışında kalan Smerd yani özgür olmayan köylü, Holop yani köle, Zakup yani borç karşılığı köle ve Ryadoviç yani anlaşma karşılığı köle ayrımlarıyla alt sınıf belirlenmişti. Genel olarak köleler; esirler, suçlular, vergi ödemeyenler ve köle çocuklarından oluşuyordu.

15. yüzyılda Moskova knyazlığının etkisinin artması ve diğer küçük knyazlıkları kendisine bağlamasıyla merkezi devlet yapılanması güçlenmeye başlar. 1497 yılında III. İvan döneminde kabul edilen medeni kanun diyebileceğimiz "Sudebnik 1497" feodal yapı-

lanmanın temelini oluşturur ve toprakların çara hizmet edenlere dağıtımına başlanılır. Önceleri yalnızca hizmet süresi için geçerli olsa da daha sonraları babadan oğula geçecek şekilde düzenlenir ve Rusya'ya özgü yeni bir sınıfın doğmasına yol açar: Toprak sahipleri.

“Sudebnik 1497” aslında bir ceza yasası olmasına karşın miras, emeğin kiralanması, alım-satım, köylülerin bir sahipten diğerine geçişi ve kölelik konularına açıklık getirmesiyle oldukça önemlidir. Şehirlerde köleliği sınırlamasıyla vergi veren kesimin artmasını sağlaması da o dönem için oldukça ilginç bir karardır. Köylülerin bulunduğu yeri ancak işler bitip de feodal- le hesap görüldükten sonra terk etmelerini mümkün kılan ve bu süreyi on beş günle sınırlayan karar Rusya'da serfliğin yerleşmesine yardımcı olur. Zaten daha sonraki düzenlemelerle bu yer değiştirmeler iyice zorlaştırılır, neredeyse imkânsız hale getirilir. Köylülerin Rusya sınırları dışına kaçmaları artar. Bunun sonucu olarak da ülkede büyük bir ekonomik kriz patlar.

1649 tarihli yasa hem toprağın statüsünü yerleştirir hem de üstünde yaşayanların. Bu yasa mahkemelerin yerleşmesini sağlamanın yanında ilk kez kiliseye karşı işlenen suçları da cezaya bağlaması açısından oldukça ilginçtir. Böylece kilise hem dünyevi hem de ruhani olarak koruma altına alınmış ve hükümdarın egemenliğinin sürdürülmesi için önemli bir araç haline çevrilmiş olur.

17. yüzyıl, Rusya için bir dönüm noktasıdır. Ekonomik olarak büyümenin gözle görülür hale geldiği, yalnızca toprağa bağlı üretimin yerini başka malların da almaya başladığı, gerek votçına gerekse pomest-yeler arasındaki alışverişin arttığı, büyük şehirlerin

bu ürünlere giderek daha fazla gereksinim duyduğu bu dönemde feodal beylerin bu durumu bir kazanç kapısı olarak görmeleri köylüler üstündeki baskıları artırır. Ticaretle birlikte toplumda paranın değerinin de artışıyla büyük feodaller işletmeler ve özellikle de içki fabrikaları kurmaya başlarlar. Buralardan gelen paralar ya yeni toprakların satın alınmasında ya da tefecilik için kullanılır.

1613 yılında Mihail Romanov'un başa geçmesiyle birlikte köylüler üzerindeki baskı iyice artırılır. Kaçan köylülerin yakalanma ve geri gönderilme süreleri 10-15 yıla çıkarılır. Köylülerin toprağa bağlı olmaksızın satılmalarının önü açılır. Daha sonrasında vergiler artırılır ve feodallerin vergi toplamada karşılaştıkları sorunlara karşı sert önlemler alınır. Üretilen mallardan alınan vergileri artırılır. Tarihe "Tuz İsyanı" olarak geçen 1648 Ayaklanması bu baskıların sonucunda meydana gelir.

Birinci Petro'nun iktidarıyla birlikte devlet anlayışı değişmeye başlar. Sanayi ve ticaret devri başlamıştır. Rus coğrafyasındaki köylüler ilk defa ayrıma tabi tutulurlar. Feodal beye bağlı olmayan köylüler (devlet arazisini işleyenler, yabancılar, fethedilen topraklarda yaşayanlar) "resmi köylüler" olarak adlandırılır ve bunlardan vergi alınmaya başlanılır. Bu köylülere mahkeme hakkı, alım-satım yapma, işletmeler kurma hakkı verilir. İşledikleri toprak devletin olmasına karşın daha sonraki yıllarda özel mülkiyetlerine de geçer. Bu arada fabrika sahiplerine çalıştırmak üzere köylü satın alma hakkı ve feodalden kaçan köylüleri geri vermeme hakkı verilir. Bu durum, Rusya'da yeni bir sınıfın doğuşunun ilk adımı olur. Kişi başı vergilendirme sistemi getirilir.

Birinci Yekaterina döneminde kilise topraklarının devletleştirilmesi resmi köylülerin artmasına neden olur. Yabancı ülkelerden, özellikle de Almanya ve Baltık ülkelerinden gelen yerleşimcilerle sayıları bir hayli artınca devlet feodal beylere köylülerle birlikte toprak satışına başlamak zorunda kalır. Serflerin aleyhine bozulan sistem bu yolla dengelenmeye çalışılır. Resmi köylülere verilen ticaret izni toplumda yeni zenginler doğurur; öyle ki çoğu soylu, bu köylülerden faizle para almak durumunda kalır. Ancak 1763 yılında buğday ihracatının serbest bırakılmasıyla büyük toprak sahipleri eski güçlerine kavuşurlar. Toplumun değiştiğini gören Yekaterina yeni bir yasayla yurttaşlık hukukunu yerleştirmeyi planlar ancak büyük şehirlerdeki aristokratların direnişi ve başlayan Osmanlı savaşı nedeniyle bu planlar gerçekleştirilemez. 1775 yılı yasasıyla feodale bağlı köylüler dışında herkese mahkemeye gitme ve yönetime katılma hakkı verilir. Ne var ki yöneticiler hâlâ aristokrat sınıftan seçilmek durumundaydı. 1785 yılında çıkarılan yasayla şehirlere gelirlerini kendi gereksinimleri için harcama yetkisi verilir, aynı yasayla halk; tüccarlar, küçük burjuvalar, soylular, memurlar, din adamları olarak gruplandırılır. Şehirlerde yaşayan köylüler diğerlerinden daha fazla vergi vermelerine karşın halk olarak sayılmaz.

1785 Yasasının en önemli sonuçlarından birisi de soyluların toplum içindeki konumlarının açık biçimde ortaya konmuş olunmasıdır. Eskiden gelen haklarının yanı sıra ticaret yapma, sanayi tesisleri kurma ve en önemlisi de topraklarının bulunduğu bölgeleri yönetecek bir “alt parlamento” kurma gibi haklara kavuşurlar. Soylular arasından üç yıllığına seçilen eyalet

yönetimi, o eyalet dahilinde mahkemelerin oluşturulması, adli ve polis gücünün tesis edilmesi görevlerini de üstlenirler. Kısacası eyaletler, çar tarafından atanan valilerle birlikte soyluların inisiyatifine bırakılır. Soylular açısından tek kısıtlama, ellerindeki “can”ları perakende olarak satamamalarıdır.

Yine aynı yasayla, daha 1769’larda hazırlanmaya başlanan toplumdaki diğer bir katmanı ilgilendiren hükümler de yürürlüğe sokulur. Orta sınıf olarak adlandırılan bu grup da soylular gibi miras bırakabilme ve askeri hizmetlerden muaf olma hakkına kavuşurlar.

Aynı yasada toplumdaki üçüncü sınıf olarak belirtilen köylüler, yukarıda değindiğimiz gibi yalnızca devlet topraklarını işleyen kişilerdir. Soylulara ve toprak sahiplerine bağlı köylüler, toplumu oluşturan katmanlardan sayılmazlar. Bu köylüler medeni hukuk açısından soylulara, ceza yasası açısından ise devlete tabidirler.

1800’lü yıllarda gittikçe artan sanayileşme nedeniyle ortaya çıkan işgücünü karşılamak amacıyla 1803 yılında toprak sahiplerine, kendilerine bağlı olan köylüleri para karşılığında özgür bırakma, daha doğrusu satma hakkı verilir. 1861 yılında serfliğin kaldırılmasına kadar bu yolla yüz bine yakın köylü işçileştirilerek gerek toprakta gerekse fabrikalarda çalıştırılır.

Gittikçe gelişen sanayileşme karşısında tutunmakta zorluk çeken toprak sahipleri için 1842 yılında çıkarılan bir kararnameyle, topraklarının bir kısmını kendi köylülerine para ya da emek karşılığı kiralama hakkı verilir. Ne var ki kira ücretlerinin yüksekliği ve bu işi kabul eden köylülerin yasal konumlarının değişmemesi nedeniyle bu karar beklenildiği ölçüde

yararlı olmaz. Yine aynı yıllarda sanayiciler toprak sahiplerinden “can” satın alma hakkını elde eder. Devletin yurttaş olarak görmediği bu köylülere yaklaşımı da bölgelere göre farklılık gösterir. Örneğin 1816-1819 arasında Baltık bölgesi eyaletlerinde serflik kaldırılır ve köylülere toprak sahibinden özgürce toprak kiralama hakkı verilir.

19. yüzyılın başlarında Rusya'nın nüfusu yeni fethedilen topraklarla 36 milyondan 53 milyona çıkar. Bir yandan bu nüfusu besleme kaygısı, diğer yandan köylüler ve toprak sahipleri arasındaki çelişkilerin artması, köylülerin çalışma koşullarının ağırlaştırılmasıyla sonuçlanır. Köylüler yalnızca toprakta değil beylerinin fabrikalarında da zorunlu çalışmaya tabi tutulurlar. Kişi başı alınan vergi artırılır. Öyle ki 18. yüzyılda 1,5 ruble olan bu vergi, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde 30 rubleye kadar çıkarılır. Gerek ekonomik nedenler gerek toplum içinde başlayan sınıfsal gerilim ve gerekse Batıdan gelen zorlamalar, Rusya'nın büyük bölümünde geçerli serfliğin kaldırılmasını zorunlu bir hale getirir. 1855 yılında tahta çıkan II. Aleksandr tarafından uygulamaya konulan 1861 yasasıyla serflik tamamen kaldırılır. Rusya coğrafyasındaki 23 milyon köle-serf köylüyü ilgilendiren bu yasanın ana hedefi Rusya tarımına Batıyla yarışabilecek bir yön vermektir. Öncelikle kölelikten kurtarılan ve artık yurttaş sayılan köylülerin, toprak sahiplerinden satın alacakları toprakları işlemeleri düşünülür. Devletin belirlediği fiyat, köylüler adına kredi olarak toprak sahiplerine aktarılır. Köylüler bu borçları bitene kadar aynı topraklarda çalışmak zorundadır. Ailedeki erkek başına, bölgelere göre farklı olmak üzere, ortalama 3,3 desyatina toprak edinmelerine izin verilir.

Geçici borçlu olarak adlandırılan bu köylüler toprak bedelini çalışarak (%20'sini toprak sahibine, kalan kısmı devlete) tamamen ödedikten sonra miras hakkı da dahil olmak üzere toprağa sahip olabiliyorlardı. Devlete olan borç 49 yıl içinde ödenmek üzere planlanır.

Köleliği resmi olarak kaldıran bu yasanın uygulanmasında, yetkilerini yitirmek istemeyen toprak sahiplerinin direnişleri ve toprak dağıtımındaki adaletsizlikler nedeniyle büyük sorunlar çıkar. Toprak dağıtımında yetki soylunun ve toprak sahibinin kendisine verilmiştir. Dolayısıyla verimli topraklar hep eski sahiplerinde kalır. Çıkan anlaşmazlıkları gidermek üzere atanan arabulucular da o bölgedeki soylu kişilerden seçiliyordu. Dolayısıyla nihai aşamada köylüler için hem toprak için çalışmak hem geçimini sağlamak neredeyse imkânsız hale gelir. Köylüler arasında para sahibi olanlar toprak sahiplerinin yerini almaya başlar. Böylece toprakla doğrudan içli dışlı olan zengin yeni bir köylü grubu ortaya çıkar. Eski toprak sahiplerinin devletten aldıkları paralarla büyük şehirlere yönelmesiyle bu topraklardaki eski sistem tamamen çöker. Yine de soyluların yönetimdeki güçlerinin devam etmesi nedeniyle köylüler ancak 1903 yılında bütün haklarına kavuşabilirler.

Uğur Büke

**RUSYA'DA
KİM İYİ YAŞAR?**

GİRİŞ

Hangi yıl olduğunun önemi yok,
Önemi yok nerede olduğunun,
Anayollardan birinde
Karşılaştı yedi köylü.
Yedi, geçici borçlu köylü.¹
Gayretli'ydi illeri
ve ilçeleri Acıyadayan.
Issız nahiyesinin
Yakın köylerinden hepsi:
Yamalı, Delikli,
Yalınayaklı, Titreyenler,
Acılı ve Açlar,
Bir de Ürünsüz'den.
Başladılar tartışmaya karşılaşıncı:
Kim mutlu yaşar Rusya'da,
Özgür ve rahatça?

Roman: Toprak sahibi dedi,
Memur, dedi Demyan.
Luka, papaz dedi.
Şiş göbek tüccar,
Dedi Gubin biraderler,
İvan ile Mitrodor.
Yaşlı Pahom gömüldü düşüncelere:

¹ Geçici borçlu: 1861 yılında serfliğin kaldırılmasıyla birlikte ellerine geçen toprağın karşılığı olarak toprak sahibine çalışmak zorunda olan köylüler –çn.

Soylu erkan bir de
Bakanı zat-ı şahanenin,
Dedi bakarak yerlere.
Prov kısaca ses verdi: Çar.

Köylü dediğin, inatçı keçidir,
Taktı mı kafasına bir şeyi
Çıkaramazsın oradan
Kazık bile çakarsın.
Israrlı herkes kendi dediğinde!
Düşüler ki öyle bir tartışmaya,
Onları gören olsa düşünür:
Bellî defîne bulmuş çocuklar,
Çalışıyorlar paylaşmaya...

Her biri kendi işi için
Öğleden önce çıkmıştı evinden:
Biri demirciye gidiyordu,
İvankovo'ya diğeri
Papaz Prokofi'yi çağırıp
Bebeği vaftiz ettirecek.
Pahom petek petek balı
Götürüyordu Velikoye pazarına.
Gubin biraderler ise
Ellerinde bir yular
Yakalamaya gidiyorlar
Gemi azıya alan atlarını.
Çoktan ayrılmalıydılar
Kendi yollarına, oysa
Habire gidiyorlar yan yana!
Sanki peşlerinden bozkurtlar
Koştururcasına, yürüyorlar
Hızlı hızlı gidebildikçe uzağa.

Yürüyorlar sürekli tartışarak,
Dinlemeden bağıra çağıra!
Zaman ise akıp gidiyor.

Tartışmaktan unuttular,
Batışını kızıl güneşin
Ve akşamın karanlığını.
Anlaşılan gece boyu
yürüyeceklerdi, nereye bilmeden,
Çıkmasaydı karşılarna
Çirkin, çopur aptal kadın,
Cadı desen yeridir: "Muhteremler!
Böyle gece yarısı nereye
Hazırlandınız gitmeye?.."

Diye sorup başladı gülmeye,
Sonra kamçılıyıp atını
Uzaklaştı dörtnala cadaloz karı...

Nereye?.. diye bakındı
Birbirine bizim köylüler,
Durdular, sessizce, kafaları karışık...

Gece çoktan çökmüştü,
Parlıyordu yıldızlar tek tük
Uzak gökyüzünde,
Süzülüyordu ay ve kara gölgeler
Yollarını kesmişti
Düşüncesiz aceleci yolcuların.
Ah gölgeler, kara gölgeler!
Yetişmediğiniz kim var?
Kim var gelip geçmediğiniz?
Ne yazık, kara gölgeler sizi
Yakalayamamak ve kucaklayamamak.

Bir ormana bir yola
Baktı ve sustu Pahom.
Bir daha bakıp aklıyla
Şöyle dedi sonunda:

“Ne yapalım! İyi bir oyun
Oynadı bize orman devi!
Neresinden baksan en az
Otuz versta katettik!¹
Eve dönmeye, dönemeyiz,
Yorgun ve bitkiniz.
Oturalım, yapacak şey yok,
Güneşe kadar dinleniriz!”

Suçu atıp orman devine,
Yolun ve ormanın kenarına
Oturdu köylüler.
Ateş yakıp yerleştiler,
İkisi votkaya yollandı,
Diğerleri bu arada
Kadehler yaptılar
Karaağaç kabuğundan.
Çabucak geldi votka
Ve yetiştirdi mezeler.
Ziyafete çöktü köylüler!
Üç ellilik içtiler, yediler
Ve patladı tartışma yeniden:
Kim mutlu yaşar Rusya’da
Özgür ve rahatça?
Roman bağıırıyor: Toprak sahibi,

¹ Versta: 1066 metre uzunluğundaki eski Rus uzunluk ölçüsü
-çn.

Demyan bağılıyor: memur,
 Luka bağılıyor: papaz,
 Şiş göbek tüccar,
 Diye bağılıyor Gubin biraderler,
 İvan ile Mitrodor.
 Pahom bağılıyor: soylu erkan bir de
 Bakanı zat-ı şahanenin.
 Prov da bağılıyor: Çar!

Tartışma eskisinden daha çok
 Sardı ateşli köylüleri,
 Bini bir para küfrün,
 Birbirlerinin boğazlarını sıkmalarının
 Nesine şaşılır ki!

Bak başladılar bile!
 Roman pataklıyor Pahomuşka'yı,
 Demyan pataklıyor Luka'yı,
 İki Gubin birader ise
 Girişmişler yarma Prov'a,
 Bağıran bağırana!

Koptu ormandaki yankı
 Nazire edercesine
 Kızgın ve ateşli köylülere
 Gezmekse gezmek,
 Bağıraksa bağırmak.

Çar! sesi duyuluyordu sağdan,
 Ona yanıt geliyordu soldan:
 Papaz! Papaz! Papaz!
 Birbirine girdi bütün orman
 Uçuşan kuşlarıyla,

Ayağı tez vahşi hayvanları
Ve sürüngen mahlukatıyla,
İnilti, kükreme ve uğultu!

Hepsinden önce gri tavşan
Yakındaki çalılıktan,
Fırlayıverdi tüyleri diken diken.
Yağladı tabanları hemen!
Havalandı onun ardından
Alakargalar beryozalardan
Çirkin ve bet sesleriyle.
Tam o anda bir çıvgının
Korkan minik yavrucağı
Düşüverdi yuvasından:
Ağlayıp sızlıyor çıvgın:
Nerede yavrum? Bulunmaz!
Sonra yaşlı bir guguk kuşu
Uyandı ve düşündü
Kime sesleneyim diye?
Başladı on kez ötmeye,
Karıştırıp her seferinde
Yineledi yine yeniden...
Guguk, guguk, guuuguk!
Başaklanıyor buğday,
Bak susarsın o zaman
Boğazında kalınca başak!*

Uçtu geldi yedi puhu,
Çıkarıyorlar keyfini kör dövüşünün.
Yedi ağacın tepesinde
Kahkahalarla gece kuşları!

* Ekinler başağa durunca guguklar susar. (Halk, “boğazında kalsın” der.) –yazarın notu.

Ve sarı sarı gözleri
 Alev alev yanıyor
 On dört mum misali!
 Ve karga, kuşların akıllısı
 Yetişip zamanında kondu
 Ateşe yakın bir dala,
 Yalvarıyor şeytana:
 Gebertsinler içlerinden birini
 Vura vura döverek!
 Boynu çingiraklı bir inek,
 Akşamdan ayrı düşen
 Sürüsünden, işiterek
 İnsan seslerini,
 Yaklaştı ateşe ve dikti
 Gözlerini köylülere,
 Dinledi saçma sapan sözleri
 Ve başladı bütün yüreğiyle
 Böğürmeye, böğürmeye, böğürmeye!

Böğürüyor aptal inek,
 Bıcır bıcır alakarga yavruları,
 Bağırıyor şamatacı çocuklar,
 Yankı yineliyor hepsini.
 Tek eğlencesi yankının,
 Kışkırtmak namuslu insanları
 Ve korkutmak çocuk ve kadınları!
 Görmedi kimse onu şimdiye dek,
 Ama duymasına duydu herkes,
 Gövdesi yoktur, yaşar,
 Dili yoktur, bas bas bağırır!

Baykuş, bizim Moskovalıdır
 Hem de knyaginya, hareketlenip

Uçuyor üzerinden köylülerin,
Çarparak kanatlarını
Kâh çalılıklara kâh yere...

Kurnaz tilkinin kendisi
Meraklanarak karı gibi
Yaklaştı köylülere sinsi sinsi,
Dinledi, dinledi.
Çekip gitti, azıcık düşünüp
“Şeytan bile anlamaz!” dedi.
Doğruydu, tartışanlar bile
Bilmiyor, anımsamıyorlardı
Neden yaygara çıkardıklarını...

Epeyce giriştikten sonra
Birbirlerine, akılları geldi başlarına
Sonunda köylülerin,
Birikintiden su içip
Yıkadılar yüzlerini, rahatlayınca
Devirdi uyku onları yan yana...

Tam o anda minik, yavru bir kuş
Yavaş yavaş, yarım sajen¹ yukarıdan
Uçarak yaklaştı
Yanmakta olan ateşe.
Yakaladı Pahomuşka,
Ateşe yaklaştıırıp baktı iyice
“Ey minik kuş,” dedi
“Küçüksün ama pençelerin sert!
Üfürsem, kayarsın elimden,

¹ Sajen: 213 santim uzunluğunda eski bir Rus uzunluk ölçüsü
-çn.

Hapşırsam, düşersin ateşe,
 Bir fiskeyle ölüp gidersin,
 Yine de sen minik kuş,
 Güçlüsün bir köylüden.
 Güçlenince kanatların,
 Pırrrr! Nereye istersen
 Uçar gidersin!
 Ah sen, minik kuş!
 Ver bize kanatlarımı,
 Dolaşalım bütün çarlığı.
 Bakalım, öğrenelim,
 Sorup soruşturalım
 Kim mutlu yaşar Rusya'da
 Özgür ve rahatça?"

–İhtiyacımız olmazdı kanatlara
 Eğer olsaydı ekmeğimiz
 Günlük yarım pud¹ kadar,
 Adım adım ölçerdik
 Rusya anayı baştan başa!
 Dedi somurtkan Prom.

–Evet bir de kovayla votka
 Diye ekledi votkacı
 Gubin biraderler,
 İvan ve Mitrodor.

–Bir de sabahları
 Onar tane hıyar turşusu
 Diye şakaya vurdu köylüler.

¹ Pud: 16,4 kiloluk eski bir Rus ağırlık ölçüsü –çn.

–Eh öğlene de birer küp
Buz gibi kvas.¹

–Akşamları da birer demlik
Şöyle sıcak çay...

Konuşurken onlar,
Uçup duruyordu bir çıvgın
Üstlerinde, her şeyi dinledi
Ve gelip oturdu ateşin başına.
Cikcikledi, hopladı, zıpladı.
Sonunda insan sesiyle
Pahom’a seslendi:

“Özgür bırak yavrucuğu!
Bu minik kuş için
Veririm size iyi bir fidye.”

–Ne verebilirsin ki?

“Ekmek veririm

Günde yarım pud,
Votka veririm birer kova,
Sabahları hıyar turşusu veririm,
Soğuk kvas öğlenleri
Ve akşamları sıcacık çay!”

–İyi de küçük kuş nereden bulacaksın
Diye sordu Gubin biraderler
Yedi köylüye yetecek kadar
Votka ve ekmeği?

¹ Kvas: mayalanmış çavdar ekmeği ve suyla yapılan hafif al-
kollü içecek –çn.

“Bulmaya kendiniz bulacaksınız,
Ben küçük bir kuşum, yalnızca
Nasıl bulacağınızı söyleyeceğim.”

–Söyle!

“Ormanın içinde,
Otuzuncu direğin karşısından
Bir versta yürüyün,
Bir açıklığa varacaksınız,
O açıklıkta
İki yaşlı çam durur,
Bu çamların altına
Küçük bir kutu gömülüdür,
Çıkarın oradan kutuyu,
Büyülüdür:
İçindeki sihirli sofra örtüsüdür.
Ne zaman isterseniz
Hem doyurur hem içirir!
Size düşen sessizce
Kurul sofram kurul
Köylüleri doyur! demek.
Sizin istemenizle
Benim de emrimle
Önünüze serilecek her şey.
Şimdi, bırakın yavrucağı!”

–Dur! Biz yoksul kişileriz,
Uzun yola çıkıyoruz
Dedi kuşa Pahom.
Anladığım, bilge bir kuşsun,
Göster hünerini,
Şu eski giysilerimizde!

–Yenilensin, yıpranmasın
Kaftanlarımız hiçbir zaman!
Diye iletti talebini Roman.

–Şu ıhlamur çarıklarımız
Parçalanmasın, dayansınlar!
Diye söyledi isteğini Demyan.

–Şu lanet bit ve pire
Musallat olmasın bizlere!
Diye diledi Luka.

–Bir de şu dolaklarımız çürümese...
Diye söylendi Gubin biraderler...

Kuş yanıt verdi onlara:
“Sihirli sofra örtüsü
Onarır, yıkar, kurutur.
Ne isterseniz yapar... Artık bırak...”

Açarak geniş avucunu
Bıraktı Pahom yavru kuşu.
Bıraktı ve minik yavru kuş
Yarım sajen yukarıdan
Yavaş yavaş, uçarak
Gitti bir oyuğa doğru.
Arkasından da çıvgın
Uçarken bitirdi sözlerini:
“Bakın, unutmayın şunu!
Ne kadar yiyecek isterseniz
İsteyin verecektir,
Ama votka tam tamına
Gün başına bir kova.

İsterseniz fazladan
 Bir iki kez gerçekleşecektir
 Bu isteğiniz de, ne var ki
 Kötü olur üçüncü seferin sonu!”

Uçtu gitti çıvgın
 Yanında yavrusuyla,
 Köylüler de peş peşe
 Düzüldüler yola,
 Otuzuncu direği bulmaya.
 Buldular! Sessizce yürüyorlar,
 Emin ve doğru yolda.
 Geçit vermez ormanda
 Sayarak her adımlarını.
 Bir verstayı adımlayınca
 Gördüler açıklığı,
 Orada yükselen
 İki yaşlı çam ağacını...

Köylüler kazdılar
 Çıkardılar o kutuyu,
 Açınca buldular,
 Sihirli örtüyü!
 Bulur bulmaz söylediler:
Kurul sofram kurul
Köylüleri doyur!

Hemen o an örtü yayıldı,
 Nereden çıktığı görülmeyen
 İki güçlü, kuvvetli el
 Bir kova votka getirdi,
 Tepeleme ekmek yığdılar,
 Kayboldular çıktıkları gibi...

–İyi de hıyar turşusu nerede?

–Nerede sıcak çaylar?

–Niye yok buz gibi kvas?

Hepsi anında sofraya dizildi...

Çözüp kemerlerini köylüler,
Kuruldular hemen sofraya,
Başladı muhteşem şölen,
Sevinç içinde öpüştüler,
Söz verdiler birbirlerine:
İleride dövüşmeyeceklerdi yok yere,
Tartıştıkları konuya
Akılla ve adilce
Vicdanlara uygun bakacaklar,
Evlere dönülmeyecek,
Karılar görülmeyecek,
Görülmeyecek çocuklar,
Yaşlı anneler ve babalar,
Nasıl olursa ve nerede
Ulaşmadıkça bu sorun
Kesin bir yargıya:
Kim mutlu yaşar Rusya’da
Özgür ve rahatça?

Yeminlerini ettiler,
Ve sabaha doğru ölü gibi
Uyudu köylüler...

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KISIM

PAPAZ

Yol geniş mi geniş,
Kenarlarında beryozalar,
Uzaklara uzanmış,
Kumlu ve ıssız.
Yolun iki yanında
Tepeler uzanıyor
Tarlalara, biçime ayrılmış çayırlara,
Daha çok da sahipsiz
Bırakılmış topraklara;
Nehir kıyısında, göletlerde
Eski köyler sıralanıyor,
Sıralanıyor yeni köyler...
Ormanları, sulak çayırları
Çay ve ırmakları Rusya'nın
Baharda güzeldir.
Ama size, ah, bahar tarlaları
İçim acıyor bakarken
Baş veren cılız filizlerinize!
"Uzun kış günleri boşuna
(Diyor bizim çilekeşler)
Düşmedi kar hemen her gün.
Bahar geldi, hatırlattı kendini kar!
Önceleri hep sessizdir:
Uçarken susar, yatarken susar,
Anca ölürken bağırır.

Nereye baksan, her taraf su!
Tarlaları su basar,
Yol kalmaz gübre taşımaya,
Zamansa geçip gider
Yaklaşır aylardan mayıs!”
Üzücü bakmak, eskilere de
Ve hatta yenilere,
Bütün şu köylere.
Ah izbalar, yeni izbalar
Güzelsiniz ama sizi diken
Cepteki üç kapık değil,
Kendi felaketiniz!..¹

Çilekeşler sabahla birlikte
Rastlamaya başladılar gelip geçenlere:
Çarıkçı bir köylü kardeş,
Zanaatkârlar, yoksullar,
Askerler, arabacılar.
Sormadı bizim çilekeşler
Ne yoksullara ne askerlere:
Kolay mı zor mu onlara
Yaşamak Rusya’da?
Asker dediğin bir palaska,
Bir de matara,
Mutluluğun ne işi var burada?

Gün artık akşama dönmekte,
Hâlâ yürüyor köylüler,
Karşılarından bir papaz geliyor.
Çıkardı köylüler şapkalarını,
Yerlere kadar eğildiler,

¹ Köylerde sık sık meydana gelen yangınlar ima ediliyor –çn.

Dizildiler yan yana,
Kestiler yolunu
Doru beygirin.
Papaz başını kaldırıp
Baktı soran gözlerle:
Ne istiyor bunlar?

–Hayır! Soyguncu değiliz biz!

Dedi Luka, papaza.
(Luka, tıknaz ve sağlam yapılı
Kocaman sakallı, hantal
İnatçı, geveze ve aptal.
Değirmene benzer Luka.
Kuş değil ki değirmen
Çırpsa da kanatlarını
Kımıldamaz yerinden.)

–Bizler, Gayretli ilinin
Acıyadayan ilçesinin
Issız nahiyesinin
Yakın köylerinden
Yamalı, Delikli,
Yalınayaklı, Titreyenler,
Acılı ve Açlar,
Bir de Ürünsüz'den,
Onurlu ve sözünde duran
Geçici borçlu köylüleriz.
Önemli bir iş için çıktık:
Öyle bir tasa aldı ki bizi
Muazzam bir tasa,
Evlerimizden etti,
Soğuttu işlerimizden.
Ne yiyor ne de içiyoruz.
Önce bize bir söz ver

Köylüce sözlerimize
Gülmeden ve kaçmadan kurnazlığa
Vicdanınla ve aklınla
Ve de doğruyu söyleyeceğine,
Yok işim olmaz dersin
Başkasına gideriz...

“Söz, doğruyu söyleyeceğim,
Madem sorunuz var bana,
Gülmeden ve kaçmadan kurnazlığa
Vicdanımla ve aklımla
Yanıtlayacağım lüzumuyla,
Amin!”

–Sağ ol. Dinle bakalım!
Yolda giderken
Karşılaştık tesadüfen,
Karşılaştık ve tartışmaya başladık:
Kim mutlu yaşar Rusya’da
Özgür ve rahatça?
Roman: Toprak sahibi dedi,
Memur, dedi Demyan.
Ben, papaz dedim.
Şiş göbek tüccar,
Dedi Gubin biraderler,
İvan ile Mitrodor.
Pahom soylu erkan bir de
Bakanı zat-ı şahanenin dedi.
Prov da dedi ki: Çar...
Köylü dediğin, inatçı keçidir,
Taktı mı kafasına bir şeyi
Çıkaramazsın oradan

Kazık bile çaksan.
 Anlaşamadık ne kadar tartıştıysak!
 Tartışıp inatlaştık,
 İnatlaşıp birbirimize girdik,
 Sonunda yorulup bir karar verdik:
 Birbirimizden ayrılmayacağız,
 Evlere dönülmeyecek,
 Karılar görülmeyecek,
 Görülmeyecek çocuklar,
 Yaşlı anneler ve babalar,
 Nasıl olursa ve nerede
 Ulaşmadıkça bu sorun
 Kesin bir yargıya:
 Kim mutlu yaşar Rusya'da
 Özgür ve rahatça?
 Söyle bize Tanrı aşkına,
 Tatlı mıdır yaşamı papazın?
 Nasıl yaşarsın muhterem peder
 Mutlu ve rahat mısın?

İndirdi gözlerini, düşünceye daldı
 Arabasında oturan papaz.
 Konuşmaya başladı: "Ortodokslar!
 Günahtır Tanrı'ya sitem etmek.
 Sabırla taşıyım haçımı,
 Yaşıyorum... Nasıl mı? Dinleyin!
 Söyleyeyim en doğrusunu,
 Siz de köylü aklınızla
 Kavrarsınız nasılsa!"
 –Başla!

"Nedir size göre mutluluk?
 Rahat, zenginlik, onur,
 Öyle değil mi, sevgili dostlar?"

Yanıt verdiler: Öyle...

“Şimdi bakalım, kardeşler,
Neymiş papazın *rahatı*?
Aslında doğumumdan
Başlamak gerekir,
Nasıl okuryazar olur
Bir papazın oğlu,
Nelere mal olur
Satın almak papaz cübbesini,
En iyisi susalım!¹

.....
Yolumuz çok çetin,
Cemaat çok büyüktür.
Hastalar, ölenler,
Dünyaya gelenler,
Seçemez bunun zamanını:
Anızlardan, çayırlardan,
Karanlık gecelerinde güzün;
Kışın donduran soğuklarda,
Taşkınlarında baharın,
Gidersin, nereye çağırırlarsa!
Hem de sesin çıkmadan.
Kırılmış da olsa
Bütün kemiklerin.
Hayır! Her seferinde canın çıkar,
Ruhun altüst olur.

¹ Papaz okullarındaki eğitim çok zor şartlarda yapılıyor ve öğrenciler en ufak bir hatada dayakla cezalandırılıyorlardı. 1869 yılına kadar, ölen papazın yerine geçmek isteyeninin onun kızıyla evlenmesi gerekiyordu –çn.

İnanmayın Ortodokslar
Alışılır her şeye diyenlere:
Hiç kalbi yoktur
Üzülmeden bakanların
Ölüm döşeğindeki hırıltıya,
Mezar başındaki ağıtlara
Ve acısına yetimlerin!
Amin!.. Şimdi düşünün
Neymiş papazın rahatı?..”

Köylüler düşündü biraz
Soluklansın diye papaz,
Sonra yeniden sordular:
–Daha başka ne var?

“Şimdi kardeşlerim bakalım
Neymiş papaza duyulan *saygı*?
Oldukça nazik bir konu,
Kızdırmaz sizi umarım?..

.Söyleyin bakalım Ortodokslar,
Kime diyorsunuz siz
Cins aygır diye?
Sakın yanıt vermeyin!”
Başlarını eğen köylüler
Susuyorlar, papaz da susuyor
“Yolda giderken siz
Kimle karşılaşmaktan korkarsınız?
Sakın yanıt vermeyin!”
Sızlanıyor, ayak değiştiriyor köylüler,
Susuyorlar!

“Kime yazarsınız
O alaycı masalları

Ve aşâğılık şarkıları
Ve her türlü yergileri?..

Onurlu karısını papazın,
Papazın masum kızını,
Ya da papaz okulu öğrencisini
Nasıl çağırıyorsunuz?

Kimin ardından bağıyorsunuz
Ho-ho-ho diye?..”

İyice eğildi başları çocukların.
Susuyorlar, papaz da susuyor...
Köylüler düşünceye daldı,
Papaz geniş şapkasıyla
Yüzünü yelleyerek
Gökyüzüne bakıyordu.
Bahar; oynaşıyor bulutlar
Sıcak güneş dedeyle
Küçük torunlar gibi:
İşte sağ taraf
Kaplandı tamamen
Koca bir bulutla, dumanlandı,
Karardı ve döküldü gözyaşları:
Dizim dizim kül rengi ipler
Uzandı toprağa kadar.
Yakında, üstlerinde köylülerin
Dağınık ve küçük
Neşeli bulutların ardından
Gülümsüyor kızıl güneş,
Demetler içindeki genç kız gibi.
Ama bulutlar hareketlendi.
Papaz başını örtüyor,

Başlayacak şiddetli sağanak.
 Sağ tarafta ise şimdi
 Aydınlık ve sevinç dolu,
 Kesiliyor orada yağmur,
 Yağmur değil mucizesi Tanrı'nın
 Yumak yumak asılı
 Altın rengi iplikler...

“Biz değil... Büyüklerimizden
 Öğrendik bunları...” dediler
 Sonunda Gubin biraderler.
 Destekledi hemen diğerleri:
 “Büyüklerimizin suçu, bizim değil!”
 Papazın yanıtı “Amin!” oldu.
 “Bağışlayın Ortodokslar!
 Yargılamak değil amacım yakınlarınızı,
 Sizin isteğiniz üzere
 Doğruyu söyledim sizlere.
 İşte böyle saygınlığı papazın
 Köylüler arasında. Toprak sahipleri...”
 –Geç onları, toprak sahiplerini,
 Biz çok iyi biliriz!

“Şimdi bakalım, kardeşler
 Nereden gelirmiş
Zenginliği papazın?..
 Daha düne kadar
 Rusya İmparatorluğu
 Dolup taşıyordu
 Soyluların çiftlikleriyle.
 Toprak sahipleri yaşırdı
 Ve de diğer zenginler.
 Ne yazık artık yoklar.

Doğuruyor, çoğalıyorlardı,
Bize hayat veriyorlardı.
Düğün dernek mi kuruldu,
Bir çocuk mu doğdu,
Ekmek elden su gölden.
Gösteseler de sıkça sertliklerini,
Yine de iyilikseverdi
O efendiler,
Ellerini çekmezlerdi kiliseden,
Bizde kıyılırdı nikâhları,
Çocuklar bizde vaftiz edilirdi,
Bizde çıkarırdık günahlarını,
Biz okurduk son dualarını.
Kimi yaşasa da şehirde
Ölmek için de olsa
Gelirdi kendi köyüne.
Diyelim ki öldü şehirde,
Sıkı sıkı tembihlerdi
Gömülmeyi köy yerine.
Bir bakarsın, kilisemize
Altı atın çektiği
Cenaze arabasıyla
Getirir cenazeyi mirasçıları.
Papaza ciddi yardım yapılır,
Bayram yapardı cemaat...
Ama şimdi öyle mi!
Yahudiler gibi
Dağıldı toprak sahipleri
Hem uzak yaban ellere
Hem Rusya'nın her yerine.
Artık pek dertleri değil,
Kendi öz topraklarında
Yanında yatmak atalarının,

Üstelik toprakların çoğu
 Eline geçti tefecilerin.
 Ah, Rusların, soyluların
 Gururlu kemikleri!
 Nerelere gömülmediniz ki?
 Nerelerde yoksunuz ki?

Bir de Eski İnanişçılar¹ var...
 Yanlış bir şey yapmadım,
 Almadım günahlarını.
 Buna gerek de olmadı,
 Benim cemaatime bağlıydı
 Burada yaşayan dindarların
 Neredeyse üçte ikisi.
 Ama öyle yerler var ki,
 Neredeyse herkes onlardan,
 Nasıl yaşasın orada papaz?

Dünyada her şey değişiyor,
 Üstelik dünyanın kendisi de...
 Önceleri sertti yasalar,
 Sonra rahatladı Eski İnanişçılar,
 Böylelikle iyice düştü

¹ Patrik Nikon'un 1653 yılında kilise ayinlerinde ve din adamlarının konumlarında yaptığı reformları kabul etmeyenler, kendi kiliselerini kurmuşlardır. Ancak uzun süre baskı altında tutulmuşlar ve var olan kiliselerin denetiminde kalmışlardır. Bu durumdan yararlanan papazlar, Eski İnaniş taraftarlarından onları ihbar etmemek için rüşvet almaya başlamışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren durumları rahatlamaya başlamış, kendi kiliselerini kurmuşlardır. Eski inaniş Kiliseleri hâlâ birçok ülkede varlığını sürdürmektedir -çn.

Kazançları papazların.
Değişti toprak sahipleri
Çiftliklerde yaşamıyorlar artık,
Yaşlanınca da ölmeye
Gelmiyorlar artık buralara.
Toprak sahibi inançlı
Yaşlı kadınlar öldü,
Çoktan gömüldüler
Manastırın yanına.
Artık hediye etmiyor kimse
Papaza iç cübbesini!
Kimse örtü işlemiyor!¹
Şimdi köylülerin eline bak,
Biriktir on kapıklık bağışları,
Börek bayramdan bayrama,
Yumurta ise paskalyada.
Olsa verirdi bize ama
Köylü kendi muhtaç...

Üstelik herkese düşmez
Köylünün yarım kapağı.
Tarlalarımız verimsizdir,
Kumlu, bataklık ve yabani,
Hayvanlar yarı aç yarı tok,
Birebir aldıysan çok iyi,
Cömertliği tutarsa
Sevgili toprak ananın
Başka bir felaket çıkar,
Ne yaparsın onca buğdayı?
İhtiyaç zorlar, satarsın
Ölü fiyatına,

¹ Kilisede bulunan kapların üstüne örtülen örtüler –çn.

Derken kıtlık başlar!
 Üç katına alırken buğdayı,
 Satarsın üç kuruşa hayvanı.
 Dua edin Ortodokslar!
 Büyük bir felaket
 Bekliyor bu yıl da bizi.
 Kış çok sertti
 Bahar hep yağmurlu,
 Çoktan ekilmeliydi
 Ama su altında tarlalar!
 Esirgeme merhametini Tanrım!
 İşte yüksek gökkuşağı*
 Gösterdi kendini bize!
 (Papaz şapkasını indirip haç çıkardı,
 Onu dinleyenler de.)

Köylerimiz yoksuldur,
 Ve hastadır köylülerimiz,
 Bizi besleyip büyüten,
 Ebediyen alın teri döken
 Tanrı'ya şükürler eden
 Kadınlarımız da kederli,
 Tanrı, güç katsın güçlerine!
 Bunca çalışmaya
 Zordur yine de yaşamak!
 Bazan, hasta diye çağırırlar,
 Bakarsın, ölmek üzere,
 Ailenin hali bir felaket
 O an gelir çatar, evin direği
 Göçüp gidecektir!

* Yüksek gökkuşağı iyi havaya, yatay gökkuşağı yağmura işarettir –yazarın notu.

Dualar okursun ölüye,
Gücün yettiğince, yapabildiğince
Teskin edersin kalanları,
Ruhu huzurdadır! Bu arada
Yaklaşır cennet mekanın anası,
Uzatır sana kemikli
Nasır tutmuş elini.
Ruhun altüst olur,
Bu küçük elde şıkırdayınca
İki bakır beş kapık!
Kazanılmış para, kuşkusuz
Ve isteğe bağlı.
Almasan, neyle yaşayacaksın,
Dudaklarındaki teselliler bile
Öylece donup kalır,
Aşağılanmış gibi
Evinin yolunu tutarsın... Amin!..”

Sözünü bitirdi ve beygirini
Kamçıladı hafifçe papaz.
Köylüler yol verdi,
Yerlere kadar eğilerek,
At yürüdü yavaş yavaş.
Altı yoldaş birden
Sanki anlaşmışlar gibi,
Atıldılar sitemle
Ve ağız dolusu küfürle
Zavallı Luka'nın üstüne:

–E, ne oldu? İnatçı kafa!
Kütüğün daniskası!

Ne geçti eline! Neymiş,
 “Çanların soyluları
 Yaşıyormuş knyazlar gibi.
 Yükselir papazın dirliğinin
 Kuleleri gökyüzüne
 Papazın topraklarında.
 Çalar çanlar bağır bağır,
 Tanrı'nın bütün topraklarına.”
 Diyor ki “Tam üç yıl çalıştım ben
 Bir papazın yanında,
 Beleş hayat, hayat değil!
 Papazın lapası yağ doludur,
 Çörekleri bol içli,
 Gümüş balıklıdır çorbası!
 Şişmandır papazın karısı,
 Kızı ise bembeyaz,
 Atı oldukça iridir,
 Kovanları bal doludur,
 Çan gibi uğuldar durur!”
 Al işte övüp durduğun
 Papazın yaşamını!
 Niye bağırıp çağırdıysan?
 Niye dövüştüysen, lanet?
 Bununla mı büyütecektin
 Bir kürek koca sakalı?
 Âdem babadan bile önce,
 Dolaşırdı keçi, sakalıyla.
 Ne ki hâlâ aptal sayılır,
 Keçi şimdi bile!..

Luka duruyor, susuyordu,
 Çekiniyordu da, yoldaşları
 Geçirecek diye böğrüne.

Öyle de olacaktı zaten,
Şansına köylünün,
Yol kıvrım kıvrımdı,
Görünüverdi tepeden
Papazın ciddi yüzü...

II. KISIM

PANAYIR

Boşuna bizim çilekeşler
Küfürler yağdırmadı
Soğuk ve ıslak bahara.
Bahar gereklidir köylüye,
Erkeni de zamanında geleni de,
Ama burada, ağzınla kuş tutsan
Isıtmıyor işte güneş toprağı,
Dolaşüyor gökyüzünde
Yağmur dolu bulutlar
Sağmal inekler gibi.
Kar çekti gitti ama
Ne ot yeşillendi ne yaprak!
Su çekilip gitmeyince
Giyinemiyor toprak bir türlü
Parlak yeşil örtüsünü,
Kefensiz bir ölü gibi
Uzanıyor göğün altında kederle,
Mahzun ve çıplak.

Acıklı köylünün durumu,
Hayvanlarıinki daha beter;
Yedirip eldeki son samanı
Sürdü sahibi hayvanı
Cılız mı cılız çayıra,
Ne yiyecekse orada? Kara toprak!

Ancak Aziz Nikola¹ baharında,
Hava kendine gelir,
Zavallı aç hayvan da
Taze otlarla keyifle beslenir.

Hava sıcak. Beryozaların
Altından yürüyor köylüler,
Aralarında laflayarak:
“Geçtiğimiz köy bomboş,
Önceki de öyleydi!
Oysa bugün bayram,
Nereye gitti bu millet?..”
Köyün içinden yürüyorlar,
Sokaklarda yalnızca çocuklar,
Evlerdeyse yaşlı kadınlar,
Üstelik kapıları kapalı,
Pek çoğu da kilitli.
Kilit dediğin, sadık köpek:
Ne havlar ne de ısırır,
Eve de kimseyi sokmaz!

Köyü geçtiler, gördüler
Bir ayna yemyeşil çerçeveli:
Ağzına kadar dolu bir gölet.
Üstünde kırlangıçlar,

¹ Aziz Nikola'nın kutsal emanetlerinin eski Rus takvimine göre 9 Mayıs'ta Demre'den Bari'ye getirilmesiyle kutlanmaya başlanan, daha sonra da özellikle Ortodokslarda geleceksel bir kutlamaya dönüşen, çoğu yerde dinsel anlamını yitiren dini bayram –çn.

Ve sivrisinekler
 Hızlı ve zayıf,
 Zıplayarak karadaymış gibi
 Dolaşıyorlar su üstünde.
 Kıyıda, söğütlükte
 Bildircin kılavuzları cırlıyor.
 Uzun sallanan bir salda,
 Elinde tokaç papaz kızı,
 Duruyor, ayaklı kalbur gibi
 Toplamış eteğini.
 Aynı salda bir ördek
 Uyuyor yavrularıyla..
 Birden at kişnemesiyle,
 Döndü o yana köylüler,
 Suyun üstünde gördüler,
 İki kafayı, biri köylünün,
 Esmer ve kıvırcık,
 Küpeli (güneş oynuyordu
 beyaz küpenin üstünde);
 İkincisi bir atın,
 Boynunda beş sajen ip.
 Köylü almış ipi ağzına,
 O yüzüyor, at yüzüyor,
 Köylü kişniyor, at kişniyor.
 Yüzüyorlar, bağır çağır.
 Kızın bindiği sal
 Ördeklerle salınıyor ağır ağır.

Ata yetişti, tutup yelesinden,
 Binip üstüne çayıra çıktı
 Delikanlı: vücudu bembeyaz
 Boynu ise katran karası,
 Sular sızıyor üstlerinden,
 Hem attan hem biniciden.

-Köyünüzde ne oldu
Sanki hepsi ölmüş gibi
Ne genç var ne de yaşlı?
“Kuzminskoye köyündeler.
Bugün panayır var,
Kilisenin bayramı bir de.”¹
-Uzak mı bu Kuzminskoye?

“Eh, üç versta var yok.”

-Gidelim şu Kuzminskoye'ye,
Görelim bayramı, panayırı!
Diye kararlaştırdı köylüler.
Kendi işlerini de düşündüler:
Belki orada saklanıyordur,
Mutlu dediğimiz kişi?..

Kuzminskoye zengin
Ama daha önemlisi,
Pis bir ticaret merkezidir.
Bir yamaca uzanır,
Sonra bir çukura,
Yine de bir tepenin üstü
Nasıl çamur olmasın?
İki eski kilise vardır,
Biri Ortodoksların
Diğeri Eski İnanişçılarının.
Üstünde okul yazan bir bina,
Boş, iyiden iyiye kapalı,
Tek pencereli bir izba

¹ Adına kilise yapılan aziz ya da olayın kutsandığı, o yöre cemaatine kutlanan bayram -çn.

Üstünde hacamat yapan¹
 Bir sağlıkçı resmi.
 Bir de pis bir otel,
 Önünde tabelası:
 (Koca burunlu bir çaydanlık,
 Birinin taşıdığı tepsinin
 Üstünde küçük fincanlar,
 Çevrelemişler çaydanlığı
 Kaz ve yavruları gibi.)
 Yan yana dükkânlar
 Sanki buraların
 Kapalı çarşısı...²

Meydana geldi bizim çilekeşler,
 Her türlü mal, ne ararsan var,
 Bir de iğne atsan düşmez,
 Nasıl eğlence ama?
 Ne haç var etrafta ne ayin,
 Şapkalarını çıkarmış erkekler
 Sanki ikona önündeler.
 İşte böyle bir memleket!
 Bir bak, nereye kayboluyor
 Köylü şapkaları:
 Şarap deposundan başka,
 Ucuzcular, restoranlar,
 Onlarca şarapçı,
 Üç koca han,
 Bir de şarap mahzeni,

¹ Hacamat: Vücudun herhangi bir yerini hafifçe çizip üzerine boynuz, bardak veya şişe oturtarak kan alma –çn.

² Gostinı Dvor: Büyük şehirlerde taşradan gelen yiyecek ve içeceklerin depolanıp satıldığı tek çatı altındaki dükkânlar –çn.

İki tane meyhane,
On bir tane de tektekçi
Bayram için açmışlar
İçki çadırlarını,
Her birinde beş tepsici,
Tepsicilerin elleri çabuk,
Becerikli ve işbilir,
Yine de yetişemiyorlar
Para üstü vermeye bile!
Bak nereye uzanmış
Elleri köylülerin şapkaları,
Mendilleri ve eldivenleriyle.
Ah Ortodoks susuzluğu,
Nasıl da büyüksün!
Hele rahatlasın yürekler,
Peşine düşülür şapkaların
Pazar kalktığında.
Dumanlı kafalarda
Oynaşüyor sarı sıcak...
Sarhoş, yaygaracı ve neşeli,
Rengârenk ve çok güzel!
Delikanlılar pileli pantolonlu,
Yelekler çizgili,
Gömlekler çiçek açmış;
Kadınlar kırmızı giysili,
Kızların örgülü saçları,
Kurdeleler kuğu misali!
Bir de hoppa kadınlar
Başkentvari giyinmişler,
Bir şişip bir sönüyor
Tarlatanlı etekler!
Görsen nasıl da cafcacı!
Özgürlük var, şık şıkıdımlar

Etekleriniz altına
 Sığar kocaman tezgâhlar!
 Rüküslere göz atan
 Eski İnanişçi öfkeli bir kadın
 Yanındaki yoldaşına:
 “Kıtlık gelecek! Kıtlık!
 Şaşacak ne var, ekin çürüdü,
 Tarlalar su altında,
 Petrov’a¹ kadar sürer!
 Süslenmeye başlayınca kadınlar
 Güzel rengârenk basmalarla,
 Boy atmaz oldu ormanlar,
 Buğday mı, ekmesen de olur!”

–Basmaların suçu ne
 Bu işte, anacığım?
 Aklım almıyor!
 “Onlar Fransız basması
 Köpek kanıyla boyanmış!
 Anladın mı şimdi?..”

Dolaşıyorlar atlarla,
 Tıklım tıklım tepede,
 Tırmık, dirgen, karasaban,
 Araba kasnakları ve baltalarla.
 Ateşli bir alışveriş orada,
 Tanrı’nın adıyla ve şakalarla,

¹ Petrov günleri: Aziz Peter ve Paul’un kutsal eşyalarının Roma’dan San Sebastian’a getiriliş günü olarak Ortodokslar tarafından kutlanan 12 Temmuz (eski takvimle 29 Haziran) bayram, daha sonraları dini anlamını yitirmiş ve yaz şenliklerinin ve düğünlerin yapıldığı, av mevsiminin başladığı üç dört gün süren bir bayrama dönüşmüştür –çn.

Ağız dolusu kahkahalarla.
Nasıl gülünmesin ki?
Kısa boylu bir köylü,
Dolaşıp kasnak deniyor,
Birini büktü, beğenmedi,
İkinciye büktü olanca gücüyle,
Kurtulmasıyla birlikte elinden,
Şakladı ortasında alnının!
Kasnağın altında gürlüyor köylü,
“Karaağaç kütüğü!”
Savuruyor kavgacı küfrü.
Başka bir köylü, araba
Dolusu ahşap eşyayı
Deviriverdi orada!
Sarhoştı! Kırdı dingili,
Çalışırken onarmaya
Baltayı kırdı! Düşünüyordu
Köylü elinde balta,
Küfrün bini bir para
İş yapıyormuşçasına:
“Ne baltası, alçağın tekisin!
Üstesinden gelemedin
Şu kıytırık, sıradan işin.
Ömrünce eğdin başını
Ama içten hiç olmadın!”

Dolaştı bizim gezginler tezgâhları
Keyfini çıkararak eşarpların,
İvanovo¹ basmalarının, koşumların,
Kimrı işi yeni ayakkabıların.

¹ İvanovo, tekstil ürünleriyle; Kimrı, sarraciye ürünleriyle
ünlü Rus şehirleri –çn.

Ayakkabıcının önünde
 Gülmekten kırıldı gezginler:
 Elinde keçi derisi yemeniler
 Pazarlıktaydı bir dede,
 Fiyatını sordu beş kere,
 Evirdi çevirdi, inceledi:
 Birinci sınıf bir işçilik!
 –Hadi, dayı! Ya iki yirmilik
 At ya da yaylan!
 Dedi ona satıcı.
 “Hele dur!” Keyfini çıkarıyor
 Yaşlı adam minicik ayakkabının,
 Devamında konuşmasının:
 “Damadı boş ver, kızım susar,
 Karımı da geç, etsin dırdırını!
 Torunuma yazık! Afacan
 Sarılmıştı boynuma:
 ‘Dedeciğim hediye getir,
 Dedeciğim!’ diye ipek başıyla.
 Yüzümü okşuyor, sırnaşıyor
 Öpüyordu beni.
 Dur, seni gidi sürüngen!
 Dur, fırdöndü! Keçi derisinden
 Ayakkabı alacağım...
 –Övünmüştü böyle Vaviluşka,
 Büyük küçük herkese
 Hediye söz vermişti ama
 İçmiş, paralar suyunu çekmişti!–
 Bu utanmaz gözlerle
 Nasıl bakarım şimdi onlara?..

Damadı boş ver, kızım susar,
 Karımı da geç, etsin dırdırını!

Torunuma yazık!.." Başladı
Yeniden anlatmaya! Üzüntüyle!..

Halk toplanmış dinliyor
Gülmeden ve acıyarak,
İşleri olsaydı, olsaydı ekmekleri
Yardım ederlerdi ona,
Ama iki yirmilik vermek
Kendilerinin aç kalması demek.
Neyse ki orada biri vardı
Pavluşa Veretennikov.
(Soyunu da bilmezlerdi
sopunu da köylüler onun.
Yine de "bey" derlerdi.
Boş konuşmanın ustasıydı,
Kırmızı bir gömlek giyerdi
Çuha paltosunun altına
Cilalı çizmelerini çekerdi.
Rus şarkılarını müthiş söyler
Ve büyük bir zevkle dinlerdi.
Görürlerdi onu sık sık
Hanlarda, şarapçılarda
Ve hemen her meyhanede.)
Vavilo'ya iyilik yapıp
Satın aldı ayakkabıları.
Vavilo kucakladı onları
Şaşkınlıkla! Sevinçten
Teşekkür bile etmeyi beye
Unutuverdi yaşlı adam.
Ama diğer köylüler
Öyle sevindiler ki
Sanırsın her birine
Bir ruble verdi bizim bey.

Bir de orada kitap,
Resim tezgâhı vardı,
Çöreklenmişti oraya
Mallarıyla bir çerçi.
–General de lazım mı?
Diye sordu işbilir çerçi.
“General de ver
Ama vicdanına kalmış,
Resmi olsun gerçek generalin
Biraz şişman ve korkutucu.”

–Müthiş! Gördüğünüz gibi!
Dedi çerçi alayla,
İş heybetinde değil ki...

“Neyde o zaman? Birader!
İtelemek mi derdin bu çerçöpü?
Ne işimize yarar ki?
Yemezler! Köylüler için
Aynıdır bütün generaller
Ağaçtaki kozalaklar gibi.
Elden çıkarmak için lüzumsuz
Bir malı değmeli erbabının eli.
Hem şişman hem de korkunç olanı
Herkes yediririm ben...
Haydi ver, iri yarı ve heybetli
Göğsü dağ, gözü şahin
Yıldızları bol olanı!”

–Ya devlet görevlisi istemez misin?
“Tek eksikimiz de oydu!”
(Yine de aldılar, ucuza!

Fıçı kadar göbekli,
Ve on yedi yıldızlı
Yüksek unvanlı birini.)
Çerçi olanca saygıyla
İkram ederek ne varsa
(Lubyanka'dan toplanan)
Elden çıkardı Blücher'i¹
Her biri bir yüzlüğe,
Arhimandrit Foti'yi
Haydut Sipko'yu,
Sattı "Soytarı Balakirev"
ve "İngiliz Milord" kitaplarını...
Kitaplar kutulara girdi,
Portreler dolaşmaya çıktı
Bütün Rus çarlığını
Yer buluncaya kadar,
Bir köylünün oturma odasının
Alçak duvarında...
Niye asıldığını şeytan bile bilmez!

¹ Lubyanka: Çarlık döneminde Moskova'daki Lubyanka alanına açılan Nikolski sokağında kitap ve resim pazarı kuruldu.

Gebhard Leberecht von Blücher (1742-1819); Prusyalı mareşal. Waterloo savaşında Napoléon'a karşı orduyu yönetmiştir. Arhimandrit Foti (1792-1838); Çar I. Aleksandr döneminde sarayda entrikalarıyla ünlü papaz.

Sipko; 1850'li yıllarda Peterburg'da oldukça ün yapan dolandırıcı, kalpazan.

Soytarı Balakirev - İvan Balakirev (1699-1763); I. Petro ve sonrasında üstün zekâsı ve keskin diliyle ün yapan saray soytarısı.

İngiliz Milord; önceleri elyazması olarak dağıtılan 1782 yılında basılan Matvey Komarov'un İngiliz *Milord George'un ve Brandenburg Sınır Kontesi Luisa Frederika'nın Maceraları* kitabı -çn.

Ah! Ah! Gelir mi o zamanlar
(Gel, arzulanan zaman!..)
Portreden portreye
Kitaptan kitaba fark olduğunu
Köylünün anladığı zamanlar.
Köylünün pazardan
Blücher ya da aptal Milord
Yerine Belinski ve Gogol
Alacağı o zamanlar?
Ey insanlar, ey Ruslar!
Ey Ortodoks köylüler!
Duydunuz mu hiç
Onların adlarını?
Bu büyük adları...
Taşıdılar, ün kattılar
Halkın yılmaz savunucuları!
Onların portrelerini asmalıydınız
Oturma odalarınıza,
Kitaplarını okumalıydınız...

“Koşa koşu giderim cennete, kapısı nerede?”

Böyle bir cümle döküldü
Ansızın tezgâhın ortasına.
–Ne kapısını arıyorsun?
“Oyun çadırının, baksana müziğe!..”
–Gidelim, göstereyim sana!

Oyun çadırını duyan
Bizim çilekeşler de yollandı
Dinlemeye, bir göz atmaya.

Petruşka ve
Davulcu keçisiyle
Öyle laternadan değil
Gerçek müziğiyle
Seyretti bizimkiler komediyi.¹
Komedi pek akıllıca değildi
Ama aptalca da sayılmazdı.
Giydiriyordu tam yerinde
Hem bekçiye hem nöbetçiye!
Tıklım tıklımdı içerisi,
Çoğu çerez didikliyordu
İki üç köylü ise kendi
Aralarında çene çalıyordu:
Bak, işte votka çıktı ortaya,
Biraz bakıp vuracaklar!
Kahkaha atıp keyiflenecekler,
Petruşka'nın sözlerine
Ekleyecekler ki öyle sözler,
Isırarak bitirsen kalemi
Aklına gelmez tek kelim!

Vardır her yerde meraklılar,
Biter bitmez oyun
Paravanın arkasındalar,
Kutlar, dost olur
ve çeneye dalarlar:
–Neredensiniz, kimlerden?
“Çalgıcılarıydık bizler
Bir toprak sahibinin,

¹ XIX. yüzyıl Rusyası'nda panayırların vazgeçilmez eğlence-
lerinden biri olan gösteri. Ana karakterleri Kukla Petruşka
ve Davulcu Keçi olan eleştiri ağırlıklı komedi gösterisi –çn.

Şimdi hepimiz özgürüz.
Kim ihsan, ikram ederse
Artık odur baş tacımız!”

–İşin aslı şu dostlar,
Yeter beylere hizmetiniz,
Köylüleri eğlendirin artık!
Hey, ufaklık! İyi votka ver!
Likör! Çay! Hafif bira!
Köpüklü şarap! Çabuk ol!..

İçecekler derya deniz,
Daha cömert toprak sahibinden
İkramın hesabı yok.

Esen ne deli rüzgârdır
Ne de titremekte toprak ana,
Bağıran, küfredip şarkı söyleyen,
Yalpalayıp sürünen yerlerde,
Kavga edip sonra da öpüşen,
Bayram eden halktır!
Çıkınca köyün biraz dışına,
Bütün köy sallanıyordu
Hatta koca çan kulesiyle
Eski kilise bile
Bir iki kez sallanmış gibiydi.
Hem ayık hem de akli başında
Olana zordur orada...
Bizim gezginler dolaştılar bir daha
Akşamüzeri ayrıldılar
Gürültülü köyden...

III. KISIM

SARHOŞ GECE

Ne samanlık, ne ambarlar,
Ne meyhane ne de değirmen.
Rusya'nın her yerindeki gibi
Bitiverdi köy öylece
Küçük pencereleri
Demir parmaklıklı
Basık ahşap bir binayla.
Mahkûmlar için yapılan binanın¹
Hemen arkasında göründü
İki yanı beryozalarla çevrili
Oldukça geniş bir yol.
İş günlerinde tenhadır,
Hüzünlü ve sessizdir
Şimdi olduğunun tersine!

Anayolun üzerinde
ve dolaşık patikalarda
Göz alabildiğince
Sürünüyor, yatıyor, gidiyor,
Debeleniyordu sarhoşlar,
İnlemenin bini bir para!

¹ Mahkûmların gideceği yerlere kadar geceleri konakladığı binalar -çn.

Gıcırdıyordu yük arabaları
Sığır başları gibiydi
Sallanan ve yana düşen
Beladan çıkmaz başları
Uyuklayan köylülerin!

Millet yürüyor ve düşüyordu
Sanki düşman setlerin ardından
Şarapnelle biçiyordu
Yürüyen köylüleri!

Sessiz gece çöküyor,
Kara gökyüzünde
İşte ay çıktı artık,
Mavi kadifenin üstüne
Tanrı'nın altın yaldızla
Yazdığı bilgelikleri
Ne akıllılar anlar
Ne de aptallar.

Uğulduyor yüz sesli yol,
Susarken mavi deniz
Sanki başlıyor oradan
Halkın konuşmaları.

“Biz de elli kapiğe
Dilekçe yazdırdık arzuhalciye
Vereceğiz valiye...”

–Hey, bir haral düştü arabadan!

“Hey Olenuşka nereye?
Dur! Sana çörek vereyim,

Zıp zıp pire gibisin,
Doyurdun karnını
Sevdirmiyorsun kendini!”¹
–Sen çok iyisin de çarın fermanı,
Yazılmadın ki yanımızda...²

“Yol verin millet!”
(Özel vergi memurları³
Çıngırak ve kokartlarıyla
Pazardan gelip geçiyorlar.)

–Onun için söylenecek söz:
Çalı süpürgesidir İvan İlyiç,
Yürürken çalım atar,
Arkasındaki tozu görmez!

“Tanrı korusun, Paraşenka,
Sen Piter’e gitme!
Öyle memurlar var ki

¹ Yazar burada pire hakkındaki “Yemeye yer, içmeye içer; sevdirmeden gider” bilмесini kullanıyor –çn.

² 1861 toprak reformundan sonra köylülerin toprak sahibi olabilmeleri sağlanmış ancak bunun karşılığında ne kadar çalışacakları ve ne kadar ödeyecekleri konusunda belgeler imzalamaları istenmiştir. Bu belgeler de genellikle eski toprak sahipleri ya da onların atadığı kişiler tarafından hazırlanıyordu. Köylüler bu belgeleri imzalamamak için uzun süre direnmişlerdir. Devlet tarafından önerilen bu belgelere karşı duyulan güvensizlik bütün belgelere yayılmıştır. “Yanımızda okundu ama yanımızda yazılmadı” türünde deyişlerin doğmasına neden olmuştur –çn.

³ İl ve ilçelerde içkilerden alınan özel tüketim vergisini toplamak üzere kurulan vergi dairelerine mensup memurlar, üstlerinde kim olduklarını gösteren bir de kokart taşıyorlardı –çn.

Gündüzleri aşçılık yaparsın,
Geceleri olursun yatmalık
Kısacası saçmalık!”

“Savvuşka nereye böyle?
(Bağırıyor papaz at üstündeki
Kokartlı köy bekçisine.)
–Kuzminskoye’ye gidiyorum
Bizim amire. Vukuat var.
İleride bir köylüyü
Öldürdüler... “Vah!.. Günah!..”

–Niyeyse zayıflamışın Daryuşka!
“Kirmen değilim ki, canım
Bak şuna döndükçe
Göbek bağlıyor,
Ben ise günden güne...”

“Hey delikanlı, aptal delikanlı,
Kılıksız şapşal,
Hey, hadi al beni kollarına!
Beni, bu yaşlı kadını,
Bak başım açık, hem dumanlı¹
hem de günahkâr...”

Bizim ayık köylüler
Etrafa bakarak, dinleyerek
Kendi yollarında gittiler.

¹ Köylerde kadınların başları açık dolaşmaları hoş karşılanmazdı –çn.

Ortasına yolun, tam ortasına
Sessiz bir delikanlı
Büyük bir çukur kazmıştı:
–Ne yapıyorsun böyle?
“Anamı gömüyorum!”
–Aptal! Ne anası!
Baksana, yeni montunu
Gömmüşsün toprağa!
Git çabuk, domuz gibi
Yat hendeğe su iç iyice
Belki gelirsin kendine!

“Hadi, bir daha çekelim!”

Oturmuş iki köylü,
Diremişler ayaklarını,
Olanca güçleriyle yükleniyorlar
Çekiştiriyorlar bir oklavayı,
Öyle ki eklemleri kütürdüyor!
Oklava çekmek yetmemiş ki
“Hadi şimdi deneyelim
Sakallarımızı çekmeyi.”
Birbirlerinin sakallarını
Azaltırken sırayla,
Yanakları da alıyordu nasibini!
İnliyor, kızarıyor, kıvranıyorlar,
Ofluyor, bağılıyor, yine de çekiyorlar!
“Görürsünüz siz, reziller!”
Bir de iyi arkadaşlar!

Bir hendekte tartışıyordu kadınlar,
“Kürek cezası daha iyi
Eve gitmekten!” diyor biri.

“Uydurma,” diyor diğeri
 “Benim ev seninkinden beter!
 Büyük damat kırdı kaburgamı,
 Ortancası çaldı yün çilemi,
 Çile dert değil, tüküreyim içine,
 İçinde elli kapık vardı.
 Küçük damat ise elinde bıçak
 Bak, kesin öldürecek!..”

“Haydi yeter be birader!
 Kızma artık!” duyuldu birden
 Yakındaki tümseğin gerisinden:
 “İyiyim... Gidelim!”
 Korkusuz bir gece!
 İster sağa bak, ister sola
 Görürsün bakınca yoldan:
 Çiftler dostça yürüyor
 O koruluğa olmasın?
 Çeker herkesi o koru
 O koruda yanık sesli
 Bülbüller öter...

Yolda bir sürü insan
 Ne ki sonrası tam hüsrân:
 Gittikçe daha çok görülüyor
 Dayak yiyenler, sürünenler,
 Yerlere yayılanlar.
 Küfürsüz tek söz yok,
 Ağızlar açılmıyor
 Kötü bir söz etmeden,
 İşitiliyor dört bir yandan.
 Meyhane önleri de karışmış,
 Arabalar birbirine girmiş,

Karışıklıktan ürken atlar
Binicisiz koşuyorlar:
Küçük çocuklar ağlıyor,
Analar ve eşler dertleniyor:
Kolay mı hiç çıkarmak
Erkekleri meyhaneden?..

Menzil direğinin yanından
Tanıdık bir ses geliyor.
Yaklaşıyor bizim çilekeşler
Bakıyorlar: Veretennikov
(Keçi derisi yemeniyi
Vavilo'ya hediye etmişti)
Konuşuyordu köylülerle.
Köylüler açıyorlar içlerini
Bu gönül adamına:
Pavel şarkıyı beğenince,
Beş kere daha söylerler, yaz!
Hoşuna giderse eğer
Atasözlerini de yaz!
Yeterince yazan Veretennikov
Köylülere şöyle dedi:
"Rus köylüsü akıllıdır
Ancak kötü tarafı
İçer kusuncaya kadar,
Hendekler dolar taşar,
Görünce üzüyor insan!"

Bu sözleri duyan köylüler
Beye hak verdiler,
Pavluşa defterine
Bir şey daha yazmak istedi.
Eksiğimiz sarhoş köylüydü,

Zaten beyin karşısında
 Yüzüstü yatıyor,
 Gözlerinin içine bakıyor,
 Sessizce duruyordu, ama birden
 Atılıverdi! Doğrudan beye,
 Kaptı elindeki kalemi!
 “Dur bakalım, boş kafa!
 Vicdansızca saçma haberler
 Yayma bizim hakkımızda!
 Zavallı köylü ruhunun
 Biraz eğlenmesi mi
 Gözünde büyüdü senin?
 Zaman olur çok içeriz
 Ama daha çok da çalışırız.
 Sarhoş olduğumuz doğrudur
 Ama ayıgız çoğunlukla.
 Hiç dolaştın mı köyleri?
 Alalım bir votka
 Dolaşalım izbaları tek tek,
 Birinde, ikisinde içerler
 Üçüncüsünde el bile sürmezler,
 İçen aileler de var,
 Ağzına sürmeyenler de!
 İçmeseler de acı çekiyorlar
 Keşke içseydi aptallar,
 İşte vicdanları öyle...
 İnanılmazdır seyretmek,
 Bu içilmeyen izbaya
 Düştüğünde bir felaket,
 Bakamazsın!.. Hiç gördün mü
 Hasatta Rus köylerini?
 Giden var mı meyhaneye?
 Buralarda arazi büyüktür,

O kadar da verimsiz.
Söylesene kimin eli
Giydirir baharda toprakları
Ve soyar sonbaharda?
Hiç rastladın mı akşamleyin
İşten dönen bir köylüye?
Tarlada dağları yığmıştır,
Yediği evde yalnızca nohuttur:
–Böyle bir yiğidi, uçururum
Hafif bir üflemeyle!

Tatlıdır yemeği köylünün,
Ömür boyu örnek alır eğeyi¹
Aklına gelmez yemeği!
Mide dediğin ayna değil ya²
Yine de dert etmeyiz yiyeceği...
Bir başına çalışırsın,
Tam iş bittiğinde ise
Üç yarıcı karşında biter:
Tanrı, çar ve toprak sahibi!
Bir de dördüncü var ki
Tatardan daha öfkeli,
Üstelik hiç paylaşmaz,
Yer bitirir tek başına!³
Evvelsi gün musallat oldu
Aynı böyle kötü biri,
Senin gibi Moskovalı
O da şarkıları yazıyor,

¹ “Dişi var ağzı yok, kendi yemez biriktirir” bilmecesine atıf (eğ) –çn.

² “Ayna değil ya mide, içindekini göresin” atasözüne atıf –çn.

³ Köyleri yakıp yıkan yangınlar –çn.

Atasözlerini bir de
 Bilmeceleeri derliyor.
 Sonra bir başkası vardı
 Ne kadar çalışıyorsun günde,
 Az mı çok mu yediğin
 Ve boğazından geçen?
 Kimi toprağı ölçer,
 Kimi köyde yaşayanları
 Parmakla sayar,¹
 Oysa hiç sayan yok
 Her yaz ne kadar
 Emegini köylünün
 Yangınlar yutar?..

Rus sarhoşluğunun ölçüsü yoksa da,
 Hiç ölçüldü mü bizim dertlerimiz?
 Var mı çalışmanın bir ölçüsü?
 Votka devirir de köylüyü
 Dert hiç devirmez mi?
 Köylü dertlerini saymaz ki,
 Ne gelirse gelsin başına
 Üstesinden gelir hepsinin.
 Köylü çalışırken hiç düşünmez
 Gücünün tükeneceğini,
 Sen kadeh elindeyken
 Düşünür müsün içersen
 Hendeğe düşeceğini?
 Sarhoşların debelenmesine
 Bakmak sizi utandırıyor da
 Ya bakmak köylülerin

¹ 1861 reformundan sonra bilgi toplamak amacıyla yapılan çalışmalar –çn.

Biçtikleri ıslak otları
Atların bile kımıldamadığı
Yüksüz bile geçmenin
İmkânsız olduğu
Bataklığın içinden
Nasıl taşıdıklarına?
Bir köylü ordusu
Tümseklerden ve buzlu sulardan
Sırtında sepet sürünürken
Göbeği çatlar köylünün!

Şapkasız güneş altında
Ter ve boğaza kadar çamur içinde
Keserken kamışları bataklıkta
Bir yandan da
Emilirken kenelere
Nasıl güzel olunur ki?

Acıyacaksan acı ama
Değerlendirme köylüyü
Zenginin ölçüsüyle!
Üşengeç falan değiliz,
Büyük insanlarız biz
Hem işte hem de gezmede.

Köylünün her birinin
Kara buluttur yüreği
Öfke ve hiddet dolu,
Fırtınalar kopmalıydı,
Boşalmalıydı kan yağmurları,
Oysa diniyor her şey votkayla.
Aktığında damarında bir kadeh
Güller açar köylünün

O güzelim yüreğinde.
 Gerek yok üzülmeye
 Bak çevrene çıkar keyfini!
 Delikanlılar, gençler
 Gezmeyi iyi bilirler!
 Ezilmiştir kemikleri
 Yürekleri de yılgın,
 Ama gençlik cesaretleri
 Gerekirse yerinde!..”

Köylü çıktı bir tümseğe
 Vurdu çarıklarını yere,
 Bir dakika sonra
 Ekledi olanca sesiyle
 Keyfini çıkararak
 Neşeli kalabalığın:
 “Hey! Baldırı çıplak,
 Sarhoş köylü çarlığı,
 Bağır çağır özgürce!..”

–Senin adın ne babalık?

“Deftere mi yazacan?
 Aslında niye olmasın!
 Yaz: ‘*Yalınayak köyünde
 Yaşar Yakim Çıplak
 Ölesiye çalışır
 İçer yıkılincaya!..*’

Köylüler gülmekten kırılarak
 Anlattılar ona
 Yakim’in nasıl biri olduğunu.

Yakim, yoksul bir yaşıdır,
Bir zamanlar Piter'de yaşarken
Düşmüş hapishaneye:
Takışmış tüccarın biriyle!
Yolunmuş ıhlamur gibi
Dönmüş memleketine,
Sarılmış karasabana.
O günden beri otuz yıldır
Yanar tarlada güneş altında,
Sağanak yağmurdan
Saklanır tırmık altına,
Eşi gibidir karasaban,
Ne ki ölüm bulacak onu da,
Karasabana yapışan toprak
Misali kuruyup düşecek...

Şöyle bir olay gelmiş başına:
Oğluna resimler satın almış,
Duvarlara asmışlar,
Oğlundan daha çok severmiş
Resimleri seyretmeyi.
Tutmuş bir gün gazabı Tanrı'nın
Köy yanmaya başlamış.
Bir ömür boyu biriktirmiş
Yakimuşka tamı tamına
Otuz beş tane gümüş rublelik.
Önce paraları alacakken
O tutmuş resimleri
Duvardan indirmeye başlamış.
Karısı da o sırada
İkonaları topluyormuş.
Yanıp yıkılmış izba
İşte böyle bir hata yapmış!

Erimiş rubleler karışmış toprağa,
Bir avuç toprak için
On bir ruble vermişler...
“Ah, birader Yakim!
Pahalıya gelmiş resimler!
Neyse astın herhalde onları
Süslendi yeni izbanın duvarları!”

–Astım, hem de yenilerini de,
Dedi Yakim ve sustu.

Pavel dikkatle baktı çiftçiye:
Göğüs içe çökmüş, karın
Ezilmiş, göz ve ağzının
Kırıksıklıkları yarıkları gibi
Çorak toprağın.
Kendisi de zaten
Toprak anaya benziyor:
Boynu kararmış, kesek gibi
Karasabanın yardığı,
Yüzü kiremit kızılı,
Elleri ağaç kabuğu
Ve kum gibi saçları.

Köylüler fark edince
Gücendirmediğini Pavel'i
Yakim'in sözlerinin,
Onlar da onayladılar hemen:
“Doğru ya doğru;
İçki yakışıyor bize!
İçerek hissediyoruz gücümüzü!
Dert üstüne dert varken
Nasıl bırakılır ki içmek!..

Belimizi bükemedi iş
Sırtımızı yere getiremedi dert
Votka mı devirecek bizi!
Ne dersiniz?”

–Evet, Tanrı bağışlar!
“Hadi, bir kadeh de bizimle iç!”

Çıkardılar votkayı, içtiler.
Veretennikov, Yakim’e
İki altmışlık uzattı.¹

“Vay, beyim! Kızmadın,
Akıllısın velhasıl!
(Dedi ona Yakim.)
Böyle akıllı bir kafa
Köylüyü nasıl anlamaz?
Başı yerde yürür domuz,
Görmez göğü ömür boyu!..”

Birden bir şarkı duyuldu
Koroyla dostluk, yiğitlik üstüne:
Sarhoş ama ayakta
Otuz kadar delikanlı
Yan yana yürürken söylüyorlar,
Gençlerin yiğitliği
Ve kızların güzelliği
Ve Volga Ana hakkında.
Yoldaki her şey sustu,
Yalnızca o düzgün şarkı
Yayıldı dalgalarla rüzgârda

¹ Şkalik: 60 gram votka ölçüsü, bir kadeh –çn.

Dalgalandığı gibi çavdarın,
Köylülerin yüreklerine,
Dağlayıcı bir acıyla.

Bu şarkıyla birlikte
Daldı düşünceye, ağladı
Genç bir kadın:
“Hayatım, güneşsiz gün
Hayatım, aysız gece
Bense körpeden körpe,
Bağlı bir kısrak,
Kanatsız bir kırlangıcım!
Yaşlı, kıskanç kocam
Körkütük sarhoş, horulduyor
Bu gencecik tazeye
Uyurken bekçilik yapıyor!”

Böyle ağladı genç kadın
Ve birden atladı arabadan!
“Nereye” dedi kıskanç koca
Yakalayıp kadını saçından
Tutar gibi şalgamı köklerinden!

Ah! Gece, sarhoş gece!
Karanlık ama yıldızlı
Okşayan bahar esintisiyle
Serin, güzel gece!
Bizim iyi delikanlıların
Yüreklerini de yaktın!
Özlemiyle tutuştular kadınların.
Doğru, olsalardı yanlarında
Daha neşeli olurdu!
Bağırıyor İvan: “Yatmak istiyorum.”

Maryuşka yanıtlıyor: “Ben de seninle!”
İvan bağılıyor: “Yatak dar.”
Maryuşka, “Sığarız!”
Bağılıyor İvan: “Ah, soğuk.”
Maryuşka, “Isınırız!”
Anımsayınca o şarkıyı,
Konuşmadan anlaştılar
Dar yataklarına sığmaya.

Tanrı bilir neden, tek bir
İhlamur boy atmıştı
Yolla tarla arasında.
Oturdu altına bizim çilekeşler
Fısıldadılar pür dikkat:
Kurul sofram kurul
Köylüleri doyur!

Hemen o an örtü yayıldı,
Nereden çıktığı görülmeyen
İki güçlü, kuvvetli el
Bir kova votka getirdi,
Tepeleme ekmek yığdılar,
Kayboldular çıktıkları gibi.

Köylüler kendine geldi,
Roman nöbetçi olarak
Kaldı kovanın başında,
Diğerleri dağıldı kalabalığa
Mutlu olanı aramaya:
Can atıyorlardı dönmeye
Bir an önce evlerine...

IV. KISIM

MUTLULAR

Gürültülü bayram kalabalığında
Dolaşıyordu çilekeşler
Bağırarak etraflarına:
“Hey! Yok mu mutlu olan?
Çık ortaya! Kesinleşirse eğer
Mutlu bir şekilde yaşadığın
Kovamız dopdolu hazır:
İçebildiğince iç, serbest
Şan için ikramımızdır!..”
Bu duyulmamış sözlere
Güldü geçti ayık olanlar,
Sarhoş ama akıllılarsa
Az daha tüküreceklerdi
Hamaratların sakallarına.
Yine de yeterince çıktı
Ortaya bedavadan
Kafa bulmak isteyen.
Bizim davet sahibi
Çilekeşler döndüklerinde
İhlamurun altına
Sarılıverdi hemen çevreleri.
İleri çıktı işsiz bir zangoç,
Zayıf, sanki kibrit çöpü.
Boş boş konuşmaya başladı:
Mutluluk ne malda

Ne kürkte ne altında,
Ne de değerli taşlarda.
–İyi de nerede?

“İç huzurda!

Sınırı vardır mülkiyetin
Beyliğin, asilliğin ve çarlığın.
En iyi mülkiyet, sahip olmak
Bütün cennetine Tanrı’nın!
Güneş ısıttığı sürece
Dikerim kafama bir ellilik,
Mutlu olurum böylece!
–Elliliği nereden buluyorsun?
“Vereceğim dediniz ya...”

–Kaybol, yemezler!..

Yaşlı bir kadın yaklaştı
Tek gözlü, yüzü çiçekbozuğu,
Eğilip selam verdi,
Ben mutluyum dedi:
Sonbaharda kadının
Bin kadar şalgamı çıkmış
Küçücük bahçesinde.
“Şalgamlar öyle iri
Öyle lezzetli ki her biri,
Bahçe dediğin de
Üç sajene bir arşın!”
Güldüler yaşlı kadına
Bir damla bile vermediler:
–Sen evinde iç, kocakarı
Şalgamı da meze yap!

Madalyalı bir asker yanaştı.
Üfürsen yıkılacak ama
Votka istiyor canı, “Mutluyum!” dedi.

–E, anlat bakalım, babalık,
Neymiş şu asker mutluluğu?
Saklamak yok hiçbir şeyi!
“Şöyle, mutluluk, birincisi,
Yirmi savaşa katıldım,
Hepsinden sağ çıktım!
İkincisi daha önemli,
Barış zamanları da
Ne aç kaldım ne tok gezdim
Ama ölümü es geçtim!
Üçüncüsü ise suçlarım için
Hem büyük hem de küçük,
Acımadan dövdüler sopayla
Dokun, bak, yaşıyorum hâlâ!”

–Al! İç bakalım emektar!
Tartışmaya hiç gerek yok,
Belli mutlusun sen!

Geniş omuzlu, genç
Olonetsli bir taş ustası
Ağır balyozuyla çıktı ileri:
“Yaşıyor ve şikâyet etmiyorum
Karım ve anneciğimle,
Sıkıntı nedir bilmeyiz!”

–Nedir mutluluğunuz bakalım?

“Dinleyin (Balyozunu
bir tüy gibi kaldırdı):
Sabahın köründe kalkıp
Gece yarısına kadar
Şu dağı indiririm!
Yaptım da, övünmüyorum
Taş kırmakla günde
Beş gümüşlük kazandığımla!”

Pahom canlandı bu “mutlulukla”
Homurtuyla onaylarcasına
Votka verdi ağır işçiye:
–Tamam ama yarın
Yaşlanınca bu mutlulukla
Zor olmayacak mı koşturmak?..

“Bak, gücünle hiç övünme”
Dedi zor soluk alan, zayıf
Ve güçsüz bir köylü
(Ölününki gibi sivri bir burun,
Tırmık gibi incecik eller,
Şişe benzer upuzun ayaklar,
Sanki insan değil sivrisinek.)
“Ben de taşçı gibiydim,
Gücümle övünüp dururdum,
Tanrı da cezalandırdı beni!
Anasının gözü usta anlamıştı
Aptal bir delikanlı olduğumu,
Başladı beni pohpohlamaya,
Ben de aptalca seviniyor
Dört kişilik çalışıyorum!
Bir gün girmişim yükün altına,
Tuğla taşıyorum,

Kaldır kaldırabilirsen,
 Lanet tuğla hayli ağır.
 ‘Bu da ne böyle?’ diyor
 ‘Bildiğim Trofim bu değil,
 Böyle hafif bir yük
 Yakışır mı delikanlıya?’
 –Madem az geliyor
 Koy patron eliyle,
 Dedim ben de kızarak.
 Sanırım yarım saat kadar,
 Ben orada durdukça
 Yüklede de yükledi alçak!
 Duyuyorum kendi hırıltımı
 Ama kıvırtmak da istemiyorum,
 Neyse, lanet yükü taşıdım
 İkinci kata kadar.
 Usta hayretle bakıyor,
 Ve alçak coşkuyla bağırıyor:
 ‘Ooo, aferin Trofim!
 Ne yaptığını bilmiyorsun:
 Şimdi sen en azından
 On dört pud çıkardın!’
 Bilmez miyim! Kalbim balyoz
 Göğsümü dövüyor, gözlerim
 Kan çanağı olmuş,
 Sırtım sanki ikiye ayrılmış,
 Dizlerim tir tir titriyordu.
 O günden beri eriyip gidiyorum!..
 Hadi doldur, kardeş, yarım kadeh!”

–Ne doldurması? Nerede mutluluk?
 Votkayı mutlularda veriyoruz,
 Bir de senin anlattıklarına bak!

“Dinle sonuna kadar, göreceksin!”

–Anlat bakalım, neymiş!

“Şöyle. Ben de memleketimde
Ölmek istiyordum
Her köylünün istediği gibi.
Piter’den bitkin ve sersem
Neredeyse aklını yitirmiş halde
Bindim trene.
Sonunda başladık gitmeye.
Vagona sıtmadan titreyenler,
Ateşten yananlar bir yığın işçi
Öylesine yığılmıştık,
Herkesin içinde tek özlem:
Yetişmek memleketine
Ve ölmek kendi evinde.
Ancak orada da şans gerekti:
Yazın gidiyorduk,
Yakıcı sıcak, havasızlık.
Birçoğu kendini kaybetti
Hasta adamların,
Vagon cehenneme döndü,
Yerde deliler gibi
İnleyenler, yuvarlananlar,
Kimi karısını kimi anasını sayıklar.
İlk istasyonda bırakıp
Onları sonra yola devam.
Yoldaşlarıma bakıyordum,
Ateşler içinde düşünüyordum,
Ben de mi ölecektim?
Gözlerime halkalar çöktü,
Birader sanki sürekli

Horoz boğazlıyormuş gibiydim.
 (Bir zamanlar biz de
 Horoz besliyorduk yılda
 Bin kadarına bakardık.)
 Nereden aklıma geldilerse, lanetler!
 Dua etmeye çalışıyordum
 Hayır! Aklımdan çıkmıyorlar.
 İnanın, hepsi gözümün önünde
 Titreyip duruyorlar,
 Boğazları kesilmiş,
 Kanlar içinde hâlâ ötüyorlar!
 Bense elimde bıçak: 'Yetti artık!'
 Tanrı beni bağışlasın
 Neler neler bağırmadım ki?
 Oturuyor, kendime geliyorum...
 Şansıma gün bitti, akşama doğru
 Hava serinledi, acıdı haline
 Biz öksüzlerin Tanrı!
 Neyse sonunda geldik,
 Ben de ulaştım memlekete
 İnayetiyle Tanrı'nın
 Huzura kavuştum biraz..."

–Ne diye övünüp duruyorsunuz
 Köylü mutluluğunuzla?
 Diye bağırıyor ayağı sakat
 Bir uşak.
 Siz en iyisi doldurun bana
 Tanrı şahidim, ben mutluyum!
 Beylerin beyi
 Knyaz Peremetyev'in
 En sevdiği kölesiydim.
 Karım da aynı şekilde,

Kızım küçükhanımla birlikte
Fransızca öğrenirdi,
Bir de diğer dilleri,
Knyajnanın yanında
Oturmasına izin verilirdi...
Ah, anam babam, nasıl da ağrıdı!..
(Başladı sağ ayağını
Avucuyla ovalamaya.)
Köylüler gülüştüler.
–Ne gülüyorsunuz, aptallar,
Diye bağırdı uşak
Ansızın hiddetlenerek.
Hastayım, söyleyeyim mi
Ne için dua ettiğimi
Ayaktayken ve yatarken?
“Tanrım! İyileştirme benim
Bu şerefli hastalığımı,
Çünkü sayesinde soyluyum!”
Ne sizin aşağılık illetiniz
Ne ses kısıklığınız ne de fıtığınız.
Hastalıkların en asilini
Çekiyorum köylüler, çünkü
Görülür yalnızca en önemli
Kişilerinde imparatorluğun!
Dam-la denir adına!
Yakalanmak için ona,
Şampanya, Bourgogne,
Tokay ve Macar şarabı
İçmek gerek otuz yıl...
Masasında ekselansları
Knyaz Peremetyev’in
Tam kırk yıl durdum,
Fransızın en iyi trüfünü

Tabaklardan yaladım,
Yabancı içkileri
Bitirdim kadehlerdeki..
Hadi bakalım, doldur!
“Geri bas!
Bizimki köylü votkası
Sıradan, yerli malı
Yani ağzına layık değil!..”

Sarı saçlı, hafif kambur
Beyaz Rus bir köylü
Çekingence yanaştı çilekeşlere,
Ne de olsa votka çekiyor:
“Biraz da bana doldurun
Ben mutluyum!” diyor.

–Çek bakalım ellerini!
Anlat ve kanıtla önce
Nasıl mutlu olduğunu?

“Bizim mutluluğumuz ekmektir:
Beyaz Rusya’daki evimde
Hep kepekli ve gavuzlu
Arpa ekmeği yedim:
Bazen haykırırdım
Lohusa bağırıışlarıyla
Karnımı tutarak.
Şimdi, Tanrı’ya şükür!
Gubonin’in¹ yanında karnımız tok,

¹ P. İ. Gubonin, köylü kökenli olan Gubonin, Moskova’da kısa sürede zenginleşmiş ve büyük çaplı yol yapım işlerine başlamış, o dönemin oldukça büyük bir müteahhididir –çn.

Çavdar ekmeği veriyorlar,
Yiyorum tiksırıncaya!”

Somurtkan bir köylü yaklaştı
Elmacık kemiği yerinden fırlamış
Bu yüzden hep sağa bakıyor:
“Ayı avına çıkmıştım,
Mutluluğum benim gerçektir:
Yoldaşlarımdan üçünü
Parçalayıverdi ayıcıklar,
Bense yaşıyorum, Tanrı’ya şükür!”

–Bak bakalım, sol tarafa!
Korkunç suratını
Ne kadar çevirdiyse
Ne yaptıysa bakamadı:
“Bir dişi ayı devirdi beni
Okşadı biraz yanağımı!”
–Sen de öbürüne atılsaydın
Sağ yanağını uzatıp,
Düzelirdi... Güldü herkes,
Yine de verdiler bir kadeh.

Üstü başı perişan dilenciler,
Votkanın kokusunu alınca
Kanıtlamaya geldiler
Nasıl mutlu olduklarını:
“Bizi karşılar dükkâncı
Tam eşikte sadakayla.
Girmişsek eğer bir eve,
Kapıya kadar geçirirler...
Biraz şarkı söylesek
Koşar pencereye ev sahibesi,

Elinde ekmek ve bıçakla,
 Biz yine hep bir ağızdan:
 “Vereceksen hepsini ver
 Ezmeden ve ufalamadan,
 Biz ekmek sen zaman kazan...”

Sonunda anladı bizim çilekeşler
 Votkayı boşuna dağıttıklarını,
 Zaten işin aslında kovanın da
 Sonu gelmişti. “Yeter size,
 Delikleri yamalı,
 Kambur ve nasırlı
 Ey mutlu köylüler!
 Haydi evlerinize!..”

“Sevgili dostlar aslında
 Bulmanız gerek Yermil Girin’i”¹
 Dedi yanlarına oturan
 Dumanyutan köyünden
 Köylü Fedosey:
 “Eğer Yermil yetişmezse
 Anlatmazsa mutluluğunu
 Beyhudedir mutluyu aramanız...”

–Kimmiş bu Yermil?
 Knyaz mı yoksa graf hazretleri mi?

¹ Şiirdeki olumlu köylü kahramanlardan biri olan Yermil Girin, Nekrasov’un Vladimir vilayetine yaptığı seyahatte eskiden Knyaz Odoyevski’ye ait olan Odoyevçina adlı çiftlikte duyduğu öyküye dayanır –çn.

“Ne knyaz ne de graf hazretleri,
Sıradan bir köylü o da!”

–Otur da anlat bakalım
İyice, biz de dinleyelim
Kimmiş görelim bu Yermil?

“Şöyle: İşletiyordu Yermilo
Unja¹ üstündeki öksüzler
Değirmenini. Kurul²
Satmaya karar verdi bir gün.
Yermilo ile birlikte başkaları da
Geldi ihaleye ticaret odasına.
Gayri ciddi alıcılar,
Çabucacık çekildiler,
Yalnızca Tüccar Altınnikov
Çekişmeye başladı Yermilo ile,
İkisi de geri adım atmıyor,
Birer kapık artırıyordu.
Sonunda Yermilo kızdı
Ve artırdı birden beş ruble!
Tüccar yine kapık kapık,
Epey sürdü mücadele
Tüccar birer kapık,
Yermilo ise birer ruble!
Altınnikov bırakmadı!
O sırada bir şey oldu,

¹ Kostroma yakınlarından geçen Volga nehrinin kollarından biri –çn.

² Adı Öksüzler Mahkemesi olsa da, tüccar ve kent soylularının öksüzleri ve dullarına kalan mal ve mülkün yönetilmesi için şehir belediye başkanı, iki belediye meclis üyesi ve polis müdüründen oluşturulan kurul –çn.

İstediler kapora olarak
 Sürdükleri paranın üçte birini.
 Üçte bir dediğin bin rubleye yakın.
 Yermilo'nun yanında para yoktu
 Kendi mi bir hata yaptı
 Yoksa kâtipler mi kurnazlık,
 İş sarpa sarıyordu!
 Altınnikov keyifliydi:
 –Benim oluyor değirmen!
 ‘Hayır!’ dedi Yermil
 Başkanın yanına gelip:
 ‘Mümkün müdür acaba
 Yarım saat kadar beklemek?’

–Ne yapacaksın yarım saatte?

‘Para getireceğim!’
 –Nereden bulacaksın? Aklın
 Yerinde mi? Değirmen buradan
 Otuz beş versta ötede,
 Bir saat sonra mesai bitiyor!

‘Veriyor musunuz yarım saat?’

–Olur, bekleyelim bakalım!
 Yermil çıktı, kâtipler
 Tüccarla göz göze gelerek
 Güldüler, alçaklar!
 Pazar kurulan meydana
 Geldi doğruca Yermilo (o gün
 Kasabanın pazarıydı),
 Bir arabaya fırlayıp haç çıkardı
 Dört bir yana dönerek selam verdi,

Yüksek sesle bağırmaya başladı:
'Hey, iyi insanlar!
Sessiz olun ve dinleyin,
Size bir sözüm var!'
Kalabalık meydan sessizleşti,
Yermil anlatmaya başladı halka
Değirmen konusunun özünü.
Tüccar Altınnikov çoktandır
Göz koymuştu değirmene.
Ona meydan vermedim,
Beş kez başa çıktım onunla,
Açık artırmayla, dediler
Satışa konacak.
Siz de bilirsiniz ya
Köylünün parayla yola
Çıkması akıl kârı değil.
Ben de beş parasız geldim,
Ne ki getirdiler oldu bittiye
Açık artırmayı!
Kurnazlık ettiler alçaklar
Bir de güldüler arkamdan:
Bir saatte ne yaparsın ki?
Nereden para bulacaksın?
Bulurum belki, Tanrı büyüktür!
Kâtipler sinsi ve güçlü,
Ama dünya daha güçlü onlardan,
Tüccar Altınnikov zengin,
Yine de başa çıkamaz
Halkın elindeki parayla,
Çünkü denizdeki balıktır
Sen tutsan da azalmaz!
Evet, kardeşler, Tanrı şahidim,
Geri veririm cumaya!

Değirmen dert değil de
Gördüğüm muamele beter!
Yermil'i tanıyorsanız eğer
Eğer inanıyorsanız Yermil'e
Şimdi yardım edin!..”

Ve bir mucize gerçekleşti,
Bütün pazar meydanında
Her köylünün yanından
Rüzgâr gibi geçerek
Sol tarafa yöneldi birden!
Ellerini açtı köylüler,
Yağdırmaya başladılar hemen
Kim ne kadar verebiliyorsa.
Yermilo okuryazardı ama
Şimdi yoktu fırsatı yazmaya,
Saymaktan paraları.
Doldurdu koca şapkayı
Teklikler ve kelleler¹
Buruşuk, ezik ve kirli
Banknotları köylülerin.
Yermilo yüz çevirmedi
Beş kapiğe bile, aldı.
Bir de yüz mü çevirecekti,
O anda verilen her on kapık
Daha değerliydi yüz rubleden!

Neyse ki miktar tamamlandı
Ama halkın cömertliği de
Bitmiyordu: ‘Al, Yermil İlyiç

¹ Bir rublelik ve üzerinde çarın portresi olan beş rublelik altın paraların halk arasındaki isimleri –çn.

Verirsin nasılsa, kaybolmaz!’
Yermil selamladı halkı
Dört yana eğilerek.
Ticaret adasına gitti
İçi para dolu şapkayla,
Şaşırdı kaldı kâtipler,
Sapsarı oldu Altınnikov,
Bin rublenin hepsini
Koyunca masanın üstüne!..
Zorla olmazsa kurnazlıkla
Başladı hemen dalkavukluğa kâtipler
Ve koştular kutlamaya!
Ama Yermil İlyiç başkaydı
Ne bir söz etti fazladan
Ne de bir kapık verdi!

Bütün şehir toplandı
Pazarın kurulduğu cuma günü
Ertesi hafta aynı saatte
Yermil aynı meydanda
Ödeşti bütün herkesle.
Kolay mı herkesi anımsamak?
O zaman heyecan ve aceleyle
Yapılıvermişti her şey!
Yine de pek sorun olmadı
Bir kapık bile çıkmadı,
Yermil’in cebinden fazladan.
Üstelik söylediğine göre
Elinde kalmıştı bir ruble
Kimin verdiğini bilmediği!
Bütün gün dolaştı elinde kese
Sordu soruşturdu, kimin bu ruble
Ne var ki bulamadı sahibini.

Artık güneş batıyordu
Pazar meydanından
En son Yermil ayrıldı
Vererek son rubleyi körlere...
Yermil İlyiç, işte böyle biriydi.”

–Müthiş! dedi bizim çilekeşler
Ancak öğrenmek istediler:
Nasıl bir büyüyle
Ele geçirmişti acaba
Çevresindeki herkesi?

“Büyüyle değil gerçekte
Adovçina’yı duymuş muydunuz
Knyaz Yurlov’un dirliği?”

–Duyduk, ne olmuş?

“İşte bu dirliğin yöneticisi
Jandarma birliğinden
Omzu kalabalık bir albaydı,
Beş altı tane de yardımcısı vardı
Bizim Yermilo da kâtipti
Çiftliğin yazıhanesinde.

Yirmi yaşında ya var ya yoktu,
Kâtiplik nasıl yapsın?
Yine de köylü için
Kâtip de bir insandı.
Başın sıkışınca gidersen,
Sana tavsiyelerde bulunur,
İstersen yazı yazar,
Verir gücü yettiğince,

Teşekkür bile beklemez,
Para verirsin almaz!
Kara bir vicdanı olmalı
Köylünün göz koyması için
Diğer köylünün bir kapiğine.

Böylece bütün dirlik
Beş yıl içinde
Yermil Girin'i çok iyi tanıdı.
Derken onu da kovdular...
Çok üzüldüler Girin'e,
Zordu yeni gelen
Rüşvetçiye alışmak.
Yapacak bir şey yoktu
Zaman geçtikçe alıştılar
Yeni kâtibe de.
Ne satır yazdı gümüş kapık almadan
Ne de tek söz iki kapık olmadan,
Anasının gözü, pilavcılardan¹
Tanrı'nın emriyle alıyor!

Neyse ki Tanrı'nın sayesinde
Kısa sürdü saltanatı,
Yaşlı knyaz ölünce
Genç knyaz yerine geldi,
Önce o albayı kovdu,
Sonra bütün yardımcılarını,
Ve kovdu yazıhanedekileri.
Biz dirlik çalışanlarına da

¹ Defin sonrasında dağıtılan ballı ya da üzümlü pilavdan dolayı papazlara yakıştırılan lakap -çn.

Seçmemizi emretti yeni bir kâhya.
 Biz de çok düşünmedik
 Dirlikteki altı bin kişi
 Hep bir ağızdan
 ‘Yermil Girin!’ dedik.
 Çağırdılar Yermil’i beye
 Bir köylüyle konuşup
 Başladı konuşmaya knyaz balkondan:
 ‘Peki, kardeşler! Dediğiniz olsun,
 Seçiminiz onaylandı
 Benim knyaz mührümle:
 Okuryazar ve sağlam biri
 Ama çok genç değil mi?’

‘Önemli değil babamız,
 Genç ama akıllıdır!’
 Ve başladı Yermilo saltanatına
 Knyazın bütün dirliğinde
 Bir güzel de yönetti!
 Yedi yıl boyunca köylünün
 Tek kapağına göz koymadı,
 Yedi yıl boyunca haklıya dokunmadı
 Göz yummadı hiç suçluya
 Kendine halel getirmedi...”

–Dur! diye bağırdı sitem
 Dolu bir sesle yaşlı bir papaz.
 Hikâyeciye: Uyduruyorsun!
 Tırmık dümdüz gidiyordu
 Birden bir yana savruldu
 Taşa gelip kırıldı dişi!
 Madem başladın anlatmaya

Çıkarma şarkıdan sözleri,¹
Yoksa sen de çilekeşlere
Hikâye mi anlatıyorsun?..
Ben de bilirim Yermil Girin'i.

“Ne yani, ben bilmiyor muyum?
Aynı dirliğin adamlarıydık,
Aynı nahiyenin çocuklarıydık
Ne var ki bizi yolladılar...”

–Madem tanıyorsun Girin'i
Kardeşi Mitri'yi de bilirsin.
Bir düşün bakalım ahbap.

Hikâyeci bir an düşündü
Biraz sustu ve şöyle dedi:
“Uydurdum bazı şeyleri
Çıktı ağızımdan gereksiz sözler!
Köylü Yermil'in de sapıttığı
Bir olay oldu: Kardeşi Mitri'yi
Kurtarıverdi meşhur
Zorunlu askerlikten.
Sustuk, söyleyecek söz yoktu,
Beyin kendisi kâhyanın kardeşini
Almalarını emretmemişti.
Yalnızca Nenila Vlashevna
Ağladı acı acı oğluna
Ve haykırdı: Sıra bizim değil!”²

¹ Şarkıdan söz çıkarılmaz: “Yapacak bir şey yok bütün doğruyu anlat” anlamındaki Rus atasözü –çn.

² 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar Rusya'da aralıklarla gidilen ve 25 yıl süren bir askerlik sistemi vardı. Ailede tek

Ne olacak, bağırp çağırarak
 Sonra da çekip gidecekti.
 Peki ne oldu? Zorunlu
 Askerlikten kurtulan Yermil
 Mahzunlaştı, kapandı içine
 Yemeden içmeden kesildi
 Ta ki babası buluncaya kadar
 Ahırda elinde urganla.
 Orada günah çıkarttı babaya:
 'Vlasyevna'nın oğlunu yerime
 Yolladığımdan beri askere
 Bu dünya haram bana!'
 Uzandı yine hemen urgana
 Vazgeçirmeye çalıştı
 Baba ve ağabeyi sırayla.
 O ise habire 'Suçluyum,
 Caniyim! Bağlayın ellerimi
 Götürün beni mahkemeye!'
 Daha kötüsü olmasın diye
 Babası bağladı bir tanesini
 Teslim etti jandarmaya.

Toplandı millet gürültü, patırtı
 Böyle saçma bir olay
 Ne görüldü ne de duyuldu
 Onlarca yıldır buralarda.
 Yermilovların hepsi de
 İstemediler bile

erkek varsa askere alınmazdı ama köyün zengininin ya da toprak sahibinin oğlu askere alınacak durumdaysa o zaman köy kurulu kararıyla tek olmasına bakılmaksızın askere yol-
 lanırdı -çn.

Hoşgörülü olmamızı,
Ver kılıçtan keskin kararını
Getir Vlashevna'nın oğlunu
Yoksa Yermil asacak kendini
Peşinde dolaşamazsın ya!
Yermil İlyiç de geldi oraya
Yalın ayak, ayakları prangalı
Elleri iyice bağlı ve perişan
Başladı konuşmaya: 'Bir zamanlar
Ben sizi yargıladım vicdanımla
Şimdi hepinizden daha günahkârım
Hüküm verin hakkımda!'
Ve ayaklarımıza kapandı.
Tamamıyla keçileri kaçırmış
Duruyor, iç çekiyor, haç çıkarıyor,
Böyle görmek zordu bizim için,
Birden yaşlı kadının önünde
Nenila Vlashevna'nın önünde
Dizlerinin üstüne yığılıverdi!
Neyse her şey yoluna girdi,
Beyin eli uzun ne de olsa
Her yere uzanır: Oğlu Vlasheva'nın
Döndü, verdiler Mitriya'yı.
Ama ağır değilmiş dediler
Mitriya'nın askerlikteki işi,
Doğrudan knyaz uğraşıyormuş.
İşlediği suç için de Girin'e
Bizler kestik cezayı:
Zorunlu askerlik parasının
Verdik bir kısmını kadına
Votkayla dibine vurduk kalanının...

Ancak bu olaydan sonra
 Yermil gelememi kendine
 Bir yıl dolaştı divane gibi
 Dirlikten hep çağırsalar da
 İstifa etti görevinden,
 O değirmeni kiraladı.
 Kazandı eskisinden daha çok
 Köylünün bütün sevgisini:
 Aldığı hak uygundu vicdanlara
 Milleti bekletmiyordu
 Kâhyası da tezgâhtarı da
 Zengin çiftlik sahibi de
 Yoksul köylüler de
 Uyuyordu sıraya çünkü,
 İyi bir düzen kurmuştu!
 Ben kendim o eyalete
 Çoktandır hiç gitmedim,
 Ama Yermil'i hep duydum
 Halk övmekten yoruluyor,
 Siz en iyisi ona gidin.”

–Boşuna gidersiniz,
 Dedi tartışmayı başlatan
 Kır saçlı papaz:
 Ben de bilirim Yermilo Girin'i
 Bundan beş yıl kadar önce
 Yolum düştü o eyalete
 (Çok dolaştım bu hayatta,
 Bizim saygıdeğer başpapaz
 Çok severdi değiştirmeyi yerlerini
 Papazların)... Yermilo Girin ile
 Komşu olmuştuk biz.
 Evet, bambaşka köylüydü,

Her şeye sahipti
Mutluluk için hem huzur,
Hem para, hem de saygı,
İmrenilecek bir saygı
Parayla pulla ya da
Korkuyla edinilen değil,
Adalet, akıl ve iyilikle kazanılmış!
Ama yine de size derim ki
Boşuna gidersiniz oralara
Çünkü şimdi hapiste yatıyor...

“Nasıl olur?”

–Tanrı’nın işi!

Duyan oldu mu içinizden
Ayaklandığını dirliğinin
Toprak sahibi Obrubkov’un
Ürkek eyaletinin
Soluksuz ilçesinin
Kazıklı Humma köyünün?..
Yangınlar hakkında yazdılar
Gazeteler (Ben de okudum):
“Meçhul kaldı,” dediler
“Sebebi.” Öyle oldu ki
Şimdi bile bilmez
Ne ilçe polis müdürü
Ne baştaki hükümet
Ne de Kazıklı Hummalılar
Nereden ve nasıl başladığını,
Ama kötüye gitti işler.
Orduyu göreve çağırdılar¹

¹ II. Aleksandr’ın 19 Şubat 1861 tarihinde yayınladığı köleliğin kaldırılmasıyla ilgili kararname getirdiği yeni sorun-

Çarın özel yetkilisi
 Halka bir konuşma yaptı
 Kâh küfürlere boğdu
 Omuzlarındaki apoletleri
 Yukarılara kaldırarak,
 Kâh gönülleri aldı
 Çar nişanlarıyla dolu
 Göğsünü dört bir yana
 Gere gere döndürerek.
 Aslında fuzuliydi küfürler
 Ve de anlamsızdı güzel sözler:
 “Ortodoks köylüler!
 Rusya Ana! Çar baba!”
 Başka da bir şey yok!
 İyice bunalan köylüler
 İstiyorlardı bir an önce
 Ateş emri verilmesini!
 Ama zeki bir kâtibin
 Aklına geldi iyi bir fikir,
 Yermilo Girin hakkında
 Başladı konuşmaya:
 “Halk Girin’e inanır,
 Millet onu dinler...”
 –Derhal çağırın buraya!

.....

lar nedeniyle geniş bir ayaklanmaya neden olmuş, iki bine
 yakın çiftlik köylülerin eline geçmişti. Çar orduyu göreve
 çağırması, ve generallere “çar adına hareket etme” yetkisi
 vermişti –çn.

Bir çığlık “Ah, ah, merhamet!”
Diye duyuldu ansızın.
Papazın konuşması kesildi,
Herkes bakmaya atıldı:
Yoldaki tümseğin yanında
Sopalıyorlardı sarhoş uşağı,
Yakalanmıştı hırsızlıkta!
Hemen orada kuruldu mahkeme,
Otuz hâkim çıkıp karar verdi
Söğüt dalıyla dövülmesine.
Her biri indirdi kendi payını!
Uşak fırladı hemen şıpidik
Eski çizmeleriyle, yağladı tabanları
Tek kelime bile etmeden.
“Bakın nasıl da kaçtı, darmadağın!”
Diye alay etti bizim çilekeşler,
Görünce adamın yabancı içkilerin
Neden olduğu o çok özel
Hastalıkla övünen
Aynı geveze olduğunu.
“Amma da çevikmiş ha!
O soylu hastalığından da
Hiç eser kalmadı birden!”
–Hey, hey nereye, babacığım!
Bitirsene şu hikâyeti,
Nasıl ayaklanmıştı dirliği
Toprak sahibi Obrukov’un
Köylüleri Kazıklı Hummalı’nın?

“Eve gitme zamanı, canlar,
Tanrı’nın izniyle, yine görüşürüz,
Anlatırım o zaman gerisini!”

Sabaha karşı herkes dağıldı,
Yoluna koyuldu oradakiler.
Köylüler yatmaya hazırlandı,
Ama nereden çıktı bilinmez
Bir troyka çıktı uçarcasına,
İçinde ise sallanıyordu
Tostoparlak bir bey,
Bıyıklı ve koca göbekli,
Ağzında kocaman bir puro.
Köylüler anında fırladılar
Yola çıkarıp şapkalarını,
Yerlere kadar eğildiler.
Tek sıra halinde dizilerek
Çıngıraklı troykanın
Yolunu kesiverdiler...

V. KISIM

TOPRAK SAHİBİ

Komşu toprak sahibi
Gavriilo Afanasyiç
Obolt-Obolduev'i
Götürüyordu o troyka.
Toprak sahibi, kırmızı suratlı
Heybetli ve oturaklı,
Altmış yaşlarındaydı.
Uzun bıyıkları kırılaşmış
Gönlü genç kalmıştı.
Sırma işli kısa bir ceket,
Geniş pantolon giymişti.
Gavriilo Afanasyeviç
Korkmuş olmalı anlaşılan,
Görünce troykanın önünde
Yedi iri kıyım köylüyü,
Yapışiverdi hemen
Aynı kendi gibi heybetli
Altı namlulu tabancasına
Ve doğrulttu çilekeşlere:
–Kıpırdamayın! Kalın orada
Haydutlar! Soyguncular!
Sererim sizi yere!..
Gülmeye başladı köylüler:
“Biz kim haydut kim,
Baksana ne hançerimiz

Ne baltamız ne de yabamız var!”

–Kimsiniz? Ne istiyorsunuz?

Öyle bir tasa aldı ki bizi
Muazzam bir tasa,
Evlerimizden etti,
Soğuttu işlerimizden
Ne yiyor ne de içiyoruz.
Önce bize bir söz ver
köylüce sözlerimize
Gülmeden ve kaçmadan kurnazlığa
Vicdanınla ve aklınla
Ve de doğruyu söyleyeceğine,
Açarız sana o zaman
Kendi tasamızı...”

–Madem öyle, şeref sözü
Soylu sözü veriyorum!
“Soylu sözü senin olsun
Hıristiyan sözü ver!
Soylu sözü ezer adamı,
Yumruk gibi yapıştırır
Hiç işimize gelmez!”

–Ooo! Neler duyuyorum!
Peki dediğiniz olsun!
Nedir sizin derdiniz?..
“Kaldır şu tabancayı da dinle!
Hah şöyle! Haydut değiliz,
Kendi halinde adamlarız
Geçici borçlu köylüleriz,
Gayretli ilinin
Acıyadayan ilçesinin

İssız nahiyesinin
Yakın köylerinden
Yamalı, Delikli,
Yalınayaklı, Titreyenler,
Acılı ve Açlar
Bir de Ürünsüz'den,
Yolda giderken
Karşılaştık tesadüfen,
Karşılaştık ve tartışmaya başladık:
Kim mutlu yaşar Rusya'da
Özgür ve rahatça?
Roman: Toprak sahibi dedi,
Memur, dedi Demyan
Ben, papaz dedim.
Şiş göbek tüccar,
Dedi Gubin biraderler,
İvan ile Mitrodor.
Pahom soylu erkan bir de
Bakanı zat-ı şahanenin dedi.
Prov da dedi ki: Çar...
Köylü dediğin, inatçı keçidir,
Taktı mı kafasına bir şeyi
Çıkaramazsın oradan
Kazık bile çaksan.
Anlaşamadık ne kadar tartıştıysak!
Tartışıp inatlaştık,
İnatlaşıp birbirimize girdik,
Sonunda yorulup bir karar verdik:
Birbirimizden ayrılmayacağız,
Evlere dönülmeyecek,
Karılar görülmeyecek,
Görülmeyecek çocuklar,
Yaşlı anneler ve babalar,

Nasıl olursa ve nerede
 Ulaşmadıkça bu sorun.
 Kesin bir yargıya:
 Kim mutlu yaşar Rusya'da
 Özgür ve rahatça?
 Söyle bize Tanrı aşkına,
 Tatlı mıdır yaşamı toprak sahibinin?
 Nasıl yaşarsın ey toprak sahibi
 Mutlu ve rahat mısın?

Gavrilo Afanasyeviç
 Atladı tarantasından¹
 Köylülerin yanına geldi,
 Bir otacı gibi dokundu her birine.
 Baktı birer birer yüzlerine,
 Koydu sonra elini böğrüne,
 Başladı katıla katıla gülmeye...
 Hah-ha! Hah-ha! Hah-ha!..
 Sağlıklı kahkahası toprak sahibinin
 Sabahın o sakın havasında
 Yayıldı dört bir yana...

Kahkahanın keyfini çıkaran
 Toprak sahibi yüzünde kederle
 “Giyin şapkalarınızı,” dedi,
 “Oturun bakalım, *beyler!*”

–Bizler önemsiz adamlarız,
 Zat-ı âliniz karşısında
 Ayakta duralım...

¹ Dört tekerlekli uzun yol arabası –çn.

“Hayır, hayır!
Lütfen oturun, *yurttaşlar!*”
Köylüler istemeseler de
Yapacak bir şey yoktu,
Bir tümseğe oturdular.

“Ben de oturayım, izninizle!
Hey, Proška! Bir kadeh *heres*¹
Yastık ve halı getir!”

Halının üstüne yerleşti,
Yudumladıktan sonra *heres*’i
Başladı konuşmaya:

“Şeref sözü verdim size
Gerçi zordur ama
Vidanımla anlatmaya!
Saygıdeğer olsanız da
Cahilsiniz sonuçta,
Nasıl anlatsam ki size?
Öncelikle bilmeniz gerek
Toprak sahibi ve soylu
Nedir ve ne demek?
Söyleyin bana efendiler,
Duydunuz mu önceden
Soyağacı dediklerini?
–Ormanımız yok ama
Biliriz bütün çeşidini!–
Bırakın çam devirmeyi!..
Anlatayım anlayacağınız üzere:

¹ İspanya’nın güneybatısındaki Jerez de la Frontera kentine özgü bir çeşit sert şarap –çn.

Tanınmış bir soydan gelirim,
 Büyükdedem Obolduy'un adıyla
 Karşılaşılır ilk kez
 İki buçuk yüzyıl önceki
 Eski Rus belgelerinde.
 Şöyle denir o eski
 Evraklarda: 'Tatar
 Obolt Obolduyev'e
 Bahşedildi bir çuha
 Fiyatı tam iki ruble:
 Kurt ve tilkilerle
 Eğlendirdi çariçeyi
 Doğum gününde çarın
 Ayısını saldı üstüne hayvanların,
 Ne var ki kendi ayısı
 Obolduyev'i tırmaladı...' ¹
 Anladınız mı efendiler?"
 –Nasıl anlamayız! Ayıyla
 Bugün de dolaşıp durur
 Aylak aylak Prohvostov.¹

"Hep aynı şey, efendiler!
 Susun! En iyisi dinleyin,
 Sözü nereye getireceğim:
 Çariçeyi vahşi hayvanlarla
 Eğlendiren o Obolduy,
 İşte soyumuzun başıdır,
 Aynen söylendiği gibi,
 En az iki yüz yıllıktır.
 Anne tarafından büyük büyükdedem,

¹ Düzenbaz, aylak, boşa gezen anlamına gelen "prohvost" sözcüğünden türetilen soyadı –çn.

O da çok eskilere dayanır:
'Knyaz Şçepin ile Vaska Gusev
(Diye yazar başka bir belge)
Yakmaya çalışırlar Moskova'yı,
Planlarlar hazineyi soymayı,
Yakalanırlar ve asarlar,'
Evet efendiler bu olaya
En azından üç yüz yıl oldu.
İşte gördünüz nereden
Gelirmiş benim soyağacım
Sevgili dostlarım benim!"

–Sen de demek ki
O ağacın bir elmasıydın?
Dedi köylüler.

"Peki, elmaysa elma olsun!
Kabulüm! Sonunda konuyu
Düzgünce anladınız.
Şimdi artık biliyorsunuz
Ne denli eskiyse
Onun soyluluk ağacı
O denli tanınmıştır
Ve saygıdeğerdir soylu.
Doğru mu velinimetlerim?"

–Doğru! dedi çilekeşler
Baktığında çok farklıdır,
Beyaz kemik, kara kemikten
E, saygı da farklı olacaktır!

"Peki, görüyorum ki anladınız!
İşte böyle dostlar, yaşıyorduk

İsa'nın koynundaymışçasına
 Ve saygı nedir biliyorduk.
 Yalnızca Ruslar değil
 Rus doğası bile
 İtaat etmişti bizlere.
 Bazen tek başına, yalnızsındır
 Gökteki güneş misali,
 Köylerin sıradandır,
 Ormanların gür ve sık,
 Dört bir yan, tarlalarıdır!
 Küçük bir köye gitsen
 Ayaklarına kapanır köylüler,
 Ormanlarından geçsen
 Eğilir bütün orman
 Yüzyıllık ağaçlarıyla,
 Ekili tarlalardan geçsen,
 Bütün ekin başaklarıyla
 Serilir beyin ayaklarına,
 Hoş gelir gözüne, kulağına!
 Kendi derende balıklar oynar:
 'Yağlanın, hadi yağlanın!'
 Çayırında tavşanlar dolaşır,
 'Gez sonbahara kadar!'
 Her şey beye keyif içindir,
 Her bir ot sevgiyle
 Fısıldar 'Ben seninim!'

Rus güzelliği ve gururu
 Kutsal kiliseler yükselirdi
 Dağlarda ve tepelerde.
 Güzellikte yarışa girerdi
 Soyluların o alımlı evleri.
 Çin usulü kameriyeleriyle,

İngiliz stili parklarıyla
Yanında seralarıyla evler;
Her birinde bayrak dalgalanır,
Dalgalanırken saygıyla vaat ederdi
Rus konukseverliğini
Güler yüzlülüğünü.
Fransız rüyasında göremezdi
Kutladığımız bayramları
Bir gün değil, iki değil,
Bir ay boyunca yiyip içtiğimizi,
Kendi semiz hindilerimizi,
Kendi yaptığımız içkileri,
Kendi aktörlerimiz, kendi müziğimiz
Kendi bir alay hizmetçilerimizle.

Beş aşçı ve bir de fırıncı,
İki demirci, bir mobilyacı,
On yedi müzisyen
Üstüne yirmi iki avcı
Beslerdim... Aman Tanrım!..”

Kedere kapıldı toprak sahibi,
Yüzünü yastığa gömdü,
Sonra doğruldu, üstünü düzeltti:
“Hey, Proşka!” diye bağırdı.
Beyin bir sözüyle uşak,
Sürahiyle votka getirdi.
Gavrilo Afanasyeviç
İçtikten sonra devam etti:
“Geç sonbaharlarda
Ormanlarını senin Rusya Ana,
Canlandırırdu gür çıkan
Ay borularının sesleri.

Yarı çıplak ormanlar
 Yeniden yaşamaya başlardı,
 Dizilirdi orman kenarına
 Tazılarıyla avcılar,
 Toprak sahibi de yanlarında,
 Ormanın içindeyse kovucular
 Hepsi birbirinden cesur, gürültülerle
 Avların peşinden koşarlardı.
 Dinle! Boynuz çağırıyor!
 Dinle! Sürü uluyor! Toplanmış hepsi!
 Yoksa, en değerli avın üstüne mi
 Sürdüler?.. Yakala, tut!
 Kara benekli boz bir tilki,
 Tüylü ve oldukça iri,
 Uçuyor, kuyruğu yerlerde!
 Fermaya yatıp gizlendi¹
 Tüm vücutlarıyla titreyerek
 Tutkulu, anlayışlı köpekler:
 Anlaşılan, beklenen konuk!
 Hadi bize doğru, biz yiğitlere,
 Çalılardan daha uzağa!
 Tam zamanı! Hadi! Bırakma, atlı!
 Bırakmayın, canım köpekler!
 Hey! Yakala! Aslanlarım!
 Hey! Tut, tut!.. Aport!..”
 Gavrilо Afanasyeviç
 Acem halısından fırladı,
 Elini kolunu sallayıp sıçırıyor,
 Bağırıyordu! Sanki gördüğü
 Bir tilkiyi kovalıyordu...

¹ Fermaya yatmak: Avı gören ve hisseden köpeğin olduğu yere uzanıp avcüyı beklemesi –çn.

Köylüler sessizce dinliyor,
Bakıyor, keyif alıyor,
Ve bıyık altından gülüyorlardı...

“Ah canım sürek avı!
Unutacak seni çiftlik sahipleri,
Ama sen ezelden beri
Rus eğlencesisin! Unutulmazsın
Yüzlerce yıl gelip geçse de!
Kendimize üzölmüyoruz
Üzöntümüz ey Rusya Ana,
Avlarda harcamanadır
Kendi savaşçı, şövalye,
Ve muhteşem halini!
Sonbaharlarda bazen
Elli kişi toplanırdık,
Avlağa çıkmaya hazır:
Her toprak sahibinin,
Yüz kovucu köpeğı,
Her birinin tazılarıyla
Bir düzine atlı adamı,
Mutlaka bir aşçısı
Ve erzak dolu arabası.
Şarkılarla ve müzikle
İlerlememiz aynı
Senin süvari tümenin
Gibiydi Rusya Ana!
Zaman kuş gibi uçtu,
Yüreğim hep soluklandı
Özgürce ve kolayca,
Boyarların zamanına
Eski Rus düzenine
Geçiverdi ruhum benim!

İtiraz duyulmazdı,
 İster asardım
 İster bağışlardım.
 Yasa, benim sözlerim,
 Koruyucum yumruğumdu!
 Kıvılcımlar gördüren,
 Dişler döken,
 Kemik kıran her indiğinde!..

Yayı kopmuş gibi kesildi
 Birden konuşması toprak sahibinin.
 Başını eğdi, yüzünü astı,
 “Hey, Proşka!” diye bağırdı.
 Ağzındakini yuttu ve yumuşak
 Bir sesle devam etti: “Bildığınız gibi
 Sertlik olmadan mümkün mü?
 Ben hem sever hem döverdim.
 Ne ki parçalandı o zincir,
 Şimdi dövmüyoruz köylüyü
 Ama öyle baba sevgisi de
 Göstermiyoruz tabii ki.
 Evet, bazen çok serttim
 Mamafih kazanırdım
 Şefkatle kalbini köylünün.

Paskalya geldiğinde,
 Dirliğimdeki herkesle
 Üç kez öpüşüp selamlaştırdım!
 Tamamen donatılırdı,
 Konuk odasındaki koca masa,
 Kıpırmızı yumurtalarla
 Paskalya çörekleri ve ekmekleriyle!
 Karım ve annem

Oğullarım ve de kızlarım
Çekinmeden öperlerdi
Bütün köylüleri sonuncuya dek.
‘İsa dirildi!’ ‘Dirildi gerçekten!’
Köylüler perhizlerini bozar,
Braga¹ ve şarap içerlerdi...

Yürekten inandığımız
Her on iki bayram öncesinde
Büyük tören salonumda
Bayram ayinini yönetirdi papaz.
Köylülere de izin verilirdi,
İster dua et ister keyfini çat!
Burun deliklerimiz kırılırdı,
Törenden sonra dirlik kadınları
Yerleri temizlemekten kırılırdı!
Hem böylece ruhsal temizlik
Hem de manevi kardeşlik
Sağlanmış olurdu,
Öyle değil mi velinimetlerim?”

–Öyle! dedi çilekeşler,
Kendi hallerini düşündüler:
“Sopayla mı getirdin köylüleri
Bey evinde dua etmeye?”

“Övünmek bir yana, bu yüzden
Severdi beni köylülerim!
Benim Surminsk topraklarımda
Köylülerimin hep gözü dışarıda
Evde canları sıkıldığında
Yad ellerde çalışmaya

¹ Evlerde yapılan düşük alkollü mayalı bir içki –çn.

İzin isterlerdi bahar gelince...
 Dört gözle beklersin sonbaharı,
 Karısı ve küçük çocukları
 Düşünüp tartışır kendilerince:
 'Dönerken ailelerine köylüler
 Ne hediyeler getirecekler!'
 Oysa bey hakkı ketenin,
 Yumurtanın ve hayvanların
 Yanı sıra beye hazırlanır,
 Ezelden beri toplanır,
 Gönülden kopan armağanlar
 Köylülerin oralardan getirdikleri.
 Kiev'den çeşitli reçeller,
 Astrahan'dan balıklar,
 İyi kazananlar ise
 İpekli kumaşlar.
 Görsen öperek elini hanımın
 Nasıl uzatır hediye paketini!
 Çocuklara oyuncak ve şekerleme,
 Bana, yaşlı ayyaşa ise
 Piter'den yeterince içki!
 Maskaralar işi de iyi bilirler,
 Krivonogov¹ şarabına değil
 Fransız malına uzanırlar.
 Oturur eğlenirsin onlarla
 Konuşursun kardeşçe,
 Karın kendi elleriyle
 Doldurur kadehlerini.
 Çocuklar ise bu arada
 Emerler şekerlemelerini,
 Dinlerken saçma sapan

¹ Y. A. Krivogonov; Peterburglu içki tüccarı, kendi ürettiği şarapları yabancı malı diye satardı –çn.

Öykülerini köylülerin,
Zor mu zor işlerini,
Gittikleri yad elleri,
Peterburg ve Astrahan'ı
Kiev ve de Kazan'ı...

İşte böyle velinimetlerim,
Kendi dirliğimde
İyi yaşıyormuşum değil mi?..”
–Evet, siz toprak sahiplerinin
İmrenilecek bir hayatı vardı
Yıkılmamalıydı boşuna!

“Ne ki geçti hepsi! Bitti!..
Duyuyor musunuz, cenaze çanını!..”

Kulak kabarttı çilekeşler,
Gerçekten de Kuzminkoye'den
Sabahın serinliğinde
Yürekleri burkan sesler
Geliyordu. “Huzuru buldu
Köylü, mekânı cennet olsun!”
Dediler kendi kendilerine
Hep birlikte haç çıkartarak...

Gavrilo Afanasyeviç
Çıkardı şapkasını, içtenlikle
Haç çıkardı ve:
“Çalınan çanlar köylüye değil!
Yaşamınadır toprak sahiplerinin!
Ah, o güzel yaşam!
Hoşça kal sonsuza kadar!
Elveda toprak sahiplerinin Rusyası!

Artık o aynı Rusya değil!
 Hey, Proşka!" (Votkayı içti
 Ve ıslık çaldı...)

"İçimi yakıyor
 Görmek senin yüzünün
 Nasıl değiştiğini ey şanssız
 Anayurdum benim!
 Soylular sülalesi
 Yok olup gitmiş sanki,
 Tükenmişler! Nereye gitsen
 Karşına çıkan yalnızca
 Sarhoş köylüler
 Vergici memurlar,
 Sürgündeki Polonyalılar,
 Aptal araçlar bir de,
 Ara sıra da geçip gidiyor
 Askerler. Kolayca biliyorsun:
 Mutlaka isyan etmiştir
 Minnet duyacağı yere
 Köyün biri bir yerlerde!
 Eskiden böyle miydi oysa
 Uçardı arabalar, troykalar
 Altı atlı dormezler!¹
 Geçerdi ailesi toprak sahibinin,
 Saygıdeğer anneler,
 Sevimli genç kızlar
 Ve neşeli delikanlılar!
 Dinlerdin doyasıya
 Çıngırakların çınısını

¹ Fransızca "dormouse" (uyunabilen) sözcüğünden türetilen uzun yol arabası -çn.

Ve sesini minik zillerin.
Şimdi neyle avunacaksın?
Her taraf tarumar,
Daha ilk adımında
Duyuyorsun ölüm kokusunu.
Demek yaklaşıyorsun çiftliğe
Aman Tanrım! Ne olmuş
Sökülmüş bütün tuğlaları
O güzelim soylu evinin,
Üstelik dizim dizim
Sıralanmış bütün tuğlaları!
Yüzlerce yıldır gözün gibi baktığın
O güzelim bahçesi toprak sahibinin
Boyun eğmiş köylünün baltasına,
Köylü uzanmış hayran hayran
Bakıyor ne çok odun çıktığına!
Taştandır yüreği köylünün
Aklına geldi mi ki hiç
Şimdi devirdiği o meşeyi
Dedem kendi elleriyle
Dikmişti bir zamanlar?
Ya da şu üvez ağacının altında
Oynaştıklarını çocuklarımızın
Ganiçka'nın ve de Veroçka'nın
Benimle çığlıklar attığını?
Ya da şu ıhlamurun altında
Karımın bana müjdelediğini
Gavruşa'ya, ilk çocuğumuza
Yüklü oluşunu,
Sonra göğsüme gizlediğini
Vişne gibi kızaran
O güzelim yüzünü?..
Çıkarı olduğunu bilse

Büyük bir keyifle
 Yerle bir ederdi bütün çiftliği!
 Köye gitmeye utanıyorsun
 Köylü seni görünce tınmıyor bile,
 Yüreğinde hissettiğin öfke,
 O soylu gururun değil.
 Ormandan gelen av borusu değil
 Haydutun balta sesleri,
Keyif yapıyor!.. Neylersin?
 Kimle korursun ormanı?
 Yarım yamalak sürülü tarlalar,
 Ekin ekilmemiş doğru düzgün,
 Düzenin izi bile kalmamış!
 Ah anayurdum! Ah vatanım!
 Üzüntümüz kendimize değil
 Sana yanıyor yüreğim!
 Sen hüzün dolu bir dul gibi
 Saçların dağınık duruyorsun,
 Bakımsız kalmış yüzünle!..

Çiftlikler yıkılıyor birer birer
 Yerlerine topraktan bitercesine
 Açılıyor her yere meyhaneler!..
 Halk içiyor ipini koparmışçasına,
 Zemstvo'ya¹ çalışmaya çağırıyorlar
 Okuma yazma öğretiyorlar
 Sanki çok gerekli gibi ona!
 Senin her yanına, Rusya Ana,
 Suçluya vurulan damga gibi
 Atlara basılan benlik gibi
 İki sözcük kazanıyor:

¹ İlçelerde kurulan yerel yönetim –çn.

‘İçki satılır ve Meyhane’
Bunları okuması için de
Gömülmesine gerek yok
Köylünün Rusça gramere!..

Neyse toprak bize kaldı...
Ah zavallı soylu toprağı!
Bize ana değil analıksın
Çoktan... ‘Peki kim emretti,
Diye soruyor kalemşörler
Eziyet etmeni, canını çıkarmanı,
Kendi velinimetinin?’
Yanıtım; bunu bekleyen mi vardı?
Ah! Bu vaizler bağılıyor:
‘Yeter artık beyliğin!
Uyan ey toprak sahibi!
Kalk! Öğren! Çalış!..’

Çalış! Kime veriyorlar
Bu vaazı aklınız kesiyor mu?
Ben cahil köylü değilim,
Ben Tanrı’nın lütfuyla
Rus asilzadesiyim!
Rusya, Alaman toprağı değil,
Zarif duygular verilmiş bize
Ve gurur hepimize!
Biz asilzadelere
Öğretilmez çalışmak.
Kötü bir memur da
Yerleri silmeyi beceremez,
Kalkışmaz soba yakmaya...
Söyleyeyim size, öyle övünmeden,
Yaşıyorum neredeyse hiç çıkmadan
Köyümde tam kırk yıldır,

Ne var ki ayıramam arpayı
 Bir avuç çavdardan,
 Şimdi bana 'Çalış!' diyorlar.

Eğer gerçekten de
 Yanlış anladıysak görevimizi,
 Ve eğer bizim amacımız
 Ecdadımızın şanlı adını
 O yüce soylu şerefini
 Zevkle sürdürmek değilse,
 Başkasının emeğiyle
 Zevku sefa sürmek değilse,
 O zaman çok daha önceden
 Söylenmeliydi... Ne öğrendim?
 Çevremde ne gördüm?
 Keyfini çattım dünyanın,
 Giydim üniformasını çarın
 Bir güzel yedim parasını halkın
 Çünkü bilirdim ki böyle yaşanır...
 Ama birden... Yüce Tanrım!..”

Ağlamaya başladı toprak sahibi...

İyi yürekli köylüler de
 Az kalsın ağlayacaklardı,
 Düşünürken kendilerini:
 “Kırıldı o yüce zincir
 Kırılıp parçalandı:
 Bir ucu beyin elinde
 Diğeri biz köylülerde!..”

KÖYLÜ KADIN

(Üçüncü bölümden)

GİRİŞ

“Hep erkekler arasında
Aramayalım mutlu kişiyi
Kadın kısmına da bir el atalım!”
Böyle kararlaştırdı çilekeşler,
Sorup soruşturmaya başladılar.
Çıplaklar köyünde
Sözlerini kesip şöyle dediler:
“Bizde öylesi yoktur
Ama karşiki Kazıklı köyde var:
Kadın değil Holmogor İneği!
Daha akıllısı yoktur
Ve daha naziği ondan.
Sorun orada Korçagina
Matröna Timofeyevna’yı,
‘Vali karısı derler...”

Düşünüp yola çıktılar.

Başaklar artık olgunlaşmıştı,
Sıram sıram uzatmışlar
Altın rengi başlarını
Düşünceli ve sevecen.
Fısıldaşıyorlar. Müthiş bir zaman!
Yoktur daha neşeli, albenili
Ve bereketli bir an!
“Oy bereketli tarlalar!
Şimdi aklına bile gelmez

Tanrı'nın kaç kulunun
Üstünde didinip durduğu
Sen süslenip bezenene kadar
Dolgun ve olgun başaklarınla
Çarın önündeki askerler misali
Köylünün önünde dikilinceye kadar!
İslatmamıştır seni çiy damlaları
Köylünün alın terinin
Seni suladığı kadar!..”

Bizim çilekeşler memnun
Çavdardan ve buğdaydan
Ve arpadan, yürüyorlar.
Ne ki buğdaya hep soğuklar:
“Sen, ey buğday suçlusun
Şu köylülerin önünde;
İnsanları *seçtiğin* için,
Oysa keyif veriyor çavdar
Herkesi beslediği için.

Keten de bu yıl muhteşem...
Ah, canım kanadı takılmış!”
Küçük bir tarlakuşu
Takılmış kalmış ketene,
Roman dikkatle çıkardı
Öperek “Uç!” dedi.
Küçük kuş yükselirken göğe
Duyguyla izlediler
Ardından bizim köylüler...

Nohut da olmuş! Atıldılar
Çekirge sürüsü gibi:
Nohut, evdeki kız gibidir

Gelenin de gözü kalır gidenin de!
 Şimdi yer gök nohut
 Yaşlının da gencin de.
 Gökyüzüne serpilmiş
 Binlerce yıldız gibi!

Yetişmiş bahçedeki sebzeler,
 Çocuklar koşturup duruyor
 Kimi şalgam peşinde kimi havuç,
 Kimi ayçiçeği ayıklıyor,
 Kadınlar ise pancar söküyor,
 Pancar da pancar!
 Aynı kırmızı çizmeler gibi
 Uzanmışlar toprağın üstüne.

Az gittiler, uz gittiler,
 Uzağı yakın ettiler.
 Sonunda ulaştılar Kazıklı'ya.
 İmreneceğin bir yer değildi
 Ve yoktu dayaksız bir ev
 Yoksulun koltuk değneklisi gibi;
 Çatıdaki samanlar çoktan yem olmuş
 Hayvanlara. İskelet gibi duruyorlar,
 Zavallı yoksul evler.
 Soğuk, geç sonbaharda da
 Aynı görünür kırlangıç yuvaları
 Yavrular uçup gittiklerinde
 Ve rüzgâr soyduğunda
 Yol boyu beryozalarını...
 Halk tarlada, çalışıyorlar.
 Köyün ardında tepedeki
 Konağı görünce bizimkiler,
 Yanına kadar yürüdüler.

Büyük bir ev, geniş bir bahçe
Kenarı söğüt çevrili gölet,
Bahçenin ortasında.
Evin üstünde bir kule,
Dört yanı balkon
Ve üstünde sivri bir külah.

Ana kapıda uşak karşıladı onları
Sırtında önü kapalı yamçıyla
“Kime geldiniz?” diye sordu.
“Bey yurtdışında
Kâhya da ölüm döşeginde!..”
Sonra arkasını döndü.
Zor tuttu kendilerini köylüler,
Uşağın sırtına boydan boya
Bir aslan resmi çizilmişti.
“Vay be!” Epeyce tartışılar
Bu olağanüstü giysinin ne olduğunu,
Çözene kadar bu bilmeceyi
Bizim akıllı Pahom:
“Uşak akıllı: Almış halıyı
Ortasını bir güzel kesmiş
Başını geçirmiş delikten
Öylece dolaşıyor ortalıkta!..”

Hamamböceği gibi geziniyorlar
Isıtılmamış konuk odasında
Nasıl yok etmeli ki diye
Düşünürken köylü,
Dolaşıyorlar kocaman evde,
Aç biilaç hizmetkârlar
Beyin terk edip gittiği
Kendi kaderlerine.

Hepsi yaşlı ve hasta
Çingene obasındaki gibi
Giyinmişler. Göletten ise
Ağı çekiyordu beş kişi.

“Tanrı yardımcınız olsun! Av nasıl?..”

–Altı üstü bir sazan!
Eskiden kum gibiydi,
Asıldık mı boş çıkmazdı
Şimdi ne yapsak elimiz boş!

“Bari beş tane tutsalardı!”
Diye söylendi solgun yüzlü
Hamile kadın
Büyük bir çabayla üflerken
Kıyıda yana ateşi.

–O düzgün direkler
Balkondan mı, akıllım?
Diye sordu köylüler.

“Balkondan!”

–İyice kurumuşlar!
Üfleme boşuna! Çorbalık
Sazan daha çıkmadan
Tutuşurlar şimdi!

“Bekle bekle nereye kadar?
Mitenka'nın canı çıktı kuru ekmekten,
Hayat değil çile!”

Kadın o an okşadı
Yarı çıplak küçük oğlanı.
(Paslı bir leğende oturuyordu
Kalkık burunlu çocuk.)

–Baksana, sanki üşüyor,
Dedi sertçe Provuşka,
Bu demir leğenin içinde!
Kucağına almak istedi,
Ama çocuk ağlamaya başladı.
Annesi bağırdı: “Dokunma!
Görmüyor musun? Sürüyor!
Hadi canım, sür! Onun
Çocuk arabası ne de olsa!..”

Bir adım daha atınca köylüler,
Acayip bir şey gördüler:
Her yerde özel ve tuhaf
Bir çalışma yürüyordu.
Hizmetkârlardan biri kapıyla
Uğraşıyordu; bakır kolları
Çıkarıyordu. Başka biri
Fayans gibi bir şey taşıyordu.
“Çıkardın mı Yegoruşka?”
Diye seslendi biri göletten.
Bahçede çocuklar sallıyordu,
Elma ağacını. “Amca, artık
Yalnızca yukarıdakiler
Kaldı oysa eskiden,
Her dalı dopdoluydu!”

–Yenmez ki onlar? Yemyeşil!

“Biz ona da razıyız!”

Uzun süre dolaştılar bahçede:

“Keyfe bak! Çıkışlar, inişler!

Bir gölet daha... Belki kuğular

Yüzüyordu gölette?..

Kamelya...Durun! Bir yazı var!..”

Okuryazar köylü Demyan

Okuyor heceleyerek.

“Hey, uydurma!” diye gülüyorlar...

Yine aynı şeyleri

Okuyor Demyan.

(Zar zor anladılar sonunda

Yazının tashih edildiğini

İki üç harfin silindiğini,

Bu yüzden güzel bir deyişten

Böylesine kötü bir söz çıktığını!)

Köylülerin bu merakını gören

Yaşlı başlı ak saçlı hizmetkâr

Elinde bir kitapla yaklaştı:

“Satın alın!” Ne yapsa da

Çözemedi bir türlü Demyan

Kitabın akıl ermez adını.

–Oturuver bey gibi

Şu ıhlamurun altına da

Kendin oku kolaysa!

“Bir de okuryazar

Geçiniyorsun!” diye homurdandı

Yaşlı hizmetkâr. “Sizin neyinize

Zaten akıl dolu kitaplar?

Meyhanenin tabelası

Bir de yasak sözcüğü
Direklerde gördüğünüz,
Sizin için çok bile!”

–Yollar pislik içinde,
Utanç verici! Burunları
Kırılmış kadın heykellerinin!
Yok olmuş meyveler, yemişler
Yok olmuş kazlar, kuğular
Uşağın kursağında!
Papazsız kilise neyse
Neyse topraksız köylü
İşte öyle sahipsiz bahçe!
Köylüler karar verdi:
Toprak sahibi iyi yerleşmiş
Geleceği de düşünerek,
Ne var ki... (Altısı gülmeye başladı,
Yedincisi suratını astı.)
Birden yukarıdan bir yerden
Bir şarkı duyuldu! Başlarını
Çevirdi bizim köylüler:
Kulenin balkonunda
Papaz cüppesi içinde
Biri dolaşıyor ve bir yandan da
Şarkı söylüyordu... Akşamüzeri
Gümüş bir çan gibi
Çınliyordu bas sesi...
Doğrudan yüreklerini
Dağliyordu bizim çilekeşlerin:
Sözler Rusça değildi ama
İçindeki o büyük keder
Rusça şarkılardaki gibi duyuluyordu,
Sınırsız ve sonsuz.

Ses uyumluydu ve sanki
Ağlar gibiydi... “Akıllım,
Kim şuradaki adam?”
Diye sordu Roman, kadına,
Mitenka'yı atık doyuran
Sıcacık balık çorbasıyla.

–Novo Arhangelskli şarkıcı,
Onu Küçük Rusya'dan¹
Kandırıp getirmişti bey.
İtalya'ya götüreceklerdi
Ne ki kendileri gittiler...
Keyfine diyecek olmazdı
İtalya'yı bırakın
Kendi Konotop'una gitseydi.
Yapacağı bir şey yok burada...
Köpekler bile terk etti evi
(Kadın iyice kızmıştı.)
Burada kimin ne işi olur?..
Üstelik onun ne kimi var
Ne de kimsesi... Yalnızca sesi...

“Sesi de ses ama!”

–Dert etmeyin yine duyacaksınız
Kalırsanız sabaha kadar:
Buradan üç versta ötede
Bir diyakoz² var... Onun da sesi güzel...
Kendilerine göre bir yolla

¹ Küçük Rusya; Bugünkü Ukrayna'nın batı kesimi, Beyaz Rusya'nın doğu bölümleri –çn.

² Papaz yardımcısı –çn.

Selamlaşıp duruyorlar
Daha sabahın köründe.
Kuleye çıkar çıkmaz
Bizimki böğürür: “Na-sıl-sın
İyi misin Pe-der İ-pat?”
O da ta oradan yanıtlar:
“İ-yi-yim, sev-gi-li bül-bül!
Vot-ka-ya bek-li-yo-rum!” “Ge-li-yo-rum!..”
Bu geliyorum asılı kalır
Yankılanır neredeyse bir saat...
Aygırların kişnemesi gibi!..

Hayvanlar eve dönüyordu,
Yol toz bulutuna bürünmüş,
Havayı süt kokusu kaplamıştı.
Mituha'nın anası içini çekti:
Bari yalnızca bir inek
Girseydi beyin avlusuna!
–Bak, köyün ardından şarkı sesi,
Hoşça kal, yoksul ve bedbaht!
Halkı karşılamaya gidiyoruz.

Çilekeşler rahat bir nefes aldılar:
Sızlanıp duran hizmetkârlardan sonra
Çok güzel gelmişti,
Neşeyle şarkı söyleyen
Kadınlı erkekli orakçılar.
Ama neşe katan genç kızlardı.
(Ha mavi kantaronsuz tarla
Ha güzel kızsız bir topluluk.)

–Uğurlar olsun! Hanginiz
Matröna Timofeyevna?

“Hayırdır, delikanlılar?”

Matröna Timofeyevna
 Heybetli bir kadındı,
 İri ve sağlam yapılıydı
 Otuz sekiz yaşındaydı.
 Güzeldi; ak düşmüş saçları
 İri ve sert gözleri
 Gür kirpikleri vardı,
 Sert görünümlü ve esmer tenliydi.
 Üstünde beyaz bir gömlek
 Kısa bir kolsuz elbise
 Omzunda da orağı vardı.

“Ne istiyorsunuz, delikanlılar?”

Yanıt vermedi çilekeşler
 Diğer kadınlar önlerinden
 Gelip geçinceye kadar,
 Sonra eğilip selam verdiler:
 –Biz buralı değiliz,
 Öyle bir tasa aldı ki bizi
 Muazzam bir tasa,
 Evlerimizden etti,
 Soğuttu işlerimizden.
 Ne yiyor ne de içiyoruz.
 Kendi halinde adamlarız,
 Geçici borçlu köylüleriz,
 Gayretli ilinin
 Acıyadayan ilçesinin
 Issız nahiyesinin
 Yakın köylerinden
 Yamalı, Delikli,

Yalınayaklı, Titreyenler,
Acılı ve Açlar,
Bir de Ürünsüz'den,
Yolda giderken
Karşılaştık tesadüfen,
Karşılaştık ve tartışmaya başladık:
Kim mutlu yaşar Rusya'da
Özgür ve rahatça?
Roman: Toprak sahibi dedi,
Memur, dedi Demyan.
Ben, papaz dedim.
Şiş göbek tüccar
Dedi Gubin biraderler,
İvan ile Mitrodor.
Pahom soylu erkan bir de
Bakanı zat-ı şahanenin dedi.
Prov da dedi ki: Çar...
Köylü dediğin, inatçı keçidir,
Taktı mı kafasına bir şeyi
Çıkaramazsın oradan
Kazık bile çaksan.
Anlaşamadık ne kadar tartıştıysak!
Tartışıp inatlaştık,
İnatlaşıp birbirimize girdik,
Sonunda yorulup bir karar verdik:
Birbirimizden ayrılmayacağız,
Evlere dönülmeyecek,
Karılar görülmeyecek,
Görülmeyecek çocuklar,
Yaşlı anneler ve babalar,
Nasıl olursa ve nerede
Ulaşmadıkça bu sorun
Kesin bir yargıya:

Kim mutlu yaşar Rusya'da
Özgür ve rahatça?

Papaza sorduk daha önce
Toprak sahibini de dinledik,
Şimdi de sana geldik!
Memuru aramaktansa,
Tüccarı, bakanını zatı-ı şahanenin
Ya da çarı (üstelik kim bizi
Sokar koskoca çarın yanına?)
Kurtar bizi, açıkla!
Herkes senin buralarda
Rahat ve mutlu yaşadığını
Söylüyor. Söyle Tanrı aşkına,
Nedir senin mutluluğun?

Şaşırdı denmez ama
Matröna Timofeyevna
Biraz kederlenip
Düşünceye daldı...

“Şimdi iş mi yani sizinki!
Tam da çalışma zamanı
Konuşmaya vakit mi var?..”

–Dolaştık memleketin yarısını
Kimse reddetmedi bizi!
Diyerek rica etti köylüler.

“Çoktan çatladı başaklar,
Yetişmeye adam yok...”

–Biz ne güne duruyoruz, anacığım?
Verin orakları! Yedimiz birden
Sabah başladık mı akşama
Biçeriz bütün çavdarını!

Teklifin iyi olduğunu
Kavrayıverdi Timofeyevna.
“Kabul,” dedi “sizler
Yaman delikanlılarsınız,
Farkına varmadan biçer
Onar demet yaparsınız.”

–Sen de yüreğini açacaksın!

“Hiçbir şey gizlemeyeceğim!”

Timofeyevna bitirinceye dek
Evdeki işlerini,
Köylüler seçtiler kendilerine
Evin ardında iyi bir yer:
Samanlık, kendir tarlası,
İki büyük tınaz
Ve zengin bir bahçe.
Bir de meşe vardı, asırlık.
Altına oturdu bizim çilekeşler:
Kurul sofram kurul
Köylüleri doyur!

Hemen o an örtü yayıldı,
Nereden çıktığı görülmeyen
İki güçlü, kuvvetli el
Bir kova votka getirdi,
Tepeleme ekmek yığdılar,

Kayboldular çıktıkları gibi.
Gölüşüyor Gubin biraderler,
Bahçeden söktükleri turp,
Turp değil pırlanta!

Yıldızlar artık saçılmıştı
Lacivert gökyüzüne,
Ay da yukarılara çıkmıştı
“Bütün yüreğini açmaya...”
Geldiğinde çilekeşlerin
Ev sahibi yanlarına.

I. KISIM

EVLİLİK ÖNCESİ

Ben daha kızken mutluydum:
Güzel bir ailemiz vardı,
Ağzına içki koymayan.
Annemin ve babamın kucığında
Yaşadım hep İsa'nın kucığında
Gibi hissederek, delikanlılar.
Babam gün ağarmadan kalkar,
Uyandırırıldı biricik kızını,
Kardeşim ise neşeli bir şarkı
Tuttururdu giyininceye kadar,
“Kalk bakalım kardeşim!
Evlerde giyinip kuşandılar,
Kiliselerde duaya durdular,
Kalk artık geldi zaman!
Çoban götürdü çoktan
Hayvanları, arkadaşların da
Çıktı ahududu toplamaya,
Köylüler epeydir tarlada,
Balta sesleri bütün ormanda!”
Çanağı çömleği dışarı çıkarıp
Kazıyan ve yıkayan
Ekmeği ocağa atan
Annem gelirdi yanı başıma,
Kaldırmaz, sarıp sarmalardı:
“Uyu bir tanem, canımın içi,

Uyu, uyu da topla gücünü!
 El evinde uyku kısadır!
 Gece geç yatırırılar
 Gün doğmadan kaldırırlar,
 Verirler koluna bir sepet
 İçinde bir kuru ekmek
 Kemir dur, ancak akşama
 Sepeti dolu getir!..”

Ben de hoş ormanda
 Doğmadım, bir kütüğe tapmadım,¹
 Kısacası pek fazla uyumadım.
 Simeon günü geldiğinde ²
 Ata bindirdi babam,
 Çocukluğum böylece bitiverdi
 Daha beşime yeni girmişken.
 Yedime bastığımda ata binmeye
 Kendim koşar giderdim,
 Babama kahvaltısını götürüp
 Ördekleri güderdim.
 Sonra mantar ve yemişler,
 Sonrasında: “Al eline tırmığı
 Çevir bakalım otları!”
 Böylece alıştım iş yapmaya...
 Gençliğimde ben
 Hem iyi çalışırdım

¹ Pagan Rusların ağaca tapınmalarına gönderme –çn.

² Bir sütun üzerinde yaklaşık kırk yıl yaşayarak yeni bir çile-keşlik biçimi yaratan Aziz Simeon. Antakya’da yaşadığı ve öldüğü söylenir. Ortodoks Hristiyanlar 1 Eylülde anarlar. 1 Eylül günü aynı zamanda çocukluktan çıkma günü olarak da kutlanırdı. Erkek çocuğun saçı kesilir, kız çocuğu atla dolaştırılırdı –çn.

Hem de hazırdım söyleyip oynamaya.
Bütün gün tarlada çalışırsın,
Çamur içinde eve dönersin,
Hamam desen neyle ısınacak?

Sağ olsun yine de sıcak hamam,
Bir de beryoza dalları,¹
Bir de buz gibi kaynak suyu,
Yeniden bembeyazsın ve taptaze,
Artık kızlarla çıkırık başında
Gece yarısına kadar şakırsın!

Delikanlılara sarılmadım,
Küstahların ağzına tıkadım lafı,
Çekingenlere de yavaşça dedim:
“Benim yüzüm kızarır,
Annem de durumu anlar,
Sakın dokunma! Çekil!..” Onlar da giderdi...

Hevesli değildim ama,
Çıktı sonunda alınyazım karşıma
Hem de uzak diyarlardan!
Filip Korçagin – Piter’den
Soba ustası.
Anam bir ağıt tutturdu:
Mavi sulara bir balık gibi
Dalacaksın! Bir bülbül gibi
Uçacaksın yuvandan!
Gurbet dediğin yer,
Ne balla yıkanmıştır

¹ Rus hamamlarında beryoza ağacının yapraklı dalları bir nevi kese olarak kullanılırdı –çn.

Ne de şeker dökülmüştür!
 Bir yanda soğuk, bir yanda açlık.
 İki gözüm, canım kızım
 Azgın rüzgârlar atılacak,
 Üşüşecek kara kargalar,
 Tüylü köpekler havlayacak,
 Dalga geçecek insanlar!..”
 Babam ise dünürlerle
 Çoktan çakırkeyif. Üzüntüden
 Uyumadım bütün gece...

Ah! Ne buldun sen delikanlı
 Bu kızda ah, ne buldun?
 Nerede gördün ki beni?
 Svyat'ki¹ de mi, tepeden
 Oğlanlar ve kızlarla
 Gülerek kayarken?
 Yanıldın sen babasının oğlu!
 Oyundan, kaymaktan, koşmaktan
 Ve de soğuktan kıpkırmızı
 Benim genç kız yüzüm!
 Yoksa o sessiz kamelyada mı?
 O zaman giyinmiş kuşanmıştım
 Hem gücüm hem güzelliğim,
 Kışa tam hazırlanmıştım,
 Bir gelincik gibi açmıştım!
 Yoksa orada mı görmüştün,
 Keten savururken ya da

¹ Kutsal günler. Hıristiyan Slavlarda İsa'nın doğumu ile vafatiz edilmesi arasında geçen süre. Kökleri pagan kültüre uzanan bu günlerde çeşitli oyunlar oynanır, şöenler düzenlenir, fallar bakılır -çn.

Samanlıkta tınaz vururken...
Yoksa baba ocağında mı?..
Ah! Bilseydim! Yollardım
Şehre şahin kardeşimi:
“Canım kardeşim! Getir bana
İpek ve yün iplikler,
Bir de mavi ipekli kumaş!”
İşlerdim bütün köşelerine
Moskova’yı, çarla çarıçeyi,
Hem Çargrad’ı¹ hem de Kiev’i,
Ortasına da kocaman bir güneş,
Sonra da bu perdeyi
Asardım pencereme,
Belki bakardın hayranlıkla,
Göz kırpardın belki!..

Bütün gece düşündüm durdum...
“Bırak,” diye yalvardım,
“Özgürken köle olmayı,
Tanrı biliyor, seçmeyeceğim!”

–Nasıl da uzaktan geldim!
Gel! dedi Filippuşka
Seni hiç kırmayacağım!

Hüzünlenip ağladım acı acı,
Yaptım her genç kızın yaptığı:
Baktım yan gözle
Ve de gizlice.
Sevimli bir yüz, geniş omuzlar,

¹ İstanbul –çn.

Kumral saçlar ve sakın bir ses,
Böylece düştü yüreğime Filip!

–Ey, iyi yürekli delikanlı,
Bana karşı açık ol,
Çık öylece karşıma!
Bak aydınlık gözlerime,
Al al yanan yüzüme,
Düşün ve aklına sok:
Ne sen pişman olacaksın
Ne ben gözyaşı dökeceğim...
Ben neysem işte oyum!

–Sanırım pişman olmayacağım,
Sen de hiç ağlamayacaksın!
Dedi Filippuşka.

Çekişirken kendi aramızda,
Filip'e "Çekil git!" dedim.
O ise: "Benimle gel!"
Yazmaya başladı: "Canım,
Bir tanem... Güzelim..."
–Ay!.. deyip birden kurtuldum...
"Ne yapıyorsun? Bu zorlama ne?"
Bırak, yoksa göremezsın
Matrönuşka'yı ömür boyu,
Ama bırakmadı Filip!
Biz çekişirken kendi aramızda,
Sanırım, yok, öyle olmalı,
Öyle mutluydum ki...
Bir daha da hiç olmadım!

Anımsıyorum o gece de
Şimdiki gibi pırıl pırıl
Ve çok güzeldi...

İçini çekti Timofeyevna,
Yaslanarak tınaza doğru,
Bezgin, sakın bir sesle
Kendi şarkısına başladı:

Söylesene sen
Genç tüccar
Neden sevdin beni,
Bir köylü kızını?
Ne gümüşüm
Ne de altın,
İncilerle de
Süslü değilim!

–Saf gümüştür
Senin saflığın,
Kırmızı altındır
Senin güzelliğin,
İnci taneleri
Gözlerinden düşen
Gözyaşlarındır senin...

Öz babam karar verdi,
Annem dualarını etti,
Koydular büyüklerim
Meşeden koca masaya
Kadehleri, doldurdular:
“Al tepsiyi, dağıt saygıyla
Eğilerek konuklara!”

İlk eğildiğimde
Titredi çevik ayaklarım,
İkinci eğilişimde
Soldu sarardı güzel yüzüm,
Üçüncü sefer ise
Düştü gitti başımdan
Genç kızlık örgüm...”*

–Demek, düğün kuruldu?
Dedi Gubin biraderlerden biri
Kutlayalım gençleri.

–Haydi! Ev sahibesinden başla.
–Votka içer misin Timofeyevna?

–Yaşlı kadına sorulur mu hiç?..

* Kızın istendiği gece ya da nişan takıldığı gün, kızın evleninceye dek taktığı kurdele ya da örgü başından çıkarılır –yazarın notu.

II. KISIM

ŞARKILAR

Hâkim karşısında
Titrer ayaklarım,
Gelin tacı takılı
Ağrıyor başım,
Ağrıyor başım,¹
Eski bir şarkı
Geliyor aklıma,
Hüzünlü bir şarkı.
Geniş avluyu
Doldurdu konuklar,
Genç karısını,
Evine getirdi koca,
Anası babası
Üzerine atılacaklar!
Kaynı der:
Gelen müsrif,
Görümcesi der:
Üstelik hoppa,
Kaynatası der:
Pisboğaz bir ayı,
Kaynanası der:
Tam bir yamyam,

¹ “Hâkim önünde nasıl titrerse dizler, öyle ağrıyor taçlı başım” diye başlayan ve düğünlerde söylenen halk şarkısı –çn.

Hem uyuşuk
Hem de laf anlamaz...¹

Şarkıda söylenen
Bütün şeyler,
Şimdi başıma
Geldi bir bir!
Duymuşsunuzdur siz de?
Söylemişsinizdir üstelik?..

–Sen başla anacığım!
Biz eşlik ederiz...

M a t r y o n a

Gözüm kapanıyor, küçüğüm, uyukluyorum,
Başım yastığa gömülüyor,
Kayınbabam ise samanlıkta dolaşıyor,
Kızgın kızgın geziniyor tarlada.

Ç i l e k e ş l e r (*hep birlikte*)

Takır tukur, takır tukur
Kaynana uyutmuyor bir türlü;
Kalk, hadi kalk, seni uykucu!
Kalk, hadi kalk, seni miskin!
Uykucu, miskin, geçimsiz!

¹ “Kız evinden getirdiler / kayınbabanın evine / kayınbaba der / geliyor ayı / kaynana der / geliyor hoppa / kayını der / geliyor müsrif / görünmce der / geliyor ısırgan otu...” şeklin- de devam eden ve düğünlerde söylenen Rus halk şarkısı –çn.

M a t r y o n a

Gözüm kapanıyor, küçüğüm, uyukluyorum,
Başım yastığa gömülüyor,
Kayınbabam ise samanlıkta dolaşüyor,
Kızgın kızgın geziniyor tarlada.

Ç i l e k e ş l e r

(hep birlikte)

Takır tukur, takır tukur
Kaynana uyutmuyor bir türlü;
Kalk, hadi kalk, seni uykucu!
Kalk, hadi kalk, seni miskin!
Uykucu, miskin, geçimsiz!

Düşmüştüm epeyce büyük
Bir o kadar şirret bir aileye,
Şımarık kızlıktan cehenneme!
Kocam işe yollanırken
Sus ve sabret diye öğütledi:
Boş yere tükürme,
Kızgınsa demir cızırdar durur!
Kaldım baş başa görümcelerimle,
Kaynanam ve kaynatamla,
Ne bir tatlı söz ne bir bakış,
Hep başa kakış ve karşı çıkış!
Büyük görümceme
O dindar Marfa'ya
Çalış dur bir köle gibi;
Göz kulak ol kaynatana

Kayboldu mu git
 Meyhaneden topla.
 İzinle otur, izinle kalk
 Yoksa kaynanan gücenir;
 Nereden bilecen her şeyi?
 İyi alametler de vardır
 Bazen de şeytan işleri.
 Bir gün şöyle oldu: Kaynatam
 Kaynanamın kulağına fısıldadı
 Çalıntı tohumdan
 Daha bereketli çıktığını çavdarın.
 Tihoniç¹ geceleyin çıktı
 Yakaladılar, yarı ölü bir halde
 Attılar bizim samanlığa...

Emredildiği gibi yaptım:
 Kinim yüreğimde dolaştım,
 Fazladan tek bir söz bile
 Etmedim hiç kimseye.
 Kışın Filippuşka geldi,
 İpekli başörtüsü getirdi,
 Hatta kızakla kaydık
 Yekaterina gününde,*
 İçimde hiç keder kalmadı!
 Şarkılar söyledim durdum
 Aynı baba evindeki gibi.
 İkimiz bir yaştayız,
 Dokunmayın, keyfimiz hoş,

¹ Kayınbabanın baba adı orijinal metinde de yanlış yazılmıştır. İleride görüleceği üzere doğrusu Saveliç'tir –çn.

* 24 Kasım'da yapılan halk eğlenceleri, o kış kızakla kayılan ilk gün –yazarın notu.

Aramız hep iyidir.
Doğrusu, böyle bir kocayı
Filippuşka gibisini
Bulamazsın mumla arasan...

–Hiç dövmedi mi?

Duraksadı Timofeyevna.
–Yalnızca bir kez, dedi
Sessiz bir şekilde.

–Ne için? diye sordu çilekeşler.

–Sanki bilmiyor musunuz
Köyde tartışmaların nasıl
Çıktığını? Kocamlara
Kız kardeşi gelmişti,
Paramparçaydı botları.
–Kadın, Olenuşka'ya ver
Ayağındakileri, dedi Filip.
O an yanıt veremedim,
Elimde kocaman bir kazan,
Bırak tek söz etmeyi
Kaldırmaya gücüm yok.
Filip İlyiç öfkeleni,di,
Bekledi ben koyuncaya dek
Kazanı fırının ağzına,
Sonra yapıştırdı şakağıma!
–Ee, öyle gelmiştin zaten
Biraz da böyle dolaş! dedi
Bekâr olan ikinci
Kardeşi benim Filip'in.

Filip biraz daha giydirdi.
–Çoktandır görüşmüyoruz,
Hemen öyle gidilir mi!
Dedi kaynanam o arada.

Biraz daha giydirdi Filippuşka...
İşte hepsi bu! Görülmüş şey mi
Kocasından yediği dayacağı
Sayması. Zaten söylemiştim
Hiçbir şeyi gizlemeyeceğimi!

–Ah siz kadınlar!
Bu zehirli yılanlara karşı
Ölümler bile kamçıya sarılır!

Karşılık vermedi ev sahibesi.
Köylüler anlatılanın şerefine
Birer kadeh daha attılar,
Hep birlikte bir de şarkı
Tutturdular ipek gibi kamçı
Ve kocanın akrabaları üstüne.

Benim melun kocam
Ayaklanıyor hemen:
İpek kamçıya
Uzanıyor elleri.¹

¹ Nekrasov, halk şarkısının, kadının âşığıyla gezip tozduktan sonra eve döndüğünde kızgın kocasının onu karşıladığı ilk bölümünü atmıştır –çn.

K o r o

Kamçı ıslık ıslık
Kan oluk oluk...
Ah! Leli! Leli!
Kan oluk oluk...

Kaynatamın önünde
Eğilerek yalvardım:
Sevgili kaynatam,
Al elinden beni,
Şu belalı kocamın,
Şu zehirli yılanın!
Oysa kaynatam benim
Emrediyor daha çok vur,
Emrediyor daha çok kan dök...

K o r o

Kamçı ıslık ıslık
Kan oluk oluk...
Ah! Leli! Leli!
Kan oluk oluk...

Kaynanamın önünde
Eğilerek yalvardım:
Sevgili kaynanam,
Al elinden beni,
Şu belalı kocamın,

Şu zehirli yılanın!
Oysa kaynanam benim
Emrediyor daha çok vur,
Emrediyor daha çok kan dök...

K o r o

Kamçı ıslık ıslık
Kan oluk oluk...
Ah! Leli! Leli!
Kan oluk oluk...

Filip Müjde Bayramında¹
Gitti, ben de Kazan Bayramında²
Oğlumu doğurdum.
Resim gibi çocuktu Dömuşka!
Güzelliği güneşten
Beyazlığı kardan
Dudaklarının alı gelincikten,
Kaşlarının karası samurdan,
Sibirya samurundan,
Gözleri şahinden gelmişti!³
Ruhumdaki bütün kini

¹ Meryem Ana'ya hamile olduğunun müjdelendiği gün olarak kabul edilen 25 Martta kutlanılan dini bayram –çn.

² Kazan kilisesinde 1579 tarihinden beri mucize yaratan ikona olarak kabul edilen Meryem Ana İkonasını ziyaret için yılda iki kez, 8 Temmuz ve 22 Ekimde yapılan dini bayram –çn.

³ “Babasının güzel oğlunun / Kaşları Sibirya samurundan” adlı düğün şarkısına atıf –çn.

Silip attı melek gülüşüyle,
Bahar güneşinin
Erittiği gibi karı tarlalardan...
Artık dert etmiyordum
Emrediyorlar; çalışıyor
Küfrediyorlar; susuyordum.

Başıma bir de bela sardı:
Abram Gordeiç Sitnikov
Toprak sahibinin kâhyası
Ciddi ciddi tacize başladı.
–Sen bir içim su,
Sen sulu bir yemiş...
“Çekil, utanmaz! Bu yemiş
Senin bahçenin değil!”¹
Görümceme yalvarıyorum,
Gitmek istemiyorum bey işine,
Evde çalışayım hiç durmadan!
Samanlığa, ahıra saklanıyorum
Kaynanam çekip çıkarıyor beni:
“Sakın ateşle oynama!”
–Defet anacığım, düşsün
Yakamdan! “Asker karısı mı
Olmak istiyorsun?” Sonunda dedeye
–Ne yapayım, akıl ver, dedim.

Evin erkekleri arasından
Bir tek Saveli dede
Kaynatamın babası
Acırdı bana... Anlatayım mı
Onu siz delikanlılar?

¹ “Bizim buranın yemişi” anlamındaki halk deyişine atıf –çn.

–Dök içinde ne varsa!
Fazladan iki tınaz daha biçeriz,
Diye yanıtladı köylüler.

–Madem öyle! Özel bir konu.
Dededen söz etmemek günah,
Üstelik o da mutlu biriydi...

III. KISIM

RUS BABAYİĞİDİ SAVELİ

Uzun, gür, kır saçları
Belki yirmi yıldır kesilmemiş
Kocaman kır sakalıyla
Dede bir ayıyı andırırdı,
Özellikle de ormandan
İki büklüm çıkarken.
Dedenin sırtı yay gibi bükülmüştü.
Önceleri çok korkardım
Alçak oturma odasına
Girdiğinde; ya birden doğrulursa?
Koca bir delik açardı
Odanın tavanında!
Ne var ki dede bir türlü
Doğrulamazdı: Resmîyete göre¹
Devirmişti yüz yaşını.
Ayrı bir odada yaşardı,
Aileden pek hoşlanmaz,
Odasına kimseyi sokmazdı;
Onlar da kızar, söylenirlerdi,
Öz oğlu bile çekinmeden
“Damgalı kürek mahkûmu” derdi.
Saveli hiç kızmazdı.
Odasına çekiliverir,

¹ Toprak sahibinin kendi serflerinin doğum ve ölüm tarihlerini tuttuğu defter –çn.

Kitabını okur, dua eder
 Ve birden neşeyle söylenirdi:
 “Damgalı ama köle değil!..”
 Hiç rahat vermezlerdi ona,
 Dalga geçerdi bekâr görümcem
 Penceresine bağırarak: “Baksana
 Dünür geliyor bize!”
 Dünür değil dilenciler gelirdi.
 Dede bir gün parlak bir düğmeyi
 Benzetmişti yirmi kapıklığe,
 Yerde duran parayı gören
 Kaynatam düşmüştü oltaya hemen!
 Sarhoş değil süklüm püklüm
 Dönmüştü meyhaneden!
 Yemekte hiç konuşmadan duruyorlardı;
 Kaynatamın kaşında bir yarık,
 Dedenin gökkuşağı yüzünde
 Alaycı bir gülümseme.

Bahardan güzün sonuna kadar
 Dede mantar ve yemiş toplardı,
 İpli kapan kurardı
 Çil ve yabani tavuklara.
 Kışları ise konuşurdu
 Kendi kendine sobanın üstünde.¹
 Güzel lafları vardı,
 Ancak çok seyrek söylerdi,
 Neredeyse saat başı.

¹ Rus köy evlerinde kerpiçten örülen soba odanın ortasında bulunur ve bütün evin ısıtılmasında, yemek pişirilmesinde kullanılırdı. Yan taraflarındaki çıkmalar ve üst kısmı yatmak için kullanılırdı –çn.

.....
“Yok edilmişler... Yitikler...”

.....
“Ah sizi yiğit Anikiler!¹
Anca yaşlılarla ve karılarla
Savaşsınız siz!”

.....
“Sabretsen ölürsün,
Sabretmesen ölürsün!”

.....
Ah, kötü kaderi
Yoksul Rus babayiğidinin!
Yaşamı boyunca kamçılanır,
Ölüm saati gelince de
Bir de cehennem acıları
Bekler onu öbür dünyada.”

.....
“Koryogalı² düşünüp durdu
Hadi! Hadi! Hadi!”

.....
Daha bir sürü şey! Unuttum...
Kaynatam kudurduğunda
Hemen ona koşardım.
Saklanırdık. Ben çalışırken
Döma da bir elma gibi
Yaşlı bir ağacın tepesindeki,
Otururdu dedenin omzunda
Yüzü kıpkırmızı ve taptaze...

¹ Yiğit Anika ya da Yiğit Onika; Rus dini öykü ve masal kahramanı. Çok güçlü ve korkusuz olan kahramanın tek kusuru aşırı böbürlenmesidir. Ölümü bile yeneceğini söyler ama karşı karşıya geldiğinde korkar ve ölür –çn.

² Kostroma eyaletinin kuzeyindeki görece olarak ıssız bölgelerinden geçen Koryoga ırmağı. Saveli'nin memleketi –çn.

Bir keresinde sordum:

–Saveluşka, sana neden

Damgalı, kürek mahkûmu, diyorlar?

–Kürek mahkûmuydum.

–Dede sen mi?

–Evet, ben, torunum!

Hıristiyan Hıristiyanıç Fogel'i,

O Almanı diri diri

Gömdüm toprağın dibine...

–Uydurma! Şaka yapıyorsun!

–Hayır, şaka değil. Dinle bak!

Ve anlattı bana her şeyi.

“Çok eski zamanlarda

Biz de kendimizin beyiydik

Ne toprak sahibi tanır

Ne Alman kâhya bilirdik

Biz o zamanlarda.

Ne beye bedava çalışırdık

Ne de beye vergi verirdik,

Öyle aklımıza geldiğinde

Üç yılda bir yollardık.”

–Nasıl olur Saveluşka?

“Bolluk ve bereket

Vardı o yıllarda.

Boşuna dememişler

Bizim memleketi

Şeytan üç yıl aramış,

Her taraf balta girmemiş orman,
Çevresi boydan boya bataklık,
Ne atlı ulaşırdı bize
Ne de yol bilmez bir yaya!
Bizim toprak sahibi Şalaşnikov
Hayvan patikalarından
Alayıyla birlikte –askerdi–
Ulaşmaya çalışmıştı da
Kös kös geri dönmüştü!
Köy polisi bile bize
Uğrayamazdı yılda bir kez,
İşte böyle zamanlardı!
Şimdi öyle mi, bey yanı başında,
Yol dediğin çık, kendi götürsün...
Neyse! Canı cehenneme!..
Bizi bir tek ayılar
Rahatsız ederdi.. Ama ayılarla
Kolayca başa çıkardık.
Bıçağımla bir de keskin mızrağımla
Ben daha korkunçtum hayvandan,
Gizli patikalarda dolaşır
'Benim ormanım!' diye bağıırırdım.
Yalnızca bir kez korktum,
Uyuyan bir dişi ayıya
Bastığımda ormanda.
Kaçmasına fırsat vermeden
Sapladım mızrağımı
Şişe geçirilmiş piliç gibi
Döndü durdu olduğu yerde,
Bir saat yaşadı yaşamadı.
Sırtım o zaman da çıtırdardı
Ağırırdı zaman zaman
Ama serde gençlik vardı,

Yaşlanınca iyice büküldü.
Ne dersin Matrönuşka,
Benzemiyor muyum bir çengele?"

–Başladın, anlat o zaman,
Keyfiniz iyiydi, yaşıyordunuz,
Sonra neler oldu?

“Zamanla Şalaşnikov
Yeni oyunlar buldu.
Bize emir yolluyor:
'Gelin!' Gitmedik.
Gizlendik, hiç kımıldamıyoruz
Kendi bataklığımızda.
Korkunç bir kuraklık vardı.
Bir gün bir polis geldi.
Neyse balık ve bal verip yolladık!
Sonra yine geldi,
Muhafızlarla tehdit etti,
Biz de kürkleri verdik.
Üçüncüsünde verecek şey yoktu!
Eski çarıklarımızı giydik,
Yırtık şapkalarımızı taktık,
Yamalı kaftanları çektik üzerimize,
Böylece yola çıktı Koryoga!..
Vardık... (Eyalet merkezinde
Alayıyla duruyordu Şalaşnikov.)
'Vergi!' –Vergi yok!–
Mahsul iyi olmadı,
Balık gelmedi oltaya...
'Vergi!' –Vergi yok!–
Daha fazla konuşmadı:
'Peki, başlayalım öyleyse!'
Başladı bizi kamçılamaya.

Koryogalının kesesi dolu!
Şalaşnikov ise kamçı ustası;
Artık diller dolaşmaya,
Beyinler sarsılmaya başladı
Kamçı inip inip kalkıyor!
Serde yiğitlik de var
Ama ne yaparsın!
Bağırdık: Dur, ara ver!
Dolaklarımızı çıkardık
Beye yarım şapka dolusu
Kelleyi¹ teslim ettik.

Sakinledi Şalaşnikov!
Zehir gibi acı
Otlı votka ikram etti,
Kadeh kaldırıp bizimle içti,
Boyun eğen Koryoga ile:
‘Doğrusunu yaptınız!
Yoksa, Tanrı biliyor ya,
Derinizi yüzecektim canlı canlı...
Davullara gerip
Alayıma çaldıracaktım!
Ha-ha! Ha-ha! Ha-ha! Ha-ha!’
(Gülüyor, düşüncesi hoşuna gitti.)
‘Ne davul olurdu ama!’

Döndük evlere boynu bükük...
İri yapılı iki ihtiyar
Habire gülüyordu... Bu ikisi
Astarlarının içine diktiği

¹ Üzerinde çarın portresi olan beş rublelik altın paraların halk arasındaki ismi –çn.

Yüz rublelik banknotlarını
 Geri götürüyorlardı!
 Nasıl da aldattık: Yoksuluz
 Ama iyi kıvırttık!
 İşte o zaman düşündüm:
 Öyle olsun, bakalım, kır iblisler,
 Bir daha benimle böyle
 Dalga geçemeyeceksiniz!
 Yine de utanmıştık,
 Kilisede yeminler ettik:
 'Kamçının altında ölsek de
 Bir daha aşağılanmayacağız!'

Toprak sahibinin hoşuna gitti
 Koryoga'nın kelleleri,
 Her yıl toplayıp kamçıladı...

İyi vuruyordu Şalaşnikov,
 Ne ki pek öyle büyük
 Bir gelir toplayamadı:
 Zayıf köylüler bıraktılar,
 Güçlüler ise iyi direndi.
 Ben de epey direndim,
 Sustum, düşünüp durdum:
 Ne kadar vurursan vur,
 İt oğlu it, alamazsın ya
 Bütün ruhumu, kalacak bir şeyler nasılsa!
 Şalaşnikov aldıktan sonra alacağını
 Çekileceğiz bir kenara,
 Bölüşeceğiz elde kalanımızı:
 'Bunları alamadın ya!
 Aptalın tekisin, Şalaşnikov!'
 İşte böyle alay ederdi beyle

Koryoga sıra kendine gelince!
Gururlu insanlar vardı!
Şimdi öyle mi, bir tokat vursa
Elinde ocağında ne varsa döker
Kâhyanın, toprak sahibinin kucağına!

Tüccar gibi yaşıyorduk...

Güzel yaz geliyordu,
Haber bekliyoruz... Geldi...
Bay Şalaşnikov'un
Varna¹ önlerinde öldüğü
Bildiriliyordu.
Acımaya acımadık ama
Bir düşünce düştü yüreğime:
'Köylünün mutluluğunun,
Huzurunun sonu yaklaşıyor!'
Öyle de oldu: Eşi görülmemiş
Vâris bir çözüm bulmuştu:
Yolladı bize bir Alman kâhya.
Balta girmemiş ormandan
Derin bataklıklardan
Yürüyerek geldi, hınzır herif!
Tek başına, kafasında bir kasket,
Elinde bir sopa, sopaya
Takılı olta gibi bir şey.
Önce sakince konuştu:
'Verebileceğiniz kadarını verin.'
-Hiçbir şey veremeyiz!
'Beye söyleyeceğim.'
-Söyle! Böylece bitmişti.

¹ 1828 Osmanlı-Rus Savaşı -çn.

Ve işte yaşamaya başladı,
 Çoklukla balık yiyordu,
 Elinde olta ırmağa oturuyor,
 Pat! Pat! Kâh burnuna
 Yapıştırıyordu kâh alnına!
 Dalga geçiyorduk: 'Sevmedin mi
 Koryoga'nın sivrisini...
 Sevmedin mi sen Nemçura?..'¹
 Kıyıda yuvarlanıyor,
 Hamamda keseliyorlarmış gibi
 Vahşi bir sesle gülüyordu...

Delikanlılarla, kızlarla
 Arkadaş oldu, ormanda dolaşıp durdu...
 Meğer değilmiş boşa!

'Madem vergi vermiyorsunuz
 Çalışın o halde!' – Ne iş
 Yapacakmışız? 'Bataklığa
 Ark açmaya ne dersiniz?..''
 İşte böyle başladık...
 'Şimdi ağaç kesin...'
 –Eh, peki! Ağaç kestik,
 Nemçura gösterdi,
 Biz de kestik durduk.
 Baktık ki bir yol açmışız!
 Yolu temizleyip açınca
 Kestiğimiz kütükleri
 Bataklığa taşımamızı emretti.
 Kısacası, sonunda dank etti

¹ Rusça, Alman sözünün karşılığı olan "Nemets" sözcüğünden türetilen aşağılayıcı hitap –çn.

Almanın bizi faka bastırıp
Kendine yol açtırdığı!

İki gençle şehre gitti!
Baktık, şehirden getiriyorlar
Bir sürü sandık ve çuval,
Nereden çıktılarsa
Baldırı çıplak Almanın
Karısı ve çocukları.
Polis müdürüyle içli dışlı,
Yerel yönetimle ahbap,
Konuğun biri gelip gidiyor diğeri!

Derken, kürek mahkûmluğu
Buldu Koryogalı köylüyü,
Darmadağın etti.
Aynı Şalaşnikov gibi kamçılıyordu!
Hiç değilse o daha iyiydi.
Olanca gücüyle indirirdi kamçıyı,
Öldüreceğini sanırdın,
Ama parayı verdin mi bırakırdı,
Hani ne öldürür ne sakatlar,
Köpek kulağındaki kene misali.
Oysa Alman yapıştı mı bırakmazdı,
Dünya bir araya gelse
Emerdi kanını ölene dek!”

–Dede nasıl dayandınız?

“Dayandık çünkü hepimiz
Birer babayiğittik.
Rus babayiğidi.
Matrönuşka sana göre

Köylü babayiğit değil mi?
 Asker hayatı değil yaşadığı
 Ölümü de savaş meydanında
 Olmaz ama babayiğittir!

Kolları zincire
 Ayakları prangaya mahkûm,
 Sırtından... Bütün orman
 Geçerdi sırasıyla.
 Ya göğsü? İlyas peygamber
 Dolaşır durur üstünde
 Ateşten arabasıyla...
 Yine de dayanır babayiğit!

Bükülür ama kırılmaz,
 Kırılmaz ve yıkılmaz...
 Babayiğit değil mi?"

–Şaka mı yapıyorsun dede!
 Dedim. –Anlattığının
 Müthiş babayiğidi
 Fareler kemirir belki!

“Bilmiyorum Matrönuşka,
 Dünyanın ağırlığını
 Kaldırdı kaldırmasına,
 Ama battı göğsüne dek
 Dert kaldırmaya gelince.
 Alnından ter değil kan aktı!¹
 Bilmiyorum, aklım kesmiyor

¹ Rus halk masalı kahramanı Svyatogor bütün ağırlıkları kaldırır ama keder dolu ağırlığı kaldıramaz –çn.

Ne olacağını. Tanrı bilir!
Kendimden söz edeyim:
Kışın uğuldadığında tipi
Sızladığında yaşlı kemiklerim,
Sobanın üstüne kıvrılır,
Öylece yatıp düşünürdüm:
Nereye kayboldun ey gücüm?
Ve de ne işe yaradın?
Kamçıların ve sopaların altında
İvir zıvırla gelip geçtin!”

–Dede, peki ya Alman?

“Alman sürdürdü egemenliğini
Baltalarımızı yerden
Kaldırıncaya dek biz!

On sekiz yıl dayandık.
Fabrika dikiyordu Alman,
Kuyu kazdırdı bize.
Dokuz kişi kazmaya koyulduk,
Öğlene kadar çalıştık,
Bir şeyler yiyelim dedik.
Alman gelip, ‘Hepsi bu mu?..’
Diyerek başladı hepimizi
Hiç acele etmeden haşlamaya.
Aç biilaç duruyorduk,
Alman bir yandan küfrediyor
Diğer yandan ayağıyla
Dolduruyordu kuyuyu toprakla.
Kuyu da kuyuydu hani...
İlk önce ben öylesine
Omzumla itiverdim,

Sonra diğer köylü itti,
 Sonra üçüncüsü... Hepimiz yan yanayız...
 Kuyuya hepsi hepsi iki adım...
 Tek bir sözcük etmedik,
 Bakmadık hiç gözlerimize
 Birbirimizin... Hep birlikte
 Hıristiyan Hıristiyanoviç'i
 İtekledik dikkatlice
 Kuyuya doğru... Kuyunun kıyısına...
 Alman yuvarlanıverdi içine,
 Bağırđı: İp atın, merdiven verin!
 Biz de dokuzumuz birden
 Küreklerle yanıt verdik.
 'Haydi!' dedim birden.
 Söz söylenince Rus insanı
 Daha yürekten çalışır.
 'Haydi! Haydi!' Yaptık da
 Sanki kuyu yokmuş gibi
 Dümdüz oldu toprak!
 Bitince baktık birbirimize ancak..."

Dede bir an sustu.

–Sonra ne oldu?

"Sonrası; berbat!
 Saçmalık... Buy hapishanesi,
 Hüküm verilene kadar orada
 Okuma yazmayı öğrendim.
 Karar verildi: Kürek ve
 Kamçı cezası öncesinde.
 Vurmuyor sanki okşuyorlardı,
 Yani hikâyeydi kamçıları!

Sonra... Sonra kaçtım...
Yakaladılar! Tabii ki
Sıvazlamadılar sırtımı.
Zaten fabrika yöneticileri¹
Epeyce ünlüdür Sibirya'nın
Derisini yüzmekte mahkûmun.
Şalaşnikov kamçısını şaklatırken
Acıtırdı ama burada inlemedim bile
Fabrikada yediğim kamçıdan.
İşinin tam ustasıydı
Sırtımı öyle bir işledi ki
Yüzyıl geçse çıkmaz.

Yaşam hiç kolay değildi.
Yirmi yıl kürek
Üstüne yirmi yıl sürgün,
Epey para biriktirdim,
Çarın affıyla birlikte,²
Yeniden döndüm köyüme,
İşte bu odayı yaptım,
O gün bugündür burada yaşıyorum.
Param olduğu sürece
Sevdiler dedeni, gelip gittiler,
Şimdi yüzüme bakmıyorlar!
Ah sizi yiğit Anikiler!
Anca yaşlılarla ve karılarla
Savaşırsınız siz!..”

¹ Kürek mahkûmları genellikle maden ve demir fabrikalarında çalıştırılırdı –çn.

² II. Aleksandr'ın tahta çıkışı üzerine 1856'da çıkarılan af –çn.

Böyle bitirdi sözünü Savelyuşka...

–Ne yaparsın? dedi çilekeşiler.
Devam et bakalım, Matröna
Kendi yaşamını anlatmaya!

–Hoş değil anlatacaklarım.
Tanrı derdin birini aldı:
Sitnikov öldü koleradan,
Başka birini verdi.

“Haydi!” dedi çilekeşler.
(Bu sözü çok sevdiler.)
Üstüne de votka çektiler...

IV. KISIM

DÖMUŞKA

Tutuştı ağaç yıldırımla,
Oysa ağaç üstünde
Bülbül yuvası vardı.
Hem yanıyor hem inliyor ağaç,
Hem yanıyor hem çığırıyor yavrular:
“Ah, anacığım, neredesin?
Ah bize baksaydın,
Türleninceye kadar:
Kanatlarımız çıktığında
Vadilere, sessiz korulara
Kendimiz uçardık!”
Yandı kül oldu ağaç,
Yandı kül oldu yavrular,
Sonunda uçtu geldi anne.
Ne ağaç... Ne yuva...
Ne de yavrular!.. Haykırdı...
Çığlık çığlığa, dört döndü,
Öyle hızlı dönüyordu ki
Kanatçıkları ıslık çalıyordu!..
Gece oldu, dünya sessizliğe büründü,
Yalnızca ana ağlayıp durdu
Ölü yavrularını çağırды
Gün ağarıncaya kadar!..

Dömuşka'yı yanımda taşıyordum
Tarlaya... Gözüm gibi bakıyordum...

Kaynanam her fırsatta
 Laf sokuyor ve bağırıyordu:
 “Bırak bebeyi dedeye,
 Yanındayken çalışamıyorsun!”
 Ürktüm, azarlandım,
 İtiraz edemedim bir türlü,
 Sonunda bıraktım bebeyi.

O yıl da öyle bereketli
 Bir çavdar olmuştu ki
 Gübrelemiş, uğraşmıştık,
 Ekim zor iştir ama
 Keyif doludur biçim!
 Dolduruyordum demetle
 Yükseltilmiş arabayı
 Şarkılar söyleyerek, delikanlılar.
 (Araba hep yüklenir
 Neşe dolu şarkılarla,
 Kızaksa acı düşüncelerle:
 Araba eve taşır ekini
 Kızak pazara götürür!))¹
 Birden inilti duydum:
 Ölü gibi bembeyaz
 Saveli dede neredeyse sürünerek:
 “Affet, affet Matrönuşka!”
 Dedi ve yığıldı yere,
 “Benim suçum, bakamadım!..”

Ah kırlangıcım, aptal kuşum,
 Yuva kurma kıyıya,
 Kurma sarp kıyılara!

¹ “Araba eve, kızak pazara” atasözüne atıf –çn.

Gün olur sel olur,
Irmağın suyu, alır boğar
Yavrularını senin.
Ah zavallı tazecik
Evin son gelini,
Ve de son kölesi!
Dayanacaktın tehditlere,
Eğecektin boynunu küfürlere,
Gözünün önünden
Ayırmayacaktın bebeni!..

İhtiyar güneşte uyumuş
Yedirmişti Dömiduşka'yı domuzlara
Kafayı yemiş dede!..
Yumak oldum yuvarlandım,
Süründüm solucan oldum,
Seslendim, uyandırmaya uğraştım,
Ama çok geç kalmıştım!..

Dinle! Sesini atın toynaklarının,
Dinle, altın koşumları
Çınlıyor... Bir felaket daha!
Çocuklar korkmuşlar,
Evlere koşuşuyorlar,
Pencerelerde görünüp kayboluyor
Yaşlı kadın ve erkekler.
Koşturuyor köy muhtarı
Camlara vuruyor sopayla
Koşturuyor tarla ve çayırda.
Topluyor halkı; geliyorlar inleyerek!
Felaket! Tanrı gazaba geldi,
Yolladı davetsiz konukları,
Adaletsiz yargıçları!

Kim bilir parasız mı kaldılar,
Çizmeleri mi eskidi,
Yoksa açlıktan mı kırıldılar?

İsa adını bile anmadan
Oturuverdi birden
Masanın başına,
Yüksek bir rahle ve haç getirdiler,
Bizim papaz, Peder İvan
Yemin ettirdi tanıklara.

Önce sorguladılar dedeyi,
Sonra bana yolladılar bekçiyi,
İlçenin polis şefi
Konuk odasında dolaşıyor,
Yabani hayvan gibi böğürüyordu...
“Hey, kadın! Aranızda
Seninle şu Saveli ile
Bir şeyler mi var? Söyle!”
Ancak mırıldanabildim:
“Ayıp, efendim, şaka mı bu!
Kocama sadık biriyim.
Hem ihtiyar Saveli neredeyse
Yüz yaşında... Siz de bilirsiniz ya!”
Ahırda nallanan at gibi
Tepinmeye başladı, indirdi
Yumruğunu akça ağaç masaya:
“Kes sesini! Anlaşarak
Öldürmedin mi bebeğini
Saveli denen adamla?..”
Aziz Meryem! Neler söylüyor!
Dinsiz imansız diyecektim
Az kalsın bu asalağa!

Yanıp tutuşuyordu içim...
Hekimi gördüm o ara;
Bıçak, neşter ve makasları
Sıralıyordu orada.
O an bayılıp kendime geldim.
–Hayır, dedim, Dömuşka’yı
Sever ve gözüm gibi bakardım...
“Belki zehir içirmişsindir?
Arsenik mi verdin yoksa?”
–Hayır! Tanrı korusun!
Birden boyun eğdim,
Dizlerimin üstüne çöktüm:
“Merhamet, insaf edin!
Aşağılamadan yapın işinizi.
Düzgün bir defin için
Verin benim bebeğimi!
Annesiyim onun!..” Tam da adamı!
Ne kalpleri var göğüslerinde
Ne vicdan okunur gözlerinde
Ne de boyunlarında haç!

İncecik kundağının içinden
Çıkardılar Dömuşka’yı,
Başladılar güzelim bedenini
Kesmeye ve biçmeye.
Dünya dar geldi o anda,
Çıkıp bağırmaya başladım:
“Caniler! Cellatlar!..
Düşsün gözümün yaşları
Ne toprağa ne suya
Ne de Tanrı’nın mabedine!
Düşsün doğrudan yüreğine
Benim celladımın!

Yüce Tanrım, sen sebep ol
 Canlıyken çürüsün etleri.
 Akli başından gitsin
 Benim celladımın!
 Karısı delilerin delisi olsun,
 Çocukları aptal doğsun!
 Yüce Tanrım, duy sesimi, kabul et
 Dualarımı, bu annenin gözyaşlarını,
 Cezalandır celladımı!..”^{*}
 –Bu karı deli mi?
 Dedi başkan muhtara.
 Neden uyarmadın onu?
 Hey! Bırak aptallığı! Bağlatırım bak!..

Öylece çöküverdim,
 Vücudum boşaldı, titriyordum.
 Titriyor, hekime bakıyordum:
 Kollarını sıyırmış
 Önlüğünü giymişti.
 Bir elinde geniş bir bıçak
 Diğerinde havlu, havluda kan,
 Burnunun üstünde gözlük!
 Konuk odası sessizdi,
 Başkan susuyor,
 Gıcırdatıyor kalemini,
 Papaz piposunu tüttürüyor,
 Asık suratlı köylüler
 Kımıldamadan duruyorlar.
 “Bıçakla kalpleri okuyorsunuz”
 Dedi papaz hekime.
 Cellat kestiği sırada

* Bir halk şarkısından aynı şekilde alınmıştır –yazarın notu.

Dömuşka'nın yüreğini.
Yine kendimi kaybettim...
“Gerçekten de delirmiş!
Bağlayın şunu!” diye emretti
Başkan bekçiye.
Sonra başladı tanıkları sorgulamaya:
“Siz bu Timofeyeva'da
Daha önce de delilik
Belirtisi gördünüz mü?”

–Hayır!

Kaynatama, kayınbiraderime
Kaynanama, görümceme sordular:
–Hayır, görmedik!

İhtiyar dedeye sordular:
–Görmedim! Sakindi...
İşte başkanlığa çağırdıklarında
Ne para ne de bir top keten
Almadan gelmiş,
Belki budur deliliği!

Ağlamaya başladı hıçkırarak,
Başkan suratını astı,
Ama tek bir söz bile etmedi.
İşte o an anımsadım:
Tanrı gazaba gelmiş, almıştı
Aklımı başımdan. Oysa
Hazır bekliyordu bir top keten!
Ama faydası yok son pişmanlığın.
Gözlerimin önünde paramparça
Etti hekim Dömuşka'yı,
El kadar hasırla örttü üstünü.

Sanki taş kesilmiştim birden:
 Bakmaya başladım
 Hekimin ellerini yıkmasına
 Ve votka içişine. Hekim papaza:
 Buyurmaz mısınız? dedi.
 Papaz da ona: “Sorulur mu?
 Sopasız ve kamçısız
 Yürürüz, biz günahkârlar
 Bir kadeh içmeye!”

Köylüler öylece duruyor,
 Titriyordu köylüler.
 (Nereden çıkıp gelmişti,
 Nasıl da anlamıştı bu akbaba
 Burada fırsat doğduğunu!)
 Kiliseye gitmeden dua ettiler,
 İkona olmadan önünde eğildiler!
 Başkan rüzgâr gibi atıldı,
 Yakaladı köylünün sakalını,
 Yırtıcı bir hayvan gibiydi,
 Kırıldı altın yüzüğü...
 Sonra oturup yemeye başladı.
 Yedi içti papazla konuştu,
 Duyuyordum, papazın fısıltıyla
 Ona dert yanışını:
 “Bizim millet, hep sefil ve sarhoştur.
 Düğün ve günah çıkarmalardan
 Bana yılların borcu var.
 Ellerindeki son kuruşu
 Meyhaneye verirler.
 Bana ise günahlarını getirirler!”
 Sonra şarkılar duydum
 Tanıdık seslerdi hepsi

Genç kızların sesi:
Nataşa, Glaşa, Daryuşa...
Bak, dans ediyorlar, garmon çalıyor!..
Birden sustu her şey...
Yoksa uykuya mı dalmıştım?..
Birden rahatladım: Sanki
Birisi üstüme eğiliyor,
Bir şeyler fısıldıyordu:
“Uyu, dert yükü kadın!
Uyu, acı topağı kadın!”
Haç çıkarıyor ve ellerinden
İpler dökülüyor... Sonrasında
Hiçbir şey anımsamıyorum...

Uyandığımda kararmıştı.
Pencereye baktım, zifiri bir gece!
İyi de neredeyim? Ne oldu bana?
Öldürsen anımsamıyorum!
Dışarıya fırladım,
Sokak bomboş. Göğe baktım,
Ne ay var ne de yıldız.
Kapkara bulutlar
Çökmüştü köyün üstüne.
Köylülerin evleri de karanlıktı
Yalnızca dedenin odası
Pırıl pırıl, saray gibi.
İçeri girdim ve anımsadım her şeyi:
Balmumu mumlar yanıyordu
Odanın ortasında
Meşeden bir masa vardı
Üstünde küçük meşe bir tabut
İşlemeli ipek bir örtüyle örtülü,
Başucunda bir ikona...

“Oy, marangozlar ustalar,
 Nasıl bir ev yapmışsınız
 Benim minik oğluma?
 Ne pencereleri açılmış
 Ne camları takılmış,
 Ne ocağı var ne oturacak yeri!
 Ne de yatacağı bir döşek...
 Ah yeri sert olacak Dömuşka'mın
 Ah, hiç de rahat yatamayacak!..”
 “Defol!..” diye bağırdım birden
 Dedeyi gördüğümde:
 Gözlüğünü takmış önünde kitap
 Tabutcuğun yanında duruyor
 Dömuşka'ya okuyordu.
 Yüz yaşındaki adama
 Damgalı, kürek mahkûmu, dedim,
 Öfkeli ve korkunçtum, bağırdım:
 “Defol! Sen öldürdün Dömuşka'yı!
 Lanet olsun sana... Defol!..”

Yaşlı adam kıpırdamadı yerinden.
 Haç çıkarıp okumaya devam etti.
 Sakinleştiğimde dede yanıma geldi:
 “Kışın sana, Matrönuşka
 Hayatımı anlatmıştım
 Ama hepsini söylemedim:
 Ormanlarımız somurtkan,
 Göllerimiz ıssız
 Ve vahşiydi insanlarımız.
 Geçimimiz de hayli zordu,
 Yaban horozuna tuzak kur,
 Mızrakla çık ayıya,
 Boşa salladın mı, çoktan öldün!

Bir de efendi Şalaşnikov
Askeri birliğiyle?
Üstüne cellat Alman kâhya?
Sonra hapis ve kürek...
Taş kesildim, toruncağızım,
Vahşi bir hayvandım.
Yüz yılım hep kış idi
Eritti onu senin bu
Babayiğit Dömuşka!
Bir keresinde sallıyordum onu
Gülüverdi bana Dömuşka...
Ben de ona gülümsedim!
Bir mucize oldu:
Evvvelsi gün nişan almıştım
Bir sincaba: Bir dalın üstünde
Sallanıyordu sincap... Küçücük patisiyle
Kediler gibi yüzünü siliyordu...
Ateş etmedim, yaşa bakalım!
Ormanda, çayırda dolaşıyordum,
Her çiçekten keyif alarak,
Eve döndüm yeniden.
Gülüyor, oynuyordum Dömuşka'yla...
Tanrı biliyor, bu sevimli
Bebegi nasıl sevdiğimi!
Ben kendi günahlarım yüzünden
Öldürdüm günahsız bebeyi...
Lanet et, öldür beni!
Ama Tanrı'ya baş kaldırma.
Kalk! Dua et Dömuşka için!
Tanrı ne yaptığını bilir:
Tatlı mıdır hayatı köylünün?"

Ve dede uzun uzun
Kederle anlatıp durdu,
Köylünün kötü kaderini...
Moskovalı tüccar da olsa
Ya da bakanı zat-ı şahanenin
Ya da çarın kendisi
Anlatamazdı bundan daha güzel!

“Şimdi cennette senin
Dömuşka huzur içinde...”

Ağlamaya başladı yaşlı dede.

–Şikâyet etmiyorum, dedim
Tanrı aldı diye bebeğimi,
Üzüntüm, neden bunlar
Bize küfredip durdular?
Neden kara kargalar gibi
Bembeyaz bedenini bebeğimin
Paramparça ettiler? Uzatmaz mı
Elini bize ne Tanrı ne de çar?..

“Tanrı yukarıda, çar uzakta...”

–Lazım değil: Ben bulurum onları!
“Ah! Ne diyorsun sen, torunum?..
Sabret, dert yükü kadın!
Sabret, acı topağı kadın!
Bize mi kalmış gerçeğe ulaşmak.”

–Neden peki, dede?

“Çünkü sen bir serfsin!”¹

Diye yanıtladı Saveluşka.

Uzun uzun acıyla düşündüm...
Gök gürledi, sarsıldı pencereler,
Yerimden sıçradım... Yaşlı adam
Tabutun yanına götürdü beni:
“Dua et ki meleğe döndürsün
Tanrı senin Dömuşkanı!”
Sonrasında yaşlı dede
Elime bir mum tutuşturdu.

Bütün gece, tan ağarıncaya
Dua edip durdum, dede de
Hep aynı sesiyle okudu
Dömuşka’nın başucunda...

¹ Toprak sahibine çalışan ve her şeyiyle bu beye ait olan kişi. Rusya’da serflik uygulaması 1861 yılında yapılan reformla kaldırılmış olmasına karşın köylünün durumunda büyük bir değişiklik olmamıştır –çn.

V. KISIM

DİŞİ KURT

Yirmi yıl geçti o günden beri
Dömuşka'nın üstüne serilişinin
Otlarla dolu bir örtü. Acısı hep taze!
Hep dua ediyor, ağzıma elma
Sokmuyorum* Kurtarıcı Gününe¹ dek.
Öyle çabucak toplayamadım kendimi,
Kimselerle konuşmuyordum bile,
Yaşlı Saveli'yi ise
Görmeye bile dayanamıyordum.
İş de yapmıyordum.
Kaynatam bana dizgin
Tutmayı öğretmeye karar verdi,
Ben de ona "Öldür!"
Dedim. Ayaklarına kapandım
"Öldür! Zaten ölmüşüm!"
Dizginleri astı yerine.
Dömuşka'nın mezarında
Yaşıyordum gece ve gündüz.

* Çocuğu ölen anne eğer Kurtarıcı Gününden önce (olgunlaşmadan) elma yerse, Tanrı'nın çocuğu cennette "elma dansı" yaptırmamakla cezalandıracağına dair batıl inanç -yazarın notu.

¹ Kurtarıcı Günü: Ortodoks Slavların 19 Ağustosta kutladıkları dini bayram. İsa'nın başkalaşımı kutlanmasına karşın pagan kültürün etkisiyle ürün toplama bayramına dönüşmüştür. Sonbaharın kışa döndüğü gün olarak da kutlanılır -çn.

Başörtümle temizliyordum¹
Mezarın üstünü çabucak
Otlar bürüsün diye,
Dua edip duruyordum bebeğime,
Kin kusuyordum babamla anneme:
Unuttular diye kızlarını!
Köpeklerimden mi korkuyorsunuz?
Ailemden mi utanıyorsunuz?
–Ah, hayır, bir tanem, hayır!
Ne köpeklerin korkunç
Ne de ailen utanılacak,
Ne ki kırk versta gelmek lazım,
Sana dertlerimizi dökmeye,
Senin dertlerini dinlemeye,
Üstelik bunca yola, ata da yazık!
Çoktan gelirdik ama
Hep düşünüp durduk,
Gelsek ağlayacaksın,
Gitsek ağlayacaksın!

Kış geldi. Kocamla
Konuşuyoruz dertlerimizi,
Saveli'nin kendi yerinde
İkimiz dertleşiyoruz.

–Ne oldu, öldü mü dede?

–Hayır. Bu küçük odasında
Yattı altı gün hiç çıkmadan,
Sonra aldı başını ormana gitti,
Öyle ağıtlar yakıyor, öyle ağlıyordu ki

¹ Slavlarda bir halk geleneği –çn.

Sanırsın orman inliyor! Güz gelince
Günah çıkarmaya gitti
Pesoçnı manastırına.¹

Annemin babamın yanına
Gittim Filippuşka ile,
Yeniden çalışmaya başladım.
Sanırım tam üç yıl,
Haftalar haftaları kovaladı,
Her yıl birbirinin peşine
Çocuk doğurdum: Zaman yoktu
Ne üzülmeye ne de düşünmeye,
Tanrı'nın izniyle üstünden geldim
İşlerin ve de duamı ettim.
Yaşlılardan ve çocuklardan
Arttığında yedim,
Uyudum anca hasta olduğumda...
Ne var ki dördüncü yıl
Yeni bir dert yaktı yüreğimi
Kimin içine düşse
Unutamaz ölünceye!

Önde uçar şahin olur,
Geride kalır karga olur,
Önde uçar seni bırakmaz,
Geride uçar unutmaz...

Annemle babamı yitirdim...
Duydu karanlık geceler,
Duydu azgın rüzgârlar

¹ Adını Pesoçnya ırmağından alan Kostroma'ya on altı versta uzaklıktaki İgritski manastırı –çn.

Kederini bu yetimin,
Size bunu anlatmaya gerek yok zaten...
Dömuşka'nın mezarına
Gittim doya doya ağlamaya.
Baktım, mezar düzeltilmiş,
Tahta haçın üstüne
Yaldızlı güzel bir ikona yerleştirilmiş.
Haçın önünde gördüm
Kollarını açıp yatan
Yaşlı Saveluşka'yı!
Nereden çıktın sen?
“Pesoçnıy'den geldim
Zavallı Döma için duaya.
Acılar içindeki bütün
Rus köylüleri için dua ediyorum!
Bir de dualarım (Saveli artık
İkonaya eğilmiyordu)
Öfke dolu yüreğini annenin
Yumuşatsın Tanrı diye... Bağışla!”

–Çoktan bağışladım, dede!

Rahatladı Saveli... “Torunum!
Ah, torunum!” Ne var dede?
“Bana eskisi gibi bak!”

Eskisi gibi baktım ona.

Saveluşka doğrudan
Gözlerimin içine baktı; yaşlı
Belini doğrultmaya çalıştı.
Yüzü bembeyaz oldu.
Sarıldım yaşlı adama,

Haçın önünde uzun uzun
 Oturup ağladık öylece.
 Dedeye yeni derdimi
 Anlatmaya başladım...

Çok yaşamadı dede.
 Sonbaharda yaşlı adamın
 Derin bir yara açıldı
 Boynunda,
 Acılar içinde öldü;
 Yüz gün hiç yemedi, kurudu
 Ama hep dalga geçti kendiyle:
 “Matrönuşka, benzemiyor muyum
 Koryoga sivrisineğine
 Bu kupkuru halimle?”
 Kâh iyiydi ve konuşkan
 Kâh öfkeliydi ve kızgın,
 Korkuturdu bizi: “Sen köylü,
 Ekme ve biçme! Sen köylü kadın,
 Belini bükerek oturma
 İplik ve keten tezgâhına!
 Ne kadar korksanız da
 Aptallar, kaçamazsınız
 Alnınıza yazılanlardan!
 Erkeklere üç yol yazılmış:
 Meyhane, hapis ve kürek,
 Rusya kadınlarına ise
 Üç kement: biri beyaz ipek
 İkincisi kırmızı ipek,
 Üçüncüsü de siyah ipek,
 Seç hangisini istersen!..

Sok başını istediğine...”¹
Dede öyle güldü ki
Odadaki herkes irkildi,
Geceye doğru da öldü.
Dediği gibi de yaptık:
Dömuşka’nın yanına gömdük...
Tam tamına yüz yedi yıl yaşadı.

Sonraki ikiz gibi
Birbirine benzeyen sessiz
Dört yıl geçip gitti.. Her şeye
Boyun eğdim: Yataktan
İlk çıkan Timofeyevna’ydı,
Son giren de yine oydu;
Herkesin yerine herkes için çalıştım,
Kaynanamın da, sarhoş kaynatamın da
İskarta* görümcemin de
Çıkarıyordum ayakkabılarını...
Yeter ki çocuklara dokunmasınlar!..
Dağ gibi duruyordum arkalarında...
Sonunda bir gün delikanlılar,
Köyümüze geldi hacı bir kadın
Ağzından bal damlayan çilekeşi
Dinledik ağzımız açık;
Nasıl kurtulacağımızı, Tanrı’yla yaşamayı

¹ Rus halk masalı “Çar Soloman ve Vasili Okulyeviç”de Çar Soloman’ı öldürmeye karar verilir, o da asılmak ister ve üç ipek kement hazırlanmasını ister. Ancak Soloman değil, onu asmak isteyenler asılır bu kementlere –çn.

* Küçük kız ablasından önce evlenirse, ablaya böyle denilir –yazarın notu.

Öğretti bize kutsal kadın,
 Bayramlarda sabah ayininde
 Uyandırdı... Sonra
 Çilekeş kadın istedi bizden
 Meme vermememizi bebelere
 Perhiz günlerinde.
 Köy birden telaşa kapıldı!
 Aç biilaç yavrucaklar
 Çarşamba ve cumaları
 Haykırıyorlardı! Anneler ise
 Ağlayan bebesinin üstünde
 Gözyaşlarına boğuluyordu:
 Hem Tanrı'dan korkuyor,
 Hem de acıyordu bebesine!
 Bir ben dinlemedim onu,
 Kendi kendime karar verdim:
 Cezaysa çekilmesi gereken
 Günahkâr olan bendim,
 Çocuğum değil!

Anlaşılan Tanrı kızmıştı.
 Sekizini doldurduğunda
 Benim oğlum,
 Kaynatam çobana yardımcı verdi.
 Bir gün Fedotuşka'yı bekliyorum,
 Hayvanlar çoktan dağılmıştı.
 Sokakta yürüyorum.
 Bir kalabalık toplanmış,
 Kulak veriyorum
 Ve hemen atlıyorum kalabalığa.
 Baktım, yapışmış Silanti
 Fedot'un kulağına.
 –Ne diye çekiyorsun?

“Birazcık kamçılایacađız:
Koyunlarla beslemeyi
Düşünmüş kurtları!”
Fedotuška’yı çekip aldım
Ama istemeden de olsa
Devirdim yere Muhtar Silanti’yi.

Şaşılacak bir şey olmuş:
Çoban bırakıp gitmiş; Fedotuška
Yalnız başına kalmış sürüyle.
“Oturuyordum,” diye anlattı
Oğlum “küçük bir tepede,
Nereden çıktığı belli olmayan
Kocaman bir dişi kurt,
Yakaladı Marya’nın koyununu!
Ben de peşinden koştum,
Bağırıyor, kamçıyı şaklatıyordum,
Valetka’yı çağırıyor, koşuyordum...
İyi koşuyordum ama
Nereden yakalayacaktım onu
Hamile olmasaydı eğer:
Memeleri yerlere deđiyordu,
Kan izlerini sürerek, anacığım,
Gittim peşinden gizlice!

Sessizce gidiyordu bozkurt,
Gidiyor sonra geriye bakıyordu,
Ben de nasıl koşuyordum!
Sonunda oturdu... Kamçımı vurup
‘Bırak koyunu, lanet olası!’ dedim.
Bırakmıyor, öylece oturuyordu...
Hiç çekinmedim: ‘Alacağım ondan
Ölsem bile!..’ Atıldım üstüne

Ve aldım koyunu... Bir şey yapmadı
 Isırmadı bile bozkurt!
 Yarı ölü gibiydi,
 Dişleri takırdıyordu yalnızca
 Bir de zor soluk alıyordu.
 Karnından kan akıyordu
 Memeleri yırtılmıştı otlardan
 Sayılıyordu bütün kaburgaları,
 Başını kaldırıp gözlerimin içine
 Baktı... Sonra birden ulumaya başladı!
 Ağlar gibi uluyordu.
 Koyuna dokundum,
 Çoktan ölmüştü...
 Dişi kurt öyle acıklı
 Bakıyor ve uluyordu ki... Anacığım!
 Ona bıraktım koyunu!.."

Böyle bir şey gelmişti başına.
 Sonra köye gelmiş, aptal çocuk,
 Anlatmıştı olanı biteni,
 Onlar da cezalandırmak istemişti.
 Tanrı'ya şükür zamanında yetişmişim...
 Silanti hâlâ öfkeliydi,
 Bağırıyordu: "Ne itekliyorsun?
 Kendin mi kamçı istiyorsun?"
 Marya da kendince söyleniyor:
 "Bırak, ders versinler aptala!"
 Çekiyor Fedotuška'yı kolundan,
 Fedot yaprak gibi titriyor.

Av boruları çalmaya başladı,
 Toprak sahibi dönüyordu
 Avdan. Hemen ona atıldım:

–Verme onu! Esirge onu!
“Ne oldu?” diye sordu muhtara
Ve hemen karar verdi.
“Küçük çoban yardımcısını
Çocukluğundan ve aptallığından
Dolayı bağışlayın... Bu küstah kadını
İbret için cezalandırın!”

“Ah beyim!” dedim sevinçle:
“Kurtardın Fedotuşka’yı!
Hadi eve git Fedot!”

–Yapacağız emredileni!
Dedi köylülere muhtar.
Görürsün sen oynamayı!

Komşu kadın hemen atıldı:
–Kapan muhtarın ayağına...

“Eve git, Fedot!”

Oğlumu okşadım:
“Bak, geriye dönersen eğer,
Sana çok kızarım... Git!”

Şarkıdan söz çıkarılmaz,
Berbat olur gider şarkı.
Yattım ben de kamçıya, delikanlılar...

.....

Fedot’un küçücük odasına,
Bir kedi gibi sessizce girdim,
Çocuk uyuyor, sayıklıyor, çırpınıyordu;

Bir eli aşağı sarkmıştı,
 Yumruk yaptığı diğer eli
 Gözünün üstündeydi;
 Ağladın mı yoksa sen, zavallım?
 Uyu. Bir şey yok. Ben buradayım!
 Ona hamile kaldığımda
 Dömuşka'ya yanıyordum hâlâ,
 Çok zayıf doğmuştu,
 Ama şimdi taşı sıkıp su çıkarıyor,
 Alferov'un fabrikasında
 Muazzam bacalar dikeyor
 Babasıyla birlikte!
 Bütün gece başucunda oturdum,
 Sevgili çobanımı
 Gün ışımadan kaldırdım,
 Örme çarıklerini giydirdim,
 Kutsadım; şapkasını
 Borusunu ve kamçısını verdim.
 Bütün aile uyandı,
 Onlara hiç görünmedim
 Biçmeye de gitmedim.

Güröl güröl dereye gittim,
 Söğütlerin altında
 Kendime sakın bir yer seçtim,
 Oturdum sazların üstüne
 Elimi de dayadım başıma
 Ve ben yetim, ağlamaya başladım!

Çağırdım babamı haykırarak:
 Gelsene ey koruyucu babam!
 Bak sevdiğin kızının haline...
 Boşuna çağırıyordum.

Yok o büyük koruyucu!
O davetsiz konuk,
O kimsesiz ve efendisiz ölüm
Erkenden almıştı babamı!

Çağırdım anamı bağırarak.
Ses verdi çılgın rüzgârlar,
Ses verdi uzaktaki dağlar,
Ama bir türlü gelmedi anam!
Gündüzleri dert yükü anam,
Geceleri dua yüklü anam!
Seni bir daha asla
Göremeyeceğim bundan böyle!
Kimselerin bilmediği
Dönüşü olmayan yola çıktın,
Rüzgârın bile ulaşamadığı
Canavarların erişemeyeceği...

Yok o büyük koruyucu!
Ah bir bilseniz, öğrenseniz
Kızınızı kime bıraktığınızı,
Sizsiz neler çektiğim?
Geceleri sel oluyor gözyaşlarım,
Gündüzleri ot gibi yerlerdeyim...
Başım hep eğik
Yüreğim öfke dolu!..

VI. KISIM

ZOR YIL

O yıl olağanüstü
Bir yıldız* oynaştı gökyüzünde;
Dolaşıyor Tanrı
Melekleri de onun
Ateşten süpürgeleriyle süpürüyorlar,
Önü sıra adımlarının Tanrı'nın
Ona yol açıyorlar,
Dedi kimileri.
Başkaları da
Bu Deccalın izleri diyerek
Felaketi haber veriyorlardı.¹
Gerçekleşti: Kıtılık başladı.
İkna edemiyordu kardeş kardeşi
Bir lokma ekmek için. Korkunç bir yıl...
Fedot'un dişi kurdunu,
O aç kurdu anımsadım,
Çocuklarımla birlikte
Tam da ona benziyordum!
Üstüne bir de kaynanam
Komşulara yetiştirmişti
Başka bir kör inancı,

* Kuyruklu yıldız –yazarın notu.

¹ Halk inanışına göre kuyruklu yıldız savaş ya da başka bir felaket habercisidir –çn.

Güya benmişim nedeni kıtlığın
Nasıl mı? *Temiz bir gömlek*

*Giymişim Noel sabahı.**
Kocam, koruyucum sayesinde
Ucuz kurtuldum ben;
Ama kadının birini,
Aynı şey yüzünden,
Ölesiye dövdüler sopalarla.
Açlıkla şaka olmaz!..

Felaket tek başına gelmez:
Kıtlıkla zar zor baş etmişken,
Askerlik çıktı geldi.
Ben pek dert etmiyordum:
Filip'in ailesinden daha önce
Kardeşini almışlardı askere.
Oturmuş çalışıyorum, yalnızım,
Kocam ve iki kaynım
Sabahtan gitmişlerdi;
Kaynatam toplantıya gitmiş,
Evin kadınlarıysa
Komşulara koşturmuşlardı.
Hiç keyfim yoktu,
O sırada Liodoruşka'ya
Hamileydim ve neredeyse
Doğurmak üzereydim.
Çocukları derleyip toparladım,
Büyük izbada kürke sarınıp
Sobanın üstüne yattım.

* Halk inanışına göre: Giyersen Noel'de temiz gömlek, faydasızdır o yıl ürün beklemek –yazarın notu.

Kadınlar akşamüstü döndü,
 Kaynatam hâlâ yoktu,
 Akşam yemeğine bekliyorlar.
 Sonunda geldi: "Ah, ah!
 Öldüm bittim. İşler çok kötü,
 Karı, mahvolduk biz!
 Nerede görülmüş, nerede duyulmuş:
 Büyük oğlanın ardından
 Küçüğünü de almak!
 Hesap ettim bütün yılları,
 Ayaklarına kapandım köy halkının,
 Nasıl bir halksa?
 Kâhyaya yalvardım: Yemin etti
 Üzgünmüş ama yapacak bir şey yokmuş!
 Sonra kâtibe yalvardım,
 Ne ki düzenbazdan gerçeği
 Duvardan da gölgeyi
 Baltayla bile alamazsın!
 Rüşvetçi... Hepsi yiyici...
 Valiye bir söyleyebilsem
 Gelirdi haklarından hepsinin!
 Hepsi hepsi ondan isteğim
 Bizim bölgenin
 Askerlik sırasını
 Kontrol etmelerini emretmesi!
 Ama yap bakalım!.." Kaynanam,
 Görümcem ağlamaya başladılar,
 Ben... Demin buz kesiyordum,
 Şimdi ateşlerde yanıyorum!
 Yanıyorum... Tanrı bilir düşündüklerimi...
 Düşünce değil... Sayıklama...
 Aç aç duruyorlar önümde
 Yetim çocuklarım... Soğuk soğuk

Bakıyor herkes onlara,
Evde gürültücü,
Sokakta kavgacı,
Masada açgözlüler...
Başladılar onları çimdiklemeye,
Kafalarına kafalarına vurmaya...
Sen sus, asker karısı!..

.....
Artık payım yok benim
Ne köydeki tarlada
Ne yaşadığım evde,
Giysilerde ve hayvanlarda.
Artık tek zenginliğim var:
Gözyaşından üç göl
Acı gözyaşından, bir de
Dert ekili üç evlek!

.....
Artık suçlu gibi duruyorum,
Komşuların önünde:
Bağışlayın! Kibirliydim,
Selam sabah vermezdim,
Aptal başım, nereden bileyim
Ansızın yetim kalacağım...
Bağışlayın, iyi insanlar,
Bir akıl verin bana.
Nasıl yaşanır bir başına? Nasıl
Yedirilir, içirilir, büyütülür çocuklar?

.....
Çocukları köye yollasam:
Dilenin, yavrularım, tatlı dille
Sakın çalmaya kalkmayın!
Çocuklar gözleri yaşlı: "Soğuk!
Üstümüz başımız yırtık,

Bir evden diğetine
 Yoruluruz gidene dek.
 Pencere altlarında dolanırız
 Yine de donarız... Zenginden
 Zaten korkarak isteriz,
 'Tanrı versin!' der yoksullar.
 Eve elimiz boş döneriz,
 Başlarsın bizi azarlamaya!..”

.....
 Akşam yemeğine kaynanamı,
 Çağırdım, görümce ve kayınlarımı
 Ben de köle gibi aç biilaç
 Kapının önünde duruyorum.
 Kaynanam bağırdı: “Şeytan!
 Ne acelen var yatmaya?”
 Kaynım söze girdi:
 “Bugün çok az çalıştın!
 Bütün gün ağacın altında
 Durdun ve bekledin
 Güneşin batış saatini!”

.....
 Bir güzel giyindim,
 Tanrı'nın kilisesine yollandım,
 Ardından gülüşmeler duyuluyor!

.....
 Güzel giyinme,
 Yıkanıp ak pak olma,
 Komşunun gözü keskin,
 Dilleri sivridir!
 Sessizce yürü sokakta,
 Başın öne eğik,
 Neşeliysen de gülme,
 Ağlama hüznülsen!

.....
Sonunda sonsuz kış bastırdı,
Tarlalar ve yeşil çayırlar
Karın altına saklandı.
Ne bir yeşil var ne yeşillik,
Asker karısının şu dünyada
Bir tek dostu bile yok!
Kiminle oturup düşünsün?
Kiminle iki laf etsin?
Nasıl başa çıksın yoksullukla?
Kimlere yollasın dertlerini?
Ormanlar sararıp solar
Çayırlar yanıp tutuşur!
Hızlı dereye mi yollasa?
Su durulur akmazdı!
Taşı dertlerini, asker karısı,
Ölünceye dek omuzlarında!

.....
Kocan yoksa koruyucun da yok!
Dinle trampet seslerini! Askerler
Gidiyor... Durdular...
Sıraya girdiler.
“Çabuk!” Filip’i getirdiler
Meydanın ortasına:
“Haydi başlayalım!”
Diye bağırıyor Şalaşnikov.
Filip düştü: Acıyın!
“Bir dene bakalım! Bir davran!
Ha-ha! Ha-ha! Ha-ha! Ha-ha!
Bırak kamçımı bir yana
Babayiğit gücüm yeter sana!..”

.....
O an atladım sobanın üstünden,

Giydim ayakkabılarımı. Dinledim epey.
 Her yer sessiz, uyuyordu herkes!
 Hafifçe gıcırdattım kapıyı ama
 Çıktım dışarı. Buz gibi bir gece...
 Köyün kızlarının
 Ve delikanlılarının toplandığı
 Domina'nın evinden
 Dökülüyordu geceye sözleri,
 Benim sevdiğim şarkının...

“Dağın yamacında çam ağacı,
 Eteğinde küçük bir kulübe,
 İçinde durur Maşenka,
 Geldi yanına babacığı,
 Uyandırdı onu, kaldırdı:
 Haydi Maşenka, eve gidelim!
 Haydi Yefimovna, eve gidelim!

Gelmiyorum, dinlemiyorum:
 Gece karanlık, görünmüyor ay,
 Irmaklar hızlı, geçit yok
 Orman karanlık, koruma yok...

Dağın yamacında çam ağacı,
 Eteğinde küçük bir kulübe,
 İçinde durur Maşenka,
 Geldi yanına anacığı,
 Uyandırdı onu, kaldırdı:
 Haydi Maşenka, eve gidelim!
 Haydi Yefimovna, eve gidelim!

Gelmiyorum, dinlemiyorum:
 Gece karanlık, görünmüyor ay,
 Irmaklar hızlı, geçit yok
 Orman karanlık, koruma yok...

Dağın yamacında çam ağacı,

Eteğinde küçük bir kulübe,
İçinde durur Maşenka,
Geldi yanına Pyotr,
Pyotr, bey oğlu Petroviç
Uyandırdı onu, kaldırdı:
Haydi Maşenka, eve gidelim!
Canım Yefimovna, eve gidelim!
Geliyorum, beyim, dinliyorum
Gece aydınlık ve mehtap var,
Irmaklar dingin, geçit verir,
Orman karanlık, korumam var.”

VII. KISIM

VALİNİN KARISI

Yürümüyor, koşuyordum sanki
Köyü geçsem de, bana
Sanki şarkılarıyla delikanlılar ve
Kızlar peşimdeymiş gibi geliyordu
Klin'in ardına baktım:
Karla kaplı dümdüz bir ova,
Hem gökyüzü aydınlık ayla,
Hem ben, hem de gölgem...
Ne ürperiyor ne de korkuyorum,
Birden sanki sevinçle
Çarpmaya başladı göğsüm...
Sağ olsun kış rüzgârı!
Buz gibi suyla
Doyururcasına hastayı,
Esti yüzüme yüzüme
Dağıttı karanlık düşünceleri,
Aklımı başıma getirdi.
Dizlerimin üstüne çöktüm:
"Söyle bana, Kutsal Meryem,
Ne yaptım da Tanrı gazaba geldi?
Ey Tanrı'nın anası, bende
Ne kırılmadık bir kemik kaldı
Ne boşalmadık damar,
Ne de bozulmadık bir damla kan.
Sabrediyor, şikâyet etmiyorum!

Tanrı'nın verdiği bütün kuvveti,
İşe güce veriyorum,
Çocuklarıma bütün sevgim!
Sen her şeyi görürsün, Tanrı anası,
Sen her şeye kadirsin, koruyucusun!
Kurtar bu köleni!..”

Severim o günden beri
Soğuk, aydınlık gecelerde
Tanrı'ya dua etmeyi.
Bela bulur insanı, unutmayın,
Karılarınıza da söyleyin:
Zoraki dua etmesinler
Hiçbir yerde ve hiçbir zaman.
Ne kadar dua ettiysem
O kadar rahatladım,
Gücüme güç katıldı
Ne kadar sık dokunduysam
Bembeyaz kar örtüsüne
Alev alev yanan alnımla...

Sonra yola koyuldum,
Bildiğim yola!
Yürüdüm o yolda.
Akşam erken çıkarsan,
Sabah güneşle birlikte
Varırsın pazar yerine.
Bütün gece yürüdüm,
Rastlamadım tek bir kişiye.
Şehre doğru arabalar başladı.
Yüksek mi yüksek
Saman dolu köylünün arabaları,
Öyle acıdım ki atlara:

Kendi hakları olan samanı
 Gönül rızasıyla taşıyorlar
 Sonrasında aç kalmak için.
 O zaman şöyle diyordum:
 İş yapan ata saman çok,
 Yatan ata yulaf az gelir!
 İhtiyaç taşınyordu çuvalla,
 Eziyetler boşa çekilmedi
 Vergi dediğin beklemez ki!
 Daha şehrin girişinden
 Koşuyordu köylülere
 Tüccarlar ve tacirler;
 Yeminler, yalanlar, küfürler!

Sabah ayini çanıyla
 Girdim ben de şehre,
 Kilise meydanını aradım,
 Biliyordum; Valilik
 Sarayı meydandaydı.
 Meydan boş, alacakaranlıktı,
 Sarayının önünde valinin
 Nöbetçi dolaşıyordu.

–Söylesene, nöbetçi, erken mi
 Kalkar vali bey?
 “Bilmiyorum. Git buradan!
 Bize konuşmak yasak!”
 (Ona yirmi kapık verdim.)
 “Bizim bu valinin
 Özel bir kapıcısı var.”
 –Peki nerede o? Adı ne?
 “Makar Fedoseiç,
 Merdivenlere bakıver!”

Çıktım, kapı da kapalıydı,
Oturdum düşüncelere dalıp,
Artık hava ağarıyordu.
Fenerci merdiveniyle gelip
İki soluk feneri
Söndürdü meydandaki.

“Hey, ne diye kuruldun buraya?”
Birden fırladım, korkmuştum:
Kapıda duruyordu kaftanlı
Kel kafalı bir adam.
Çabucak bir rubleyi çıkarıp
Eğilerek selamladım
Makar Fedoseiç’i:

–Çok ihtiyacım var
Valiyi görmeye,
Ölsem de görmeliyim!

“Sizi içeri sokmam yasak,
Evet... Neyse... Gel buraya
Şöyle iki saat kadar sonra...”

Gittim. Dolaşıyorum öylesine...
Baktım, meydanda bakırdan
Bir köylü duruyor
Bizim Saveli dedenin aynısı.
–Kim bu? “Susanin.”¹

¹ Rus halk kahramanı. 1619 yılında Çar Mihail Romanov Kostroma’dayken, onu ele geçirmeye gelen Polonya-Litvanya ordusu Susanin ile karşılaşır. Askerleri farklı yöne götürerek çarı kurtarır. Ancak Polonyalılar onu parça par-

Epeyce baktım durdum heykele,
 Sonra pazar yerine gittim.
 Ancak orada öyle korktum ki
 Anlatsam inanmazsınız,
 Ama anlatayım bari:
 Aşçı yamağının elinden
 Kaçmıştı iri, erkek bir ördek,
 Peşinden kovalıyordu delikanlı,
 Ördek de öyle bağıırıyor ki!
 Çılgılığı öyle yaktı ki içimi,
 Az kalsın düşüp bayılıyordum.
 Anca bıçak altında öyle bağırılır!
 Yakaladılar! Uzattı boynunu
 Hırıldadı tehdit edercesine,
 Sanki aşçıyı korkutacağını
 Sanmıştı zavallı hayvan.
 Hemen oradan uzaklaştım.
 Kesilecek sesi şimdi
 Aşçının bıçağının altında!

Artık valinin sarayı
 Balkon, kulesi, merdiveni,
 Serili harika halısıyla
 Tam karşımda duruyordu.
 Pencerelelere baktım.
 Kapalıydı. "Hangisi senin
 Yatak odan acaba?
 Rahat uyuyor musun, dostum
 Ne rüyalar görüyorsun?"

ça doğrarlar. 1851 yılında Kostroma'da ilk Susanin anıtı
 açılır -çn.

Kenardan kenardan, halıya basmadan
Sokuldum kapıya doğru.

“Erken geldin, anacığım!”

Yine çok ürkötüm,
Makar Fedoseiç'i
Kel kafası olmasa
Tanıyamayacaktım: Tıraş olmuş,
Süslü üniformasını giymiş,
Eline almıştı topuzlu asasını.
Güldü. “Niye ürkötün öyle?”
–Yorulduğum, câncağızım!

“Korkma! Tanrı büyüktür!
Sen bir ruble daha ver hele,
Görürsün, halledeceğim işini!”

Bir teklik daha verdim.
“Benim odama gidelim,
Çay içersin beklerken!”

Odası merdiven altındaydı,
Bir karyola bir demir soba
Semaver ve bir de ağır şamdan.
Köşede bir kandil ışıldıyordu
Duvarı resimler vardı.
“İşte o!” dedi Makar
“Zat-ı şahaneleri!”
Parmağıyla dokundu bol yıldızlı
Babayiğit bir asker resmine.

–İyi biri midir? diye sordum.
“Keyfine bağlı. Bugün ben de

İyiyim ama gün olur,
Köpekten beter olurum.”

–Anlaşılan sıkılıyorsun, amcacığım?
“Hayır, başka bir mesele var,
Öyle sıkıntı değil, savaş!
Kendisi de diğerleri de
Gittiğinde akşamleyin, Fedoseiç’in de
Odasında düşman: Savaşacağız!
On yıldır da savaşıyorum.
Fazladan bir kadeh içtin mi,
Sardın mı ucuz tütünü,
Şu soba nasıl kızarıyorsa
Nasıl yanıyor sa şu mum,
Sen de uğraşıyorsun işte!..”

Saveli dedenin
Babayiğitliği geldi aklıma:
–Sen, amcacığım, dedim
Babayiğit olmalısın.

“Babayiğit değilim, güzelim,
Gücüyle övünmesin boşuna
Uykusuyla savaşmayan biri!”

Odanın kapısı çalındı,
Makar dışarı çıktı... Oturuyordum,
Bekledim, bekledim, sıkıldım.
Kapıyı açtım.
Arabayı hazırlıyorlardı girişte.
–Vali mi gidiyor? “Karısı!”
Diye yanıtladı Makar.
Atıldı hemen merdivenlere.

Merdivenden iniyordu
Samur kürkleri içinde hanımefendi,
Yanında da bir memur.

Ne yaptığımı hiç bilmedim.
(Belli ki akıl vermişti
Tanrı anası!..) Birden atıldım
Ayaklarına: "Yardım et!
Yalanla ve de dolanla
Çocukların babasını, ailenin başını
Alıyorlar askere!"

–Sen nerelisin, kuzum?

Düzgün bir yanıt verdim mi
Bilmiyorum... Ölümcül bir acı
Saplandı tam yüreğime....

Kendime geldiğimde, delikanlılar
Zengin ve aydınlık bir odada
Bir örtünün altında yatıyordum:
Karşımda, hoş giyimli,
Başında şapka bir sütanne
Kucağında bebekle oturuyordu:
–Kimin bu bebek, güzelim?
"Senin!" Öptüm, sarıldım
Doğurduğum bebeğe...

Kapaklandığımda ayağına
Valinin karısının, ağladığımda,
Konuşmaya başladığımda,
Uzun yorgunluk göstermişti kendini
Ve de dayanılmaz bitkinlik.

Başlamıştı zamanından önce
 Doğum sancılarım.
 Ne kadar minnet etsem az
 Valinin karısına
 Yelena Aleksandrovna'ya,
 Ona öyle borçluyum ki
 Öz annem kadar!
 Kendisi vaftiz etti oğlanı,
 Liodoruşka adını da
 Kendisi verdi bebeğe...

–Peki kocana ne oldu?

–Klin'e özel ulak yolladılar,
 Gerçeği ortaya çıkardılar,
 Filipuşka'yı kurtardılar.
 Yelena Aleksandrovna
 Bana sevdiğimi,
 Kendisi –Tanrı mutlu etsin–
 Elleriyle teslim etti.
 Çok iyiydi ve akıllı,
 Güzel ve sağlıklıydı,
 Ama Tanrı çocuk vermemişti.
 Yanında konukken ben
 Liodoruşka ile geçiriyordu
 Bütün vaktini, öz oğlu gibi.

Artık ilkbahar gelmiş,
 Beryozalar yeşillenmişti
 Biz eve döndüğümüzde.

Güzellik ve aydınlık
 Tanrı'nın dünyasında!

Güzellik, rahatlık
Ve açıklık yüreklerde.

Gidiyor, gidiyoruz,
Durduğumuzda
Keyfini çıkarıyoruz
Ormanın, çayırların,
Dinliyor ve
Keyfini çıkarıyoruz,
Nasıl çağıldadığını
Bahar sellerinin,
Nasıl şarkı söylediğini,
Çayır kuşlarının!
Duruyor ve bakıyoruz...
Gözlerimiz birbirini buluyor,
Gülümsüyoruz biz
Gülümsüyor bize
Liodoruşka.

Yaşlı bir dilenci
Görüyoruz biz
Ona bir kapık
Veriyoruz:
“Bize dua etme,”
Diyoruz yaşlı adama
“Dua et, yaşlı adam,
Yelenuşka için
Güzeller güzeli
Aleksandrovnna için!”

Tanrı'nın evini
Görüyoruz biz
Kilise önünde uzun uzun

Haç çıkarıyoruz,
 “Tanrım, ona ver
 Sevinci, mutluluğu
 Güzel yürekli
 Aleksandrovna’ya!”

Yeşilleniyor orman,
 Yeşilleniyor çayırlar,
 Çukur yerler
 Ayna gibi ışıldıyor!
 Güzellik ve aydınlık
 Tanrı’nın dünyasında!
 Güzellik, rahatlık
 Ve açıklık yüreklerde.
 Beyaz bir kuğu gibi
 Sulara yüzüyorum,
 Bir bıldırcın gibiyim,
 Bozkırda koşuyorum.

Uçtum vardım eve
 Mavi bir güvercin gibi...
 Eğilip selamladı beni
 Kayınbabam;
 Eğilip selamladı beni
 Kaynanam-anam,
 Kayınlarım ve damatlar
 Eğilip selamladılar,
 Eğilip selamladılar,
 Özür dilediler benden!
 Oturun hadi,
 Beni selamlamayın,
 Dinleyin şimdi
 Size söyleyeceklerimi:

Kim ki benden iyi,
Kim ki benden güçlü,
Onu selamlayın,
Ona dizin övgüleri.
Kime mi dizelim?
Valinin karısına!
İyi yürekli
Aleksandrovna'ya!

VIII. KISIM

KADIN MASALI

Sustu Timofeyevna.
Kuşkusuz bizim çilekeşler,
Kaçırmadı fırsatını
Sağlığına vali karısının
Birer kadeh parlatmanın.
Ev sahibesinin iyice
Yaslandığını tınaza
Görünce fısıltıyla
–Ya sonra? dediler.

–Sonrasını biliyorsunuz

O günden beri Matröna'yı,
Bu talihli kadını, ünlediler
Vali karısı lakabıyla...
Sonra mı? Evle uğraşıyor,
Çocuk büyütüyorum... Mutluluk mu?
Siz de bilirsiniz ya.
Beş erkek çocuk! Biter mi
Eziyeti köylünün,
Aldılar birini askere!

Güzel kirpiklerini
Kırptı Timofeyevna,
Eğdi başını aceleyle
Tınaza doğru.

Köylüler şaşkın öylece kaldılar
Sonra fısıltıyla, –E, ev sahibesi!
Başka ne söyleyeceksin bize?

–Şu peşine düştüğünüz,
Olacak şey değil, kadınlar
Arasında mutlu birini bulmak!..

–Her şeyi anlattın mı?

–Daha ne anlatayım?
Anlatmalı mıyım ki size,
Evimizin iki kez yandığını,
Tanrı’nın bizi unutmadığını
Üç kez şarbon yollayarak?
Çalışırken bir at gibi
Çabaladık. Dolaşırken,
Tırmığa bağlı beygir gibi!..

Ezmediler ayaklar altında,
İplerle bağlamadılar,
İğneler batırmadılar vücuduma...
Ne anlatayım daha?..
İçimi dökeceğim demiştim,
Anlaşılan pek beceremedim,
Bağışlayın delikanlılar!
Dağlar yerinden oynayıp
Yıkılmadı başıma,
Tanrı delmedi bağrımı
Öfkelenip yıldırımlarıyla,
İçimden, sessiz ve görünmez,
Bir fırtına gelip geçti,
Şimdi göstermek mümkün mü?

Bir yılan gibi ezilmiş,
 Aşağılanmış ananın yüreğinden
 Akıp gitti kanı ilk bebeğin,
 Nice hakaretler geldi geçti,
 Her biri ölüme bedel, karşılıksız kalan
 Kamçı da şakladı sırtımda!
 Tatmadığım tek şey kaldı
 Kuru bir teşekkür! Sitnikov öldü,
 Onulmaz utancın sebebi,
 Son utancın müsebbibi!
 Siz ise, mutluluğun peşindesiniz!
 İnsan üzülüyor, delikanlılar!
 Gidin memurlara,
 Bir de soylu erkana
 Hatta çara gidin,
 Rahat bırakın kadınları,
 Tanrı biliyor ya, mezara kadar
 Sorsanız bulamazsınız bir şey!
 Bizde geceleme istemişti
 Yaşlı, yoksul bir kadın:
 Bütün yaşamı yaşlı kadının
 Nefsini öldürmek ve perhizdi,
 İsa'nın mezarı başında
 Dua etmiş, Aynaroz
 Tepelerine de çıkmış,
 Ürdün nehrinde de yıkanmış...
 İşte bu kutsal çilekeş
 Bana şunu anlatmıştı:
 “Anahtarı kadının mutluluğunun,
 Bizim özgür irademizin,
 Atılmış, kaybedilmiştir
 Bizzat Tanrı tarafından!
 Münzevi azizler de

İffetli kadınlar da
Tespîh çekenler, kitap okuyanlar da
Arıyorlar ama bulamazlar!
Kayboldu anahtar! Bir balığın
Yuttuğunu düşün...
Zincirlerle yürüdü acılar içinde,
Aç kalmış, donmuş
Askerleri Tanrı'nın
Çölleri aştılar, şehirlere ulaştılar
Kâhinlere sordular,
Medet umdular yıldızlardan,
Bulamadılar yine de anahtarı!
Aradılar dört bir yanını dünyanın,
Dağlara, yeraltı uçurumlarına
Baktılar... Sonunda
Buldular arayanlar anahtarı!
Paha biçilmez bir anahtar,
Yine de gerekli olan değildi!
Geldiler, Tanrı'nın seçtikleri
Büyük bir bayram gibi
Toplandı bütün âlem,
Esir kölelerin yanına gittiler,
Açıldı zindanın kapıları,
Bütün dünya rahat,
Neşe dolu bir nefes aldı!..
Ama kadın özgürlüğünün
Hâlâ yoktur anahtarı!
Büyük ermişler, insanlar
O gün bugün çabalıyor
Denizin dibine iniyor,
Gökyüzüne tırmanıyor
Ama anahtar hâlâ yok!

Sanmam ki bulsunlar,
Hangi balığın yuttuğunu,
Bu kutsal anahtarı,
Hangi denizlerde dolaştığını
O balığın, Tanrı bile unuttu!..”

TEKNE KAZINTISI

(İkinci bölümden)

I

Petrov günleri. Hava sıcak.
Biçimin en sıkışık zamanı.

Ümmiler eyaletinin,
Eski Beceriksiz ilçesinin
Büyük Uyuşuk adlı
Yoksul köyünü geçerek
Vardılar Volga'ya çilekeşler...
Martılar uçuyor Volga üstünde;
Balıkçılar dolaşıyor,
Kıyıda. Çayırda ise,
Kâtibin daha dün tıraş edilmiş
Yüzüne benzeyen çayırda,
Duruyor “Knyaz Volkonskiler”
Ve onların babalarından
Önce doğan çocukları.¹

–Sıralar hayli geniş!
Dedi Pahom Onisimîç,
Buranın halkı babayığit!
Gülüşüyor Gubin biraderler:

¹ Halk arasında yaygın bilmecelerde kullanılan terimler. Tınaz ve demeti anlatan “Hangi çocuk doğar anasından babasından önce?” ve “Akarak akarlar, koşarak koşarlar Knyaz Volinski'yi yıkarlar” bilmecelerini kullanan yazar, Volinski yerine Kostroma'da toprağı olan Knyaz Volkonski'yi koyar –çn.

Uzun süredir bakıyorlardı,
Elinde testi, otun üstünde
Duran uzun boylu köylüye;
O içiyor, kadınsa elinde yaba,
Başını kaldırmış yukarıya,
Bakıyordu adama.
Tınazın yanına geldiler,
Köylü hâlâ içiyordu! Elli
Adım geçtikten sonra
Hepsi birden dönüp baktılar,
İlk gördükleri gibiydi her şey
Köylü tınazın üstünde
Testi dibi iyice yukarıda...

Kıyıda çadırlar açılmış,
Yaşlı kadınlar, atlar,
Yükü boşaltılmış arabalar,
Çocuklar görünüyor.
İleride bittiği yerde
Biçilmiş otların orada
Kalabalık var! Beyaz gömlekli
Kadınların yanında
Renkli gömlekli erkekler,
Sesler ve çınısı hızla savrulan
Tırpanların. "Tanrı yardımcınız olsun!"
-Sağ olun delikanlılar!

Durdu bizim çilekeşler...
Uzayıp gidiyordu sıralar,
Düzgün biçimde kesilen:
Parıldıyor ve çınılıyordu
Aynı anda havaya kalkan

Tırpanlar, otlar anında
Titreyip düşüyordu yere!

Aşağı kıyısında Volga'nın
Otlar iyice uzamıştı
Ve keyifliydi biçim.
Kendilerini tutamadı çilekeşler;
“Çoktandır çalışmadık,
Biz de biraz tırpanlayalım!”
Yedi kadın uzattı tırpanlarını.
Uyandı ve alev gibi şiddetlendi,
Unutulmuş iş alışkanlığı!
Kıtlıktan çıkmış dişler gibi,
Çalışıyor her birinin
Becerikli kolları.
Seriıyorlar yere otları
Uyuşuk diyarının
Bilmedik şarkılarıyla
Kendi köylerinin
Fırtına ve tipilerinin
Savurduğu şarkı eşliğinde:
Yamalı, Delikli,
Yalınayaklı, Titreyenler,
Acılı, Açlar,
Bir de Ürünsüz'ün...
Keyfini alıp yorulan çilekeşler,
Tınaza çöktüler kahvaltıya...
“Neredensiniz delikanlılar?”
Diye sordu bizimkilere
Yaşlı bir köylü (Kadınların
Vlasuşka dedikleri köylü)
“Nereye götürüyor Tanrı sizi?”

–Biz mi... dedi çilekeşler
Ve o anda susuverdiler:
Bir müzik duymuşlardı!
“Bizim bey dolaşıyor,”
Dedi Vlas ve atıldı
İşçilere doğru. “Kesin esnemeyi!
Düzgün çalışın! En önemlisi
Üzmeyin toprak sahibini.
Kızdıysa, selam verin eğilerek!
Överse, hurra diye bağırın...
Hey karılar, çeneyi bırakın!”
İri yarı, koca sakallı
Bir başka köylü de
Hemen hemen aynısını
Söyledi oradakilere,
Sonra kaftanını giyip
Beyini karşılamama koştı.
“Ne biçim insanlarsınız?”
Diye azarladı afallayan
Bizimkileri. “Ne duruyorsunuz
Çıkarsanıza şapkalarınızı!”

Kıyıya

Üç kayık yanaştı.
İlkinde hizmetkârlar ve müzisyenler,
İkincide iri yarı süt anne
Kucağında bebek, yaşlı dadı
Ve sessiz sedasız bir besleme,
Üçüncüsünde aile:
İki güzel kadın
(Sarışın olan zayıftı,
Dolgun olan kara kaşlı),
İki bıyıklı bey,

Akran üç küçük oğlan,
 Bir de yaşlı adam
 Oldukça zayıf! Ve bembeyaz
 Kış tavşanı gibi, şapkası da
 Beyaz, yüksek ve şeritli
 Kırmızı çuhadan.¹
 Atmaca gibi kıvrık burunlu
 Uzun, beyaz bıyıklı,
 Ve iki farklı gözlü;
 Biri sağlam, ısıldıyor
 Soldaki donuk, dumanlı
 Kalaylı kapık sanki!

Yanlarında beyaz köpekler,
 Tüylü, başları sorguçlu,
 Kısa ayakları tüylü...

Yaşlı adam kıyıya çıkınca
 Kırmızı, yumuşak bir halıda
 Epeyce bir süre dinlendi.
 Sonra ot biçimini dolaştı:
 O iki bıyıklı,
 Yani o iki genç adam
 Koluna girerek yaşlı adamın,
 Bütün maiyetiyle birlikte,
 Çocukları ve beslemeleriyle,
 Sütanne ve dadısıyla
 Ve de bembeyaz köpekleriyle
 Bütün biçim alanını
 Dolaştı toprak sahibi.
 Köylüler yerlere dek eğildi,

¹ Bütün soyluların taktığı resmi şapka –çn.

Kâhya (Bizim çilekeşler
Bu iri yarı adamın kâhya
Olduğunu anlamışlardı.) önünde
Toprak sahibinin, sabah ayını
Şeytanı gibi yaltaklanıp durdu:
“Aynen öyle! Emredersiniz!”
Selamlarken neredeyse yere degecekti.

Daha yeni toplanmış
Kocaman bir yığına,
Parmağını soktu toprak sahibi,
Nemli buldu otları,
Köpürdü: “Efendinizin malını mı
Çürütüyorsunuz? Düzenbazlar!
Sizi çürütmez miyim angaryada!
Derhal kurutun!..”
Muhtar hemen koşturdu:
“Bir an gözden kaçırmışım,
Haklısınız, nemli, suçluyum!”
Çağırdı köylüleri, yapılı bir
Delikanlı elinde yabayla
Toprak sahibinin yanında
Dağıttı bütün yığını
Sakinleşti yaşlı toprak sahibi.

(Otları elledi çilekeşler,
Fazlasıyla kuruydular.)

Elinde peçeteyle uşak koşarak geldi,
Topallıyordu: “Yemek hazır!”
Bütün maiyetiyle birlikte,
Çocukları ve beslemeleriyle,
Sütanne ve dadısıyla

Ve de bembeyaz köpekleriyle
Gitti toprak sahibi kahvaltıya,
Denetlemeyi bitirip.
Nehirdeki kayıktan onları
Karşılarcasına müzik yükseldi,
Tam kıyıya kurulmuş
Masa görünüyordu...

Şaşırdı bizim çilekeşler.
Vlas'a sormaya başladılar: Dede!
Nedir bu tuhaf düzen?
Kimdir bu garip yaşlı adam?
“Bizim toprak sahibi: Knyaz Utyatin!”

–Neye öyle bu küstahlığı?
Artık yeni bir düzen var,
O ise eskisi gibi saçmalıyor:
Otlar zaten kupkuru,
Yeniden kurutmayı emrediyor!

“İşin daha da tuhafı
Biçilen otlar da
Çayır da kendisinin değil!”

–Peki kimin?

“Bizim dirliğin!”

–O zaman niye burnunu sokuyor?
Tanrı nezdinde insan değil misiniz?

“Hayır, Tanrı'nın inayetiyle
Şimdi özgür köylüleriz,

Bizim burada da, diğer insanlar gibi
Düzenimiz de yeni,
Ama bu mesele başka bir şey...”

–Nasıl bir mesele?

İhtiyar tek bir söz daha etmeden
Uzandı tınazın dibine!
Aynı tınazın yanına çilekeşler de
Oturdu ve sessizce mırıldandılar:
Kurul sofram kurul
Köylüleri doyur!
Hemen o an örtü yayıldı,
Nereden çıktığı görülmeyen
İki güçlü, kuvvetli el
Bir kova votka getirdi,
Tepeleme ekmek yığdılar,
Kayboldular çıktıkları gibi...

Dedeye bir kadeh doldurup
Yeniden sormaya başladılar:
“Saygıdeğer Vlasuşka,
Söyle bize nedir bu mesele?”

–Önemsiz şeyler! Anlatmaya
Değecek bir şey yok... Peki
Sizler kimsiniz? Nereden gelirsiniz?
Nereye götürür Tanrı sizi?

“Biz buralı değiliz,
Çok önemli bir iş için
Uzun süre oldu terk ettik evleri.
Öyle bir tasa aldı ki bizi

Muazzam bir tasa,
Evlerimizden etti,
Soğuttu işlerimizden.
Ne yiyor ne de içiyoruz...”

Durdular çilekeşler...

–Derdiniz nedir sizin?

“Susalım! Yedik yemeğimizi
Şimdi dinlenme zamanı.”
Ve uzandılar. Susuyorlar.

–Demek öyle! Bizim buralarda
Başladın bitir öyleyse derler!

“Sen kendin susuyorsun hoş!
Sana sözümüz yok, ihtiyar!
Sorun değil, biz anlatırız, şöyle,
Biz Vlas dede arıyoruz
Kamçısız ilinin
Dopdolu ilçesinin
Fazlaca köyünü!..”
Ve anlattı çilekeşler
Rastlantıyla karşılaşmalarını,
Kavgalarını, tartışmalarını,
Verdikleri sözleri,
Dolaştıkları yerleri,
Önce Gayretli ilinde,
Sonra da Vurulmuş’ta
Aradık durduk,
Kim mutlu yaşar Rusya’da
Özgür ve rahatça?

Vlas dinlerken süzüyordu
Çilekeşleri. “Bakıyorum,
Siz de tuhaf insanlarsınız!”
Dedi sonunda.
“Biz de tuhafız ama
Siz bizden betersiniz!”

–Nedir sizdeki bu tuhafılık?
Bir kadeh daha, dede!

İki kadeh attıktan sonra,
Dili çözüldü yaşlı Vlas’ın:

II

–Bizim toprak sahibi özeldir,
Zenginliğinin sınırı yoktur,
Unvanı büyük, soyu şanlıdır,
Ömrü boyunca oynadı, alay etti,
Ve işte fırtına kopuverdi birden...
İnanmadı: Uyduruyor, soyguncular!
Arabulucuyu¹ da polis şefini de
Kovdu! Eskisi gibi oynama devam etti.
Ne ki daha kuşkucu oldu,
Selam vermesen kamçılıyor!
Valinin kendisi geldi beye
Uzun uzun tartıştılar,
Beyin kızgın sesini
Bütün hizmetkarlar duyuyordu;
Öyle öfkelenmişti ki akşama
İnme indi vücuduna!
Sol yanı tamamen
Tutmaz oldu: Aynı ölü gibi
Ve toprak gibi kapkara...
Ne para pul yüzünden
Ne de paraya düşkünlüğünden
Düştü bu hale, yalnızca kibrinden
Yitirdiği de çöp değerinde.

¹ 1861 yılında serfliğin kaldırılmasından sonra toprak sahibi ile köylüler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için, yine o bölgenin soyluları arasından vali tarafından atanan kişi –çn.

–Demek ki, sevgili dostlar,
Soylu alışkanlığı böyle bir şey
Dedi Mitrodor.

–Alışkanlık yalnızca soyluda
Değil köylüde de aynı şekilde
Güçlüdür, dedi Pahom.
Bir keresinde şüpheli olarak
Hapse düşmüştüm, orada
Tuhaf bir köylü vardı.
Sanırım at çaldığı için
Yargılanmıştı, Sidor diyorlardı.
Hapishaneden bile beyine
Vergisini yolluyordu!..
(Geliri mahkûmlarım
Bellidir; ya sadaka ister
Ya kazanır üç beş kapık
Ya da çalar başkasından.)
Diğerleri alay ederdi:
–Ya zorunlu ikamet gelirse¹
Gitti güzelim paracıklar!
“Her şey iyi olacak...” der dururdu...

–E, daha sonra, dede, daha sonra!

–Çöp dediğin önemsizdir,
Yeter ki gözüne batmasın:
Durgun denize meşe düşmüş,
Deniz ağlamaya başlamış.²

¹ Mahkûmun başka bir dirlikte yaşamasına da hüküm verilebiliyordu –çn.

² Göze çöp batmasını anlatan bilmece –çn.

İhtiyar kendinden geçmiş yatıyordu,
 (Kalkacağına da kimse inanmıyordu!)
 Oğulları geldi peş peşe,
 Kara bıyıklı muhafız subayları!
 (Gördünüz onları çayırılıkta,
 O güzel kadınlar da
 Eşleri delikanlıların.)
 Büyük oğlanda vekaletname vardı,
 Ona göre hazırladılar
 Arabulucuyla bütün belgeleri...¹
 Ve birden düzeliverdi ihtiyar!
 Konu açılınca... Aman Tanrım!
 Yaralı bir hayvan gibi dönüp durdu,
 Patladı bir fırtına gibi!
 Bunlar kısa süre önce oldu,
 O zamanlar muhtardım ben,
 Bazen kulaklarımla duyuyordum,
 Soylulara nasıl giydirdiğini,
 Harfi harfine anımsıyorum:
 “Yahudileri suçluyorlar, İsa’ya
 İhanet etti diye... Peki siz ne yaptınız?
 Yüzyıllardan beri süregelen
 Soyluluk haklarınıza ihanet
 Ettiniz!..” Oğullarına da:
 “Sizi korkak alçaklar!

¹ Serfliğin kaldırılması yasasına göre her köy için hazırlanan belgelerde, köylü sayısı, köylüye geçecek toprak miktarı, köylünün bunun karşılığındaki yükümlülükleri, bunlar için ne kadar çalışacağı, ne kadar ödeyeceği gibi konular yazılıydı. Dirlik sahibi bu yasa çıktıktan sonra bir yıl içinde anılan belgeyi düzenlemek zorundaydı. Aksi takdirde valinin atadığı arabulucunun gözetiminde hazırlanmak zorundaydı –çn.

Benim çocuklarım değilsiniz!
Küçük adamlar da olsalar
Papaz tohumu da,
Rüşvetle zengin de olsalar
Köylüleri satın da alsalar,
Ne olursa olsun... Bağışlanabilirler!
Ya siz... Utyatin knyazları?
Siz kim Ut-ya-tin olmak kim!
Defolun!.. Piçsiniz siz,
Benim çocuklarım değil!”

Korktular tabi vârisler,
Ya ölmeden hemen önce
Mirastan men ederse? Babanın
Ormanı ve toprağı az buz değildi.
Hazır para ne olacak,
Ne kadar dayanacak ki?
Düşün! Knyazın Piter’de
Üç kızı var, evlilik dışı
Üçü de generalle evli
Ya mirası onlara verirse!
Neyse knyaz yeniden hastalandı...
Zaman kazanmak için
Ne yapılması düşünülürken,
Knyazın gelinlerinden biri
(Sanırım o sarışın olan,
Canı yürekten ovarken
Knyazın sol yanını fırçayla,
Kulaklarımla duydum)
Beye şöyle dedi:
Emir geldi her şey eskisi gibi,
Köylüler yine size ait toprakla birlikte!

İnandı! Neredeyse küçük
 Bir çocuk oluverdi ihtiyar,
 İlk kez, felç olduğundan beri!
 Ağlamaya başladı! İkonalar
 Önünde dua etti bütün aile,
 Emretti ayinler yapılsın,
 Çanlar çalınsın kilisede!

Sanki yeniden kavuşmuştu
 Gücüne: Av, müzik
 Hizmetkârlara sıra dayacağı,
 Köylüleri habire toplaması.

Hizmetkârlarla vârisler,
 Kuşkusuz anlaşıverdiler,
 Ama biri vardı ki (Şu
 Elinde peçeteyle koşan.)
 İkna etmeye bile gerek
 Kalmamıştı: Beyini
 O kadar çok seviyordu ki!
 Adı İpat'dır¹ onun,
 Özgürlüğümüz ilan edildiğinde
 İnanmamıştı böyle bir şeye:
 “Uydurmayın! Knyaz Utyatin
 Dirliksiz mi kalacak yani?
 Hayır, mümkünatı yok!”
 “Yasa” ilan edildiğinde
 İpat şöyle dedi: “Siz eğlenin!
 Ben Knyaz Utyatinlerin

¹ İpat ismi Bizans'ta konsül anlamında kullanılan ve imparatora bağlılıkları ve yakınlıklarıyla bilinen kişilere verilen unvan olan Hypatos sözcüğünden gelir –çn.

Kölesiyim – işte o kadar!”
Unutamıyordu iyiliklerini
Beyin, İpat! Gülünçtü
Çocukluğu ve gençliği,
Hatta yaşlılığı ile ilgili
Anlattığı bütün hikâyeler.
(İşin düşer beyin yanına gidersin,
Beklersin, beklersin... Mecburen
Dinlersin yüzüncü kez, benim gibi.)
“Ben daha iyice küçükken
Bizim genç knyaz kendi eliyle
Koşardı beni arabaya at yerine;
Sıkı bir delikanlı olduğumda,
Tatile gelmişti bizim küçük bey
Epey içtikten sonra, atmıştı
Beni, son kölesini,
Kış vakti, ırmakta açtığı deliğe!
Muhteşemdi! İki delik vardı:
Birinden atıyor ağla
Diğerinden çekiyordu beni,
Sonra da votka veriyordu.
Artık yaşlanmaya başlamıştım.
Bilirsiniz kışın yollar daralır,
Sık sık dolaşırdık knyazla,
Art arda beş atın çektiği kızakla.
Bir keresinde knyaz, –keyif adamı ya!–
Oturttu ilk atın üstüne beni,
Son kölesini, yöneteyim diye atları,
Elime de tutuşturdu kemani.
Müziği çok severdi ne de olsa.
“Çal, İpat!” Arabacıya da
Bağırdı: “Daha hızlı!”
Sıkı bir tipi vardı,

Çalışıordum, ellerimde keman,
 At tökezlemez mi birden,
 Tepetakla düştüm üstünden!
 Eee, tabii ki kızak da
 Geçip gitti üzerimden
 Kaburgalarımı ezerek.
 Sorun bu değil, soğuktu,
 Donup kalacaksın, kurtuluşu yok,
 Dört bir yan kar, ıssız...
 Yıldızlara bakıp sık sık
 Durmadan günah çıkarıyorum.
 Bunların hepsi gerçek, inanın!
 Birden çığırak seslerini duydum,
 Gittikçe yakın, gittikçe çınılı!
 Geri dönmüştü knyaz. (Gözleri
 Doldu hizmetkârın,
 Ne zaman anlatsa bu hikâyeyi,
 Her seferinde ağlardı!)
 Giydirdi beni, ısıttı,
 Ve yanına aldı, kızağına
 Hiç de layık olmayan beni,
 Knyaz kızağıyla oradan
 Eve kadar getirdi!”

Kahkahalarla güldü çilekeşler...
 Votkayı yudumlayan (dördüncü kez)
 Vlas devam etti: –Mirasçılar,
 Dirlikteki herkesten rica ettiler:
 “Babamıza çok üzülüyoruz,
 Bugün getirilen yeni düzene
 Dayanması mümkün değil...
 Koruyun, kollayın babamızı!
 Çıkarmayın sesinizi, selamlayın,

Karşı gelmeyin hasta ihtiyara,
Biz karşılığını verelim size:
Fazla çalışmanız için, angarya
Ve hatta yiyeceğiniz her söz için
Fazladan para verelim.
Nasılsa çok yaşamaz,
İki üç ayı çıkaramaz
Diyor doktorun kendisi!
Eskisi gibi sayın ve dinleyin,
Biz de size Volga boyundaki
Sulak çayırılığı bağışlayalım;
Hemen gönderiyoruz arabulucuya
Evrakları, sağlama almak için işi!”

Toplandı millet, başladı yaygara!

Çayırılığı verdiler (Evet, burası),
Üstüne üç sandık da votka,
Sözlerini yerine getirdiler,
Köylüler sussun diye
İhtiyar ölünceye kadar.
Gittik arabulucuya:
Gülmekten kırıldı! “İyi iş,
Üstelik çayır da güzel,
Oynayın oyununuzu, Tanrı bağışlar!
Hem biliyorsunuz, Rûsya’da
Yasak değil ne susmak
Ne de selam vermek birine!”
Ancak ben buna karşıydım:
–Siz köylülerin işi kolay,
Peki ya benimki?
En küçük olayda; kâhya
Beye gitsin. Aklına estikçe

Bana birini yollasın! Nasıl
Yanıtlayayım saçma sapan
Sorularını? Aptalca emirlerini
Nasıl yerine getireyim?

“Sen önünde şapkanı çıkar,
Ağzını açma ve selam ver,
O kadar, sonra gidersin.
İhtiyar hasta, zayıf,
Hiçbir şey anımsamıyor!”

Bu da doğrudu; Mümkündü!
Yarı kaçık ihtiyarı,
Kandırmak zor değildi.
Ancak itiraf etmeliyim ki
Palyaçoluk da istemiyordum.
Zaten ömrüm boyunca,
Kapı önünde durup,
Boyun eğmiştim beye,
Hem de fazlasıyla! “İstiyorsanız,
(Dedim köylülere, selamlayarak)
Yapmasını yetkisiz beyin
Son zamanlarında
Her türlü küstahlığı,
Ben de susar, boyun eğirim,
Ancak tek isteğim olur,
Beni kâhyalıktan azletmeniz!”

Az kalsın iş bozuluyordu.
Neyse ki Klimka Lavin atıldı ileri:
“Beni kâhya olarak seçin!
Hem sizi hem de ihtiyarı
Mutlu ederim kesinlikle.

Baktığında sanırsın
Bundan daha vakur,
Daha ayık kimse yoktur.
Mirasçılar bir kaftan verdi,
Giydi onu bizim Klim,
Oldu sana, Klim Yakovliç,
Vurdumduymaz Klimka
Oldu sana birinci sınıf kâhya!

Eski düzen başladı yeniden!
Bizim Tekne Kazıntısı'na
Şans bu ya, açık havada
Gezmesi tavsiye edildi.
Gün geçmiyor ki dolaşmasın
Yaylı arabası bütün köyde:
Kalk! Şapkanı çıkar!
Tanrı bilir niye kızdığını,
Azarladığını, tehdit ettiğini
Ne derse desin susacaksın!
Tarlada görünce köylüyü,
Sürülmemiş bir yeri
Ne tembelliği kalır köylünün
Ne de bizim yan yatmamız!
Oysa işleniyor tarla,
Beyin zamanından daha iyi
Çalışıp duruyor köylü,
Tekne Kazıntısı'nın aklına
Gelmiyor bir türlü
Tarlanın çoktan bizim olduğu!

Bir araya gelip gülüyoruz!
Herkesin bir hikâyesi var
Kafayı yemiş bey hakkında,

Sanırım şimdi çınlıyordur kulağı!
 Bir de Klim Yakovliç var.
 Dolaşıyor amir olarak
 (Gururlu domuz kaşınır
 Beyin eşiğinin önünde.)
 Bağırıyor: “Emir var bütün dirliğe!”
 Peki, dinleyelim, bakalım:
 “Dul Terentyevna’nın
 İzbasının yıkıldığını,
 Kadının ancak topladığı
 Sadakayla yaşadığını
 Anlattım bizim beye,
 Beyin emri de şöyle:
 Dul kadın Terentyevna,
 Gavril Johov ile evlenecek,
 Evleri iyice onarılacak,
 Birlikte yaşasınlar, çoğalsınlar
 Ve vergilerini versinler, diye!”
 Oysa dul kadın yetmişinde,
 Damatsa altı yaşında!
 Tabii ki peş peşe kahkahalar!
 Başka bir emir: “Dün inekleri
 Gün doğmadan sürmüşler,
 Beyin evinin yakınına,
 Aptallar, öyle böğürmüşler ki
 Uyandırmışlar bizim beyi,
 Dolayısıyla çobanlara emredilmiş;
 İnekler böğürtölmeyecek!”
 Yine kahkahalar patladı.
 “Niye gülüyorsunuz bu kadar?
 Türlü türlü emir var:
 Yakutsk valiliğine

Atanmıştı bir general.¹
Kazığa oturtmuştu inekleri
Aynı böylesi bir durumda!
Süslediler bütün şehri
İnek ölüleriyle aynı
Piter'in anıtları gibi,
Uzun süre yerine getirdiler
Deli olduğunu öğreninceye dek!"
Başka bir emir: "Bekçi
Onbaşı Sofronov'un
Saygısız köpeği havlayarak
Rahatsız etti beyi,
Bu yüzden onbaşı kovulmuş
Çiftliğin bekçiliğine
Yeremka atanmıştır!.."
Yeniden kahkahalar savruldu,
Yeremka dediğin doğuştan
Sağır dilsiz bir aptal!

Klim'in keyfi iyiydi. Bulmuştu
Kendine göre bir iş! Koşturuyor,
Tuhafliklar yapıyor, her şeye karışıyordu.
Hatta daha az içmeye başlamıştı.
Bir kadın var, oldukça cabbar,
Orefyevna, onun sağ kolu,
Klim onunla birlikte beyi
Evirip çeviriyorlar güzelce.
İşbilir kadının keyfi iyi!
Ellerinde ketenler, mantarlar
Çeşit çeşit yemişler doğruca beye;

¹ Yakutsk valiliğine atanan ve 1860'larda akıl sağlığı yerinde olmadığı için görevden alınan General V. K. Bodisko'dan bahsediliyor -çn.

Her şeyi alıyor beyler
 Üstüne yedirip içiriyorlar!
 Eğleniyor, şakalaşıyorduk,
 Birden sonu geldi her şeyin,
 Felaketle burun buruna geldik:
 Bir köylü vardı, kaba ve sert
 Agap Petrov derdik,
 Çoğu zaman kalayı basardı bize:
 “Ey köylüler, Çar merhamet buyurdu
 Gönülünden taşıdığınız için hamutu...
 Canı cehenneme çayırın,
 Bey falan duymak istemiyorum!”
 Ancak sakinleştirdik
 Bir buçukluk votkayla
 (Neyse ki seviyordu içkiyi.)
 Ama zamanı gelince, şeytan
 Yine de karşılaştırdı beyle:
 Agap omzunda tomruk taşıyor
 (Geceler yetmemiş gibi, aptal!
 Hırsızlığa koyulmuş ormanda
 Günün tam ortasında!)
 Karşısına çıkmış araba
 İçinde de bizim ihtiyar:
 “Söylesene nereden getiriyorsun
 Böyle güzel tomruğu?..”
 Tabii anlamış bey nereden olduğunu.
 Agap susmuş; zaten ne desin
 Tomruğun beyin ormanından
 Kesildiği gün gibi ortada!
 İhtiyar açmış ağzını
 Giydirdikçe giydirmiş,
 Saymış birer birer
 Atadan gelme soyluluk haklarını!

Köylünün sabrı
Pek taşmaz ama gün olur
Çatlar ortasından sabır taşı.
Agap sabah erkenden gitmişti,
Yemek yememişti, zaten
Bulanıyordu midesi
Üstüne bir de beyin sesi,
Yapışkan sinek gibi
Kulağının dibinde vızıldıyordu...
Bastı kahkahayı Agap!
“Seni soytarı, üç kuruşluk palyaço!
Kes sesini!” deyip yürüdü!
Yalnızca Tekne Kazıntısı değil
Dedeleri ve ataları da
Paylarını aldı Agap’tan.
Ünlüdür bizim öfkemiz,
Patlamayagörsün! Bey küfrü
Sivrisinek ısırığıyken,
Köylününki balta tersi gibi iner!
Serseme döndü ihtiyar! Daha evlaydı
Mermi yağmuruna ya da
Taş sağanağına tutulması!
Beyin yakınları da şaşıp kaldı,
Kadınlar hemen atıldılar
Agap’ı ikna etmeye ancak
Bir bağıışı yetti: Öldürürüm!
“Ne o şerefsiz, o pis
Yayığındaki ayran mı kabardı?
Kes sesini! Kapat çeneni!
Bitti artık hâkimiyetin
Canlardaki. Tekne Kazıntısı!
Tekne Kazıntısı’sın sen! Bizim
Aptallığımız ve iyi niyetimizle

Bugün emirler yağdırıyorsun,
 Yarın basarız tekmeyi
 Tekne Kazıntısı, balo bitti!
 Git evine, dolaş, gez
 Kuyruğunu kıştırıp kışına,
 Bizi de rahat bırak! Kes sesini!..”

–Sen isyancısın! dedi hırıltıyla
 İhtiyar, birden titremeye başladı
 Ve ölü gibi yere yığıldı!
 “Öldü artık!” diye düşündü
 Kara bıyıklı muhafız subayları
 Ve de güzel hanımefendiler;
 Ama sonu gelmemişti daha!

Emir geldi: Bütün dirlik önünde
 Toprak sahibinin huzurunda
 Ölçüsüz küstahlığı için
 Cezalandırılacak Agap!
 Koşup geldi mirasçılar
 Ve karıları, Agap’a
 Klim’e ve de bana!
 “Kurtarın bizi, iki gözüm!
 Kurtarın!” Yüzleri kireç gibi:
 “Yalanımız anlaşılırsa eğer
 Büsbütün mahvoluruz!”
 Kâhya işe el attı!
 Agap’la içti akşama dek,
 Sarılıp ona sıkıca, köyde
 Dolaştı gece yarısına dek,
 Sonra sabaha kadar yine içirdi,
 Sarhoş bir halde getirdi beyin avlusuna.
 Her şey yolunda gidiyordu:

Tekne Kazıntısı'nın adım atacak
Hali yoktu eşikten, üzüldü...
Bu da Klim'in şansıydı!

Ahıra kamçılamaaya götürdü,
Önüne koydu köylünün
Dopdolu bir buçukluk votka:
"İç ve bağır: Bağışlayın!
Ah anacığım, ah babacığım!"
Agap söz dinledi,
İçip durdu! Bir müzik gibi
Dinledi feryatları Tekne Kazıntısı,
Gülmekten yere yıkılacaktık
Emretmeye başlayınca:
"De-vi-rin o eş-ki-ya-yı!
İs-yan-cı-yı, de-vi-rin!"
Kamçı yiyormuşçasına
Bağırıp çağırdı Agap,
Bitirinceye dek şişeyi:
Ahırdan çıkardığında
Tam dört köylü
Ölü gibi sarhoş Agap'ı
İhtiyar bey bile acıdı:
"Kendin istedin, Agapuşka!"
Dedi şefkatli bir sesle...

"Bak iyi adam, üzölmüş,"
dedi Prov, Vlas da ona:
-Kötü değıldir ... ama atasözünü unutma:
Otu pazarda
Beyi mezarda öv!
Neyse her şey yoluna girdi,
Tanrı aldı onu... Artık yok Agapuşka...

–Nasıl? Öldü mü?

Evet, muhteremler;

Hem de neredeyse aynı gün!

Akşamüzeri fenalaştı,

Gece yarısı papazı istedi,

Sabaha karşı ruhunu teslim etti.

Gömdük bir de haç diktik

Yaşam ağacından...¹

Niye öldü? Bir tek Tanrı bilir!

Kuşkusuz, bırakın kamçılamayı

Parmağımızı değmedik. Yine de

Hayır, hayır, aklına geliyor insanın,

Bu saçma iş olmasaydı,

Yaşıyor olacaktı Agap!

Köylü kendine özgü, özel,

Başını hiç eğmemiş,

Birden hadi git, yaltaklan deniyor!

Hadi diyelim, olan oldu,

Agap'ın başının altından çıktı:

Dirensen, köy kızar,

Köy aptal, canından bezdirir!²

Her şey üst üste geldi:

Az kalmıştı genç beyler

Öpeceklerdi elini,

Belki de vermişlerdi bir ellilik,

Vicdansız Klim,

Mahvetti onu, şeytan,

İçkiyle!..

İşte beyden

¹ Hz. İsa'nın gerildiği çarmığın yapıldığı ağaç –çn.

² “Köylü akıllı dünya kötü” atasözüne gönderme –çn.

Geliyor biri: Yemişler!
Sanırım beni çağırıyor,
Gidip bakayım komediye!

III

Gittiler Vlas'ın peşinden çilekeşler,
Birkaç tane de kadın
Ve delikanlı ilerledi onlarla;
Öğlen olmuştu, dinlenme vakti,
Böylece bir sürü kişi
Toplandı seyretmeye.
Saygıyla sıraya girdiler
Beylerden biraz uzakta...

Şişeler dizilmiş,
Çeşitli yiyeceklerle donatılmış
Uzun beyaz bir masada
Oturuyordu beyler:
Masanın başında, yaşlı knyaz;
Ak saçlı bembeyaz giyimli,
Yüzü yamulmuş,
Gözleri şaşkı gibi.
Yakasından beyaz bir haç
(Vlas'ın dediğine göre
Aya Yorgi haçı.)¹
Sandalyenin hemen ardında
Beyaz kravatlı, vefalı uşak İpat

¹ Askeri başarılarından dolayı verilen nişan. Bu nişanın parçası olan beyaz haç, yakada taşınırdı. Aya Yorgi, Aziz Georgi, Kutsal George gibi farklı isimlerle anılan bu azizin bize daha yakın olan Rum Ortodoks kaynaklarındaki adını kullandım –çn.

Sinekleri kovalıyordu.
İhtiyarın iki yanına
İki genç hanım oturmuş.
Birisi simsiyah saçlı
Ve pancar gibi kırmızı dudaklı,
Gözleri elma gibi!
İkincisi sarışın,
Açmış saç örgüsünü,
Ah o saç örgüleri! Güneşte
Altın gibi parıldıyor!
Üç yüksekçe sandalyede
Oturuyor üç küçük zarif bey,
Peçeteler bağlanmış
Boyunlarına çocukların.
Yanlarında duruyor dadıları,
Arkasında bir sürü hizmetkâr;
Öğretmenler ve yoksul soylular.
Beyin tam karşısında
Kara bıyıklı muhafız subayları
İhtiyarın oğulları.

Her sandalyenin ardında
Bir kız ya da bir kadın
Ellerinde dalla sinek kovuyor.
Masa'nın altında ise
Beyaz bol tüylü köpekler,
Çocuklar kızdırıyor onları...

Beyin önünde kâhya
Şapkasını çıkarmış duruyor:
“Ne dersin”
Diye sordu bey, çiğnerken
“Çabuk biter mi biçim?”

–Aynen emrettiğiniz gibi:
 Uyuyoruz söylenene.
 Haftanın üç günü çalışıyoruz size,
 Her haneden; atlı bir işçi,
 Yeniyetme ya da bir kadın,
 Bir de yatalak yaşlı,
 Yani doluyor beyin süresi...

“Sus! Sus!” dedi Knyaz Utyatin,
 Başkasının kurnazlığını
 Tam zamanında yakalamış
 Birinin edasıyla
 “*Beyin süresi* de neymiş
 Nereden çıkardın bunu?”
 Soran gözlerle baktı
 Sadık kâhyasının yüzüne.
 Kâhya başını yere eğdi.

–Nasıl emrederseniz!
 Güzel havada iki üç güne,
 Otlarını da zat-ı âlilerinin
 Kaldırırız Tanrı’nın izniyle!
 Öyle değil mi çocuklar?..
 (Kâhya oradaki ahaliye
 Döndü geniş suratını.)

Oradakilerin yerine yanıtladı
 Dili çabuk Orefyevna,
 Kâhyanın sağ kolu:

–Kuşkusuz öyle Klim Yakovliç,
 Gün esirgemezse yüzünü,
 Kaldırırız beyin otlarını
 Bizimki bekleyebilir!

“Kadın senden akıllı!”
Diye sıırıttı birden bey
Ve kahkahayı patlattı:
“Ha-ha! Aptal!.. Ha-ha-ha-ha!
Aptal! Aptal! Aptal!
Bey süresiymiş!
Ha-ha! Aptal!.. Ha-ha-ha-ha!
Bey süresi, bütün ömrüdür kölenin!
Unuttunuz mu yoksa;
Ben Tanrı’nın izniyle
Ve çarın eski fermanıyla,
Ve soyumla, hizmetlerimle
Sizin efendinizim!..”

Vlas yere çöktü.
–Ne oldu? dedi çilekeşler.
“Biraz dinleneyim bari!
Şimdi kolay kolay inmez
Knyaz o bindiği attan!
Yayıldığından beri söylentiler
Bize özgürlük verileceği hakkında
Knyazın ağzında tek laf var:
Beyin köylülerinin ağzı
Kıyamete kadar
Kapalı kalacaktır!..”

Gerçekten de en az bir saat
Konuştu Tekne Kazıntısı!
Kimse dinlemiyordu onu,
İhtiyar tükürüklerle bağılıyor,
Homurdanıyordu! Öyle öfkелendi ki
Sağ gözü seğirmeye başladı
Sol gözü birden büyüdü

Aynı baykuşlarıinki gibi
 Başladı fırfır dönmeye.
 Yüzyıllarca kutsal olan
 Soyluluk haklarını, hizmetlerini
 Ve soyunun tarihi adını
 Saydı bir bir toprak sahibi;
 Çarın öfkesiyle ve Tanrı'yla
 Tehdit etti köylüleri, eğer
 İsyan edecek olurlarsa.
 Açık bir şekilde emretti,
 Boş şeyler düşünmemesini,
 Şırmarmamasını dirliğinin
 Ve efendilerini dinlemesini!

–Babalarım! diye atıldı Klim Yakovliç
 Çığlığa benzer bir sesle,
 Sanki bütün vücudu
 Beylerini düşünüyormuşçasına
 Bayram sevincine bürünmüştü:
 Başka kimi dinleyeceğiz?
 Kimi seveceğiz? Kime
 Güvenecek bu köylü?
 Kan kusar
 Kızılcık yedik deriz,¹
 İsyan bizim neyimize?
 Her şey sizin, siz efendilerin;
 Köhne evlerimiz de
 Hastalıklı hayvanlarımız da
 Ve kendimiz, hepimiz siziniz!
 Toprağa atılan tohum
 Ve bahçedeki sebzeler

¹ “Felaketle ölür, gözyaşıyla dirilir” atasözüne gönderme –çn.

Hatta köylünün başındaki
Taranmamış saç da
Hepsi sizin, siz efendilerin!
Mezardaki atalarımız,
Soba üstünde yatan babalarımız
Kundaktaki bebelerimiz,
Hepsi sizin, siz efendilerin!
Biz de efendisiyiz evlerimizin
Ağdaki balık misali!

Kâhyanın itaatkâr konuşması,
Hoşuna gitti toprak sahibinin:
Sağlam gözü kâhyaya
Teveccühle bakıyordu,
Sol gözü de durulmuş
Gökteki ay gibi duruyordu!
Doldurdu kendi elleriyle
İthal şaraptan bir kadeh,
Uzatıp “İç!” dedi bey.
Yoğun ve yağ gibi
Şarap güneşte ıslıl ıslıl.
Klim yüzünü buruşturmadan içip
Yeniden başladı: “Babalarım!
Sayenizde yaşıyoruz,
İsa’nın koynunda gibi:
Mümkün mü köylünün
Beysiz böyle yaşaması!
(Bir yudum daha aldı
İthal şaraptan, düzenbaz.)
Halimiz ne olur efendisiz?
Boyarlar servi gibidir,
Eğilmez hiç başları,
Üstlerinde yalnızca Çar!

Köylü ise karaağaçtır,
 Hem bükülür hem esnerler,
 Bir de gıcırdarlar!¹ Köylü bedbahtlığı
 Beyin baht açıklığıdır.
 Buz kırılırken köylüden
 Çatırdar yalnızca bey üstüneyken.²
 Babalarımız! Velinimetlerimiz!
 Efendimiz olmazsa
 Ne ekmek yapabilir,
 Ne kışlık saman yığarız!
 Dünya çoktan yok olurdu,
 Olmasaydı efendinin aklı
 Ve bizim saflığımız!
 Soyunuzun yazgısıdır
 Biz aptal köylüleri gözetmek,
 Bizim yazgımız da çalışmak,
 Dinlemek ve dua etmek beylere!”

Beyin ardında elinde dalla
 Duran uşak başladı
 Birden hıçkırmaya! Gözyaşları
 Sel olup aktı yaşlı suratından.
 “Dua edelim Tanrı’ya
 Uzun ömür versin beyimize!”
 Dedi duygu dolu uşak,
 Başladı haç çıkarmaya
 Yaşlı titrek elleriyle.
 Kara bıyıklı muhafız subayları,
 Baktılar sadık uşağa,

¹ “Bey servi, köylü karaağaçtır” atasözüne gönderme –çn.

² “Buza başkası çıksa çatırdar, biz çıksak kırılır” atasözüne gönderme –çn.

Suratlarını ekşiterek:

Ne var ki, yapacak bir şey yoktu!
Şapkalarını çıkarıp, haç çıkardılar.
Haç çıkardı kadınlar,
Haç çıkardı dadı,
Haç çıkardı Klim...

Ve o anda göz kırptı Orefyevna'ya:
Kadınlar da sokularak
Efendilerinin yanı başlarına
Haç çıkarmaya başladılar,
Hatta birisi ağladı bile
Aynı sadık uşak gibi.
("Zırla! Dul Terentyevna!
Aptal kocakarı!")
Diye söylendi kızarak Vlas.)
Birden kıızıl güneş gösterdi
Yüzünü bulutların arasından;
Dingin ve tekdüze bir müzik
Geliyordu nehir tarafından...

Bey öylesine duygulandı ki
Yaşlar akan sağ gözünü,
Sildi başörtüsüyle
Saçları dağınık gelin,
Ve öptü ihtiyarı,
O sağlam gözünden.
"İşte!" dedi bey gururla
Oğulları, mirasçılarına
Ve genç gelinlerine:
"İsterdim şimdi görmelerini,
Bizlere vahşi birer
Kölelik yanlısı diyen

Başkent soytarılarının,
Görmelerini, duymalarını isterdim...”

İşte o anda beklenmedik bir olay
Bozdu beyin konuşmasını:
Köylülerden biri dayanamadı
Patlattı kahkahayı!

Sarsıldı Tekne Kazıntısı.
Ayağa fırladı, yüzünü ileri uzattı!
Bir vaşak gibi bakındı avına.
Sol gözü dönmeye başladı...
“Bu-lun o-nu! Ya-ka-la-yın!
Ya-ka-la-yın is-yan-cı-yı!”

Kalabalığa atıldı hemen kâhya,
Aramıyor tabii ki suçluyu, düşünüyor
Ne yapması gerektiğini yalnızca!
Son sıraya doğru yaklaştı,
Bizim çilekeşlerin de durduğu yere,
Ve tatlı dille konuştu:
“Sizler başka yerdensiniz,
Size ne yapacak ki,
Hadi biriniz gelin!”
Duraksadı bizim çilekeşler
Yardım etseler iyiydi
Zavallı Uyuşuklulara,
Bey aptalın teki: Düşünsene
Bir de bu güzel milleti
Boşuna cezalandırmasını!
–Hadi git, Romanuşka!
Dedi Gubin biraderler-
Git! Sen seversin beyleri!

“Hayır, kendiniz gidin!”
Başladı bizim çilekeşler
Birbirlerine atmaya işi.
Klim sonunda bezdi: “Haydi,
Vlasuşka, düşün ne yapalım?
Ben yoruldum, gücüm yok artık!”

–Evet, iyi sıktın palavraları!

“Ah, Vlas İlyiç! Ne palavrası,”
Dedi kâhya kederle,
“Onların elinde değil miyiz?..
Gelip çattığında son saat
Hepimiz gireceğiz yerin altına,
Bir daha da çıkmayacağız.
Zifiri cehenneme yuvarlanacağız,
Orada da bekleyecek köylüyü
Beyler için çalışmak!”¹

–Ne olacak ki orada, Klimuşka?

“Yazılan neyse o olacak:
Onlar kazanda kaynayacak
Biz de odun taşıyacağız!”

(Güldü bütün köylüler.)

Oğulları geldi Tekne Kazıntısı’nın:
“Ah! Aptal Klim! Bir de gülüyorsun!

¹ “Cehennemde de çalışacağız beylere, onlar kazanda kaynayacak, biz odun taşıyacağız” anlamındaki halk özdeyişine gönderme –çn.

İhtiyar yolladı bizi, kızıyor
Hâlâ bulunmadı diye suçlu,
Sahi kim bu oyunbozan?”

–Bunu yapanı, gerçekten
Beye götürmek gerek,
Bütün işi bozacak yok yere!
Zengin köylü... Piterli...¹
Baksana, şeytan yolladı
Başımıza bu belayı!
Bizim tuhaf düzenimizi
Hâlâ kavramış değil
Onun için tutamadı kendini!
Neyse, hallederiz şimdi!

“Neyse... Onu boş verin,
En iyisi kura çekin.
Öderiz: İşte beş ruble...”

–Hayır! Herkes dağıldı...

“Ne yapalım, suçlu kaçmış,
Deyiverin siz de beye.”

–Ya yarın ne olacak? Unuttunuz mu
Bizim masum Agap'ı?

“Ne yapmalı?.. Felaket!”

–Verin bakayım, şu banknotu!
Bekleyin! Kurtaracağım sizi!

¹ Peterburg'a çalışmaya giden köylü –çn.

Dedi bizim dili çabuk Orefyevna.
Kâhyanın sağ kolu,
Doğruca beye koşturdu
Kapandı ayaklarına; “Altın güneşimiz!
Bağışla! Affet onu!
Benim biricik oğlum,
Evladım bir aptallık etti!
Tanrı ona akıl vermemiş
Yollarken dünyaya! Aptal işte:
Hamamdan çıkar kaşınır,
Tas yerine çarıkla
İçmeye çalışır,
İş yapmaya gelince çalışmaz,
Karşında habire sırttır,
Böyle verdi Tanrı, ne yapılır!
Üstelik evde ne arasın mutluluk,
Yıkılmak üzere neredeyse,
Evde yiyecek olmaz
Gülüp durur bizim aptal!
Biri bir kapık verse
Ya da kafasına yapıştırırsa
Gülüp durur bizim aptal!
Gülünç ... ama ne yaparsın?
Aptal işte, anam babam,
Keder de gülerek geliyor!”¹

Nasıl da becerikli kadın!
Yıkıyor ortalığı kına gecesinde gibi,
Öpüyor ayaklarını beyin.
“Peki, tamam git!”
Dedi Tekne Kazıntısı şefkatle,

¹ “Aptalın ağlaması bile komiktir” atasözüne gönderme –çn.

“Aptal birine kızmam ben
Herkes gibi güler geçerim!”

–Ne kadar iyisin! diye fısıldadı
Kara saçlı gelini,
Okşadı ihtiyarın
Kır saçlı bembeyaz başını.
Kara bıyıklı muhafız subayları da
Devamını getirdiler sözün:
Nereden anlasın akılsız köylü
Beyin yüce sözlerini,
Akıl dolu söylediklerini
Özellikle de Tekne Kazıntısı’nın?
Klim de kuruladı utanmaz
Gözlerini gömleğinin koluyla
Ve homurdandı: “Babalarım!
Büyüklerim! Evlatları anayurdun!
Bilirler cezalandırmayı da
Bağışlamayı da aynı zamanda!”

Keyfi yerine geldi ihtiyarın!
Şampanya getirmelerini istedi.
Mantarlar yukarıdan uçarak
Kadınların yanına düştü.
Bağırdı korkuyla kadınlar,
Dağılıverdiler. İhtiyar
Gülmeye başladı. Peşi sıra
Güldü gelinler de,
Sonra da kocaları,
Onların ardından hizmetkârlar,
Sonra süt annesi ve dadı,
Sonunda da bütün millet!
Neşelendi herkes. Gelinler

Beyin emriyle birlikte
Köylülere dağıttılar;
Çocuklara çörek,
Kızlara tatlı likörler.
Kadınlar da içtiler,
Birer kadeh votka...

Tekne Kazıntısı içti, kadeh tokuşturdu,
Güzel gelinlerini çimdikledi.
("İşte böyle! İlaç içmek
Yerine ihtiyar" dedi Vlas.
"İçiyor kadeh kadeh şarabı,
Çoktandır unuttu ölçüyü
Hem öfkede hem de neşede
Bizim Tekne Kazıntısı.")

Volga'ya müzik yayılıyor,
Şarkı söyleyip, oynuyor kızlar
Kısacası, tam şölen havası!
Kızlara katılmak istedi
İhtiyar, ayağa kalktı ama
Az kalsın kapaklanacaktı yere!
Oğlu hemen destek oldu,
İhtiyar ayakta duruyor:
Ayaklarını yere vuruyor,
Islık çalıp dilini şaklatıyordu,
O sol gözü dönmeye başladı yeniden!

"Siz niye oynamıyorsunuz?"
Dedi Tekne Kazıntısı gelinlerine
Ve genç oğullarına:
"Dans edin!" Yapacak bir şey yok!
Başladılar müziğe eşlik etmeye.
İhtiyar alay ediyordu onlarla!

Fırtınalı bir havada
 Güvertede sallanırcasına,
 Gösteriyordu onlara
 Nasıl eğlendiklerini kendi zamanında!

“Lüba, şarkı söylesene!” Aslında
 İstemiyordu sarışın gelin,
 Ama çok ısrar etti ihtiyar!

Harika söylüyordu genç kadın!
 Sakin ve sesiz şarkı
 Okşuyordu kulakları,
 Yemyeşil çayırlar üstünden
 Usulca gelip geçen
 Bir yaz akşamı esintisi gibi,
 Taze yapraklara düşen
 İlkbahar yağmuru gibi!

Bu güzel şarkıyla
 Uykuya daldı Tekne Kazıntısı!
 Dikkatle kucakladılar onu
 Yatırdılar kayığın birine.
 Başucunda bekliyordu uşak
 Bir elinde yeşil bir şemsiye
 Diğer eliyle kovuyordu,
 Sivrilerle sinekleri.
 Sessizce otuyordu yaman
 Kürekçiler. Müzik devam ediyordu
 Sessizce... Kayık hareket etti,
 Düzgünce süzölmeye başladı...
 Sarışın gelinin
 Çözölmüş saçları, bayrak gibi
 Dalgalanıyordu rüzgârda....

–Saygılıyım hep Tekne Kazıntısı’na
Dedi kâhya. Tanrı yanında olsun!
Sataş, avare avare gez dolaş!
Bilme hiç yeni düzeni,
Öl, nasıl yaşadıysan, bey gibi,
Bizim köle şarkılarımızla,
Kölelerin müziği eşliğinde.
Yalnız biraz çabuk olsun!
Bırak nefes alsın köylü!
E, kardeşler, eğilin önümde
Teşekkür edin. Vlas İlyiç:
Köylüyü düşündüm!
Tekne Kazıntısı’nın karşısında durmak,
Ölümden beter... Dilin tutuluyor,
Daha çok gülesi geliyor insanın.
Ya o göz... Nasıl da dönüyor.
Felaket! Bakıp düşünüyorsunuz:
–Nereye böyle aziz dostum,
Kendi işin için mi
Yoksa başkaları için mi?
Almış olmalısın mutlaka
Beklemeden değişim iznini!..¹
Az daha bırakacaktım işi.
Ben sarhoş bir köylüyüm, aklım havada
Ambardaki sıçanlar açlıktan öldü,
Ev tam takır, Tanrı biliyor ya,
Bu kürek cezasını
Bin rubleye bile kabul etmezdim,
Bilseydim eğer işin içyüzünü,
Tekne Kazıntısı’nın karşısında

¹ Askeri ulaklara devlete ait hanlarda beklemeden at değiştir-meleri için verilen izin –çn.

Duracağımı... Benim rızamla
Herkesi giydirip duracağını...

Vlas dalgın dalgın yanıtladı:
–İyi övündün! Çoktan beridir biz
Biz de değil yalnız, bütün dirlik...
(Hatta bütün Rus köylüsü!)
Ne şaka için, ne para için
Öyle üç dört aylığına da değil,
Yüzyıllar boyu... Öyle yapmadık mı?
Bununla mı övüneceğiz,
Boş yere ey Uyuşuklular!

Yine de Klim Lavin'e
Hak verdi yarı sarhoş köylüler:
“Hadi havaya atalım!”
Başladılar atıp tutmaya: “Hurraaa!”
Sonra dul Terentyeva ile
Altısındaki Gavrilka'yı
Oturttu Klim yanı başına
Gelinle damadı kutladı
Bir güzel. Doyasıya
Eğlendi köylüler.
Beylerden ne kaldıysa
Hepsini yiyip içtiler,
Ancak gece geç vakit
Döndüler köylerine.
Evde onları bekliyordu
Beklenmedik bir haber:
Ölmüştü ihtiyar Knyaz!
–Nasıl? “Kayıktan
Çıkardıklarında ölmüşmüş,
İkinci inme vurmuş!”

Şaşırın köylüler
Birbirlerine baktılar... Haç çıkardılar...
Derin derin soluklandılar...
Hiçbir zaman böyle dostça
Ve derin derin
Soluklanmamıştı
Ümmi eyaletinin zavallı
Uyuşuk köyü...

Ancak ahmakça sevinçleri
Pek öyle uzun sürmedi,
Tekne Kazıntısı'nın ölümüyle
Sona erdi bey şefkati:
Kendilerine gelmelerine bile
İzin vermedi mirasçılar Uyuşukluların!
O sulak çayırılık için
Hâlâ çekişip dururlar
Mirasçılarla köylüler.
Vlas Moskova'da yaşıyor
Dava vekili olarak köylülerin,
Piter'e gidip geliyor, faydasız!

ŞÖLEN DÜNYA ÂLEME

(İkinci bölümden)

Sergey Petroviç Botkin'e¹

¹ S. P. Botkin (1832-1889); doktor, bilim insanı, siyasetçi –çn.

GİRİŞ

Sakinlerinin çoğunun çiftçilik
Bazısının da katrancılık¹ yaptığı
Uyuşuk köyünün sonunda,
Uyuşukluların gösterişsiz yaşamına
Tanıklık etmiş,
Gölgesinde bayramların kutlandığı,
Toplantıların yapıldığı,
Gündüzleri kırbaçlanıp geceleri
Öpüştükleri, seviştikleri
O yaşlı mı yaşlı söğüdün altında
Sürüyordu şölen, muazzam bir şölen!
Konuşmalar ve selamlamalarla dolu
Muazzam şölenler gören,
Her türlü işi Piter'e özgü
Çekip çevirmeye alışkın,
Tanıdığımız Klim Yakovliç
Şölenin idarecisiydi.
İzba yapılmaya ayrılan
Tomrukların üstüne
Oturmuştu köylüler:
Bizim çilekeşler de orada
Muhtar Vlas ile oturmuşlardı.
(Bilmeliydiler her şeyi!)
İçki akıllarına gelince
Vlas, küçük oğluna

¹ Reçineli ağaçların üstü kapalı olarak yakılıp özsularından katran elde etme -çn.

Bağırdı: “Koş, Trifon’u çağır!”
Muhtarın eğlenmeyi seven dostu
Kilise bekçisi Trifon’la
Papaz okulu öğrencisi
İki oğlu da gelmişti:
Savvuşka ve Grişa. Büyüğü
On dokuzuna gelmişti;
Artık tam bir papazı
Andırıyordu, Grigori ise
Yüzü zayıf ve solgun,
Saçları ince, kıvırcık,
Kızıla çalan bir çocuktü.
İyi yürekli, sade delikanlılar,
Biçmeye de, ekmeye de, tırpana da
Koştururlar, bayramlarda
Köylülerle birlikte votka içerlerdi.

Volga akıp gidiyordu köyün ardında,
Volga’nın ardındaysa
Küçük bir kasaba vardı,
(Doğrusu, o kasabadan
İz bile kalmamıştı yalnızca
Yanmış kütükler duruyordu,
Yangın silip götürmüştü iki gün önce.)
Oradan gelip geçenler,
Uyuşukluların tanıdıkları,
Orada durup
Gemi beklerler,
Atlarını beslerlerdi.
Dilenciler de gelirdi,
Geveze çilekeş kadın da
Ağzı kilit açmaz hacı da.

Yaşlı knyazın öldüğü gün
 Köylüler beklemiyordu bırakın
 Sulak çayırı almayı
 Mahkeme sonunu görmeyi.
 Birer kadeh attıktan sonra
 İlk iş olarak başladılar tartışmaya
 Ne yapacaklarını bu çayırı?
 Ey Rusya, senin her yanın
 Paylaşılmadı ya, rastlanır
 Mübarek köşelerine
 Şans eseri de olsa.
 Rastlantı bile olsa,
 Uzaklarda yaşayan
 Bilgisizliğiyle toprak sahibinin,
 Ya da arabulucunun yanlışıyla,
 Çokça da hilekârlığıyla
 Köylü yöneticilerin,
 Düşerdi köylünün payına
 Tarla yerine küçük bir koru.
 Gururlu bir köylü, çalsın
 Bakalım muhtarın penceresini
 Vergi için. Muhtar kızar!
 Alacağı yanıt bellidir:
 “Koruyu sat sen de!”
 Düşündü taşındı Uyuşuklular
 Sulak çayırı muhtara vermeye
 Karar kıldılar, vergi yerine.
 Ölçüldü, biçildi, hesaplandı
 Vergilerin hepsini karşılıyordu
 Fazlasıyla. “Tamam mı Vlas?”

–Vergi ödenmişse eğer
 Hiç kimseye olmaz merhabam!

İçimden gelirse çalışırım,
Yoksa karımın koynuna
Ya da meyhaneye girerim.

“Tamam!” dedi bütün Uyuşuklular
Klim Lavin’in sözlerine
Vergi yerine!
“Tamam mı Vlas Amca?

–Klim’in sözü kısa
Ve öz aynı meyhane
Tabelası gibi
Dedi şakayla muhtar,
Klimah’ın tarzı bu
Kadınla başlayıp meyhaneye bitirmek!

“Neyle bitecekti ya? Hapisle mi
Bitseydi? İş sağlam,
Kıvırtma da karar ver!”

Ama Vlas’ın derdi kıvırtma değildi.
İyi yürekli biriydi Vlas,
Düşünüyordu ailesini değil
Bütün Uyuşukluların hepsini.
Hizmet ederken yaşlı knyaza,
Vicdanı sızlardı hep
İstemedi katılmasına
Beyin zalimliğine.
Gençken, iyi şeyler beklerdi,
Ama hep olduğu gibi
Hiçbir şey iyi bitmedi,
Ya da bitti felaketle.
Şimdi korkmaya başlamıştı,

Büyük laflar etmeye
 Bizim inançsız Vlas.
 Beyaz taşlının yollarından¹
 Geçenlerden daha çoktur
 Köylünün yüreğine işleyen
 Acılar... Gülünür mü buna?
 Vlas somurtkandı her daim.
 Ama orada, hata yapmıştı ihtiyar,
 Uyuşukluların aptallığı
 Şimdi ona da dokunuyordu.
 İstemedен düşünüyordu şimdi:
 “Angaryasız... Vergisiz...
 Dayaksız... Öyle mi Tanrım?”
 Gülümseyiverdi Vlas.
 Kızgın gökteki güneş
 Sık ormanın derinlerine
 Yolladığında ışıklarını,
 Çiyler elmas gibi yanar,
 Yosunlar altın gibi parlar, işte öyle!
 “İç Uyuşuklu, gez eğlen!”
 Eğlencenin sınırı yoktu,
 Herkesin yüreğinde
 Yeni bir duygu oynaşıyordu,
 Sanki büyük bir dalga
 Onları çıkarıp getirmişti
 Dipsiz bir uçurumun dibinden
 Bu bitmez tükenmez şölenin
 Hazırlandığı dünyaya!
 Bir kova votka daha getirdiler,
 Bitmeyen şamatalar
 Ve şarkılar başladı yeniden!

¹ Beyaz taşlı; Moskova'nın isimlerinden biri -çn.

Hani ölüyü gömünce
Akrabalar ve tanıdıklar
Yalnızca ondan bahsederler ya
Bitinceye kadar
Cenet mekanın anı yemeği
Ve esnemeye başlayıncaya kadar,
Öyle devam etti şamata
Kadehlerle söğüdün altında,
Sanki toplanmıştı herkes
Tekne Kazıntısı'nın
“Matemini” tutmaya.
Oğullarıyla duran kilise bekçisine
Sırnaştılar. “Neşeli bir şarkı söyle!”
Söylemeye başladı gençler.
(Bu şarkıyı, –halk şarkısı değildi–
İlk kez söylüyordu Trifon'un oğlu
Grigori, Uyuşuklulara
Halkın matemini kaldıran¹
Çarın “fermanından” beri
Bu şarkı söylenir bayramlarda
Dans ve oyun şarkısı olarak
Papazlar ve hizmetkârlar tarafından,
Uyuşuklular henüz hiç söylememişti
Ama duyunca eşlik etti,
Islık çaldı, “Neşeli şarkı”
Dememişlerdi boşuna.)

¹ Serfliği kaldıran 1861 tarihli Çar kararnamesi –çn.

I. ACI ZAMAN – ACI ŞARKILAR

NEŞELİ ŞARKI

–Yaşa, tirit yiyeceğiz!
Kalmadı hiç sütüm!
“Peki, nerede ineğimiz?”
–Götürdüler, iki gözüm!
Bey aldı buzağı için
Artık onun ahırında.
Yaşamı iyidir halkın
Şu kutsal Rusya’da!

“Peki nerede tavuklar?”
Diye bağırdı kızlar oradan,
–Bağırmayın, aptallar!
Mahkeme yedi çoktan,
Müjdesini verdi askerin,¹
Üstelik aldı arabayı da.
Yaşamı iyidir halkın
Şu kutsal Rusya’da!

Beli kırık neredeyse, ama
Beklemez hamur teknesi!

¹ Ordu bir yerden başka yere hareketlendiğinde, askerler yerleşim yerlerindeki evlere dağıtılıyor ve kaldıkları sürece bu evler onlara bakıyordu –çn.

Katerina düştü aklına
Gözleri yaşlı. Bir tanesi
Fazlasıyla bir yıldır
Hizmetçi, bey konağında.
Yaşamı iyidir halkın
řu kutsal Rusya'da!

Bitince çocuklukları
Bakarsın çocuk yok,
Çar alır oğlanları,
Kızlar beyindir zaten!
Kaderidir sakatın,
Kalmak baba ocağında.
Yaşamı iyidir halkın
řu kutsal Rusya'da!

Sonra bir Uyuşuk
şarkısı tutturdular koroyla.
Yanık ve hüzünlü,
Yok şimdilik başka şarkıları.
şaşırmaz mısın? Koskoca
Kutsanmış Rus ülkesi,
Karanlıklar içindeki halkına
Tek bir kişi çıkıp da
Yüzyıllardan beridir
Bir şarkı yazamadı,
Neşeli ve aydın
Pırıl pırıl bir gün gibi.
Güler misin? Ağlar mısın?
Ah, sen yeni zamanlar!

Sen de şarkılara gireceksin,
Bilmem ki nasıl?.. Halkın ruhu!
Neşelen artık!

ANGARYA ŞARKISI

Saçları tarumar, yoksul Kalinuşka
Hava atacak yok bir şeyi,
Sırtındaki kamçı izleri
Gömleğinden belli değil.
Çarığından boynuna
Bütün derisi soyulmuş
Karnı şiş, düşen buğday yemekten.
Ezilmiş, dövülmüş,
Kamçılanmış, acı çekmiş
Zar zor yürüyor Kalina.

Zor ulaşır meyhaneye,
Acısını şaraba katar,
Ancak cumartesi seslenir
Bey ahırından karısına...

“Ah, güzel şarkı!.. Unutmasak keşke!..”
Endişelendi bizim çilekeşler,
Hafızaları zayıf diye,
Uyuşuklu ise övünüyordu:
–Bizler angaryacıyız! Sıkıysa
Dayan bakalım!
Bizler angaryacıyız! Büyüdük
Burnunun dibinde beyin,
Gündüz kürek cezası ya gece?

Ayrı bir utanç! Genç kızlara
Dörtnala gelir troykalar
Bizim köylerimizde.
Unuttuk yüzlerini
Birbirimizin yere bakmaktan,
Konuşmayı unuttuk.
Suskun, sarhoş olduk,
Suskun, öpüştük,
Suskun, kavga ettik.
–Hadi, sen ne bilirsin ki
Suskunluğu! Suskunluk
Daha pahalıya patladı bize!
Dedi köylü komşu dirlikten
Kuru ot getiren,
(Boğaza dayanınca yokluk
Biçip doğruca pazara getirmişti.)
Karar verdi bizim bey kızı
Gertruda Aleksandrovna:
Kim ki konuşur küfürle
Amansızca dövüle!
Dövdüler de! Yine de
Bırakmadık küfrü.
Ha küfretmemişsin
Ha susup kalmışsın.
Mahvolduk! Ama gerçeği,
Kutluyorduk özgürlüğü.
Bayram gibi: Öyle küfrettik ki
Papaz İvan bile utanmıştı,
O gün sürekli çalan
Çan seslerinden.

Benzer bir sürü hikâye
Anlattılar... Şaşmaz mısın?

Gerek yok öyle uzaklara
Gitmeye sözün peşinden
Her şey yazılmış sırtına.

“Bizde öyle bir olay oldu ki,”
Dedi kara kalın favorili
İri yarı bir delikanlı,
“Öylesi hiç mümkün değil.”

(Başında küçük yuvarlak şapkası,
On parlak düğmeli,
Yakası rozetli kırmızı yelegeği,
El dikimi pantolonu
Ve ayağındaki çarığıyla,
Küçük çobanın, aşağılarının
Kabuğunu soyduğu,
Üstlerine ise ulaşamadığı,
Tepesine sakince
Karganın yuva yaptığı
Bir ağaca benziyordu.)
–Ne duruyorsun, birader, anlatsana!
“Önce sigaramı içeyim!”
O içinceye kadar
Bizim çilekeşler sordu Vlas’a
–Kimin nesi bu kaz kılıklı?
–Kaçak bir çilekeş,
Bizim dirliğe yazıldı,
Baron Sineguzin’in¹

¹ Tiesenhausen; 15. yüzyıldan beri Rusya coğrafyasında yaşayan Baltık Almanları kökenli bir soy. Burada kastedilen, Yaroslavl Eyaleti toprak sahiplerinden olan Baron Tiesenhausen'dir –çn.

Hizmetkârlarından biri
Vikenti Aleksandroviç.
Uşaklıktan çiftçiliğe
Atladı! Bir de lakap
Takıldı: “Gezici.”
Sağlıklı ama ayakları zayıf,
Titrer: o yüzden hanımı
Dört atın çektiği arabayla
Çıkarmış mantar toplamaya...
Anlatacak! Dinleyin!
Öyle keskin bir hafıza,
Mutlaka (diye bitirdi muhtar.)
Saksağan yumurtası yemiş olmalı.¹

Yuvarlak şapkasını düzelten
Vikenti Aleksandroviç
Başladı öyküsünü anlatmaya.

ÖRNEK UŞAK, SADIK YAKOV HAKKINDA

Bir bey vardı öyle büyük soydan gelmeyen,
Rüşvetle bir köy satın almıştı,
Tam otuz üç yıl yaşadı hiçbir yere gitmeden,
Keyfine göre davranır, votka içerdi.
Açgözlü ve cimriydi, soylularla görüşmezdi,
Yalnızca çaya giderdi kız kardeşine;
Bay Polivanov oldukça sertti,
Hem köylülere hem de yakınlarına.
Kızını evlendirdi, damadını kamçıladi;
Kapı dışarı etti dımdızlak ikisini de.

¹ Batıl inanç: İyi bir hafıza için saksağan yumurtası yenir –çn.

Ağzına ağzına vururdu
 Örnek uşak, sadık Yakov'un
 Gezip dolaşırken ökçesiyle.

Bazen uşaklık yapanlar
 Dönüşürler sadık köpeklerle:
 Ne kadar ağırsa cezalar
 O kadar saygı duyar sahiplerine.
 Yakov gençliğini böyle bitirdi,
 Onun için tek mutluluk vardı;
 Efendisini koruyup kollamak
 Bir de küçük yeğenini sallamak.
 Böyle yaşlandı efendisiyle beraber,
 Beyin ayakları tutmamaya başladı,
 Tedavi olsa da iyileşmedi ayaklar...
 Eğlenceler, keyifler hep geride kadı!
 Gözler fıldır fıldır,
 Yanaklar kırmızı,
 Şeker gibi beyaz, tombul eller,
 Ama ayaklarda prangalar!

Sessizce uzanmış bey kaftanın altında
 Lanet yağdırıyor acı yazgısına,
 Yakov efendisinin hep yanı başında
 Dostum, kardeşim diyor hizmetkârına.
 Yazı da kışı da birlikte geçiriyor,
 Kâğıt oynuyorlar günün çoğunda,
 Kafa dağıtmaya kardeşine gidiyor,
 On iki versta, hava güzel olduğunda.
 Çıkartıyor onu Yakov, yatırıyor,
 Götürüyor uzun yol arabasıyla,
 Yaşlı kadının yanına çıkarıyor,
 Geçip gidiyordu zaman hızla...

Büyüdü Yakov'un yeğeni Grişa,
Kapandı beyin ayağına: "Evlenmek isterim!"
–Gelin kim? "Gelinimiz – Arişa."
Bey yanıtladı: "Seni gebertirim!"

Arişa'ya kendi koymuştu göz
"Tanrı bir düzeltseydi ayaklarını!"
Dayısı ne kadar yalvardıysa da,
Bey zorunlu askerliğe yazdırdı rakibini.
Adamakıllı kırdı bizim örnek uşağı

Sadık Yakov'u,
Şaşırdı uşak ne yapacağını.
İçkiye verdi kendini... Zordu Yakov'suz yaşamak,
Hizmet eden herkes ya aptal ya alçak!
Zaten dolmuştu herkesin içi öfkeyle çoktan,
Çıkışı da kolaydı; bol bol küfür ve intikam!
Bey kâh rica ediyor kâh hayvanca küfrediyordu,
İki hafta işte böyle geçti.

Derken dönüverdi şadık uşak işine...

İlk işi yerlere dek eğilmektir!
Üzdü onu, bilirsin ya, ayaksız kalmışlığı,
Kim korur, kollardı efendisini?
"Yeter ki bağışla, yaptığım gaddarlığı
Haç gibi ölünceye taşıyım sırtımda seni!"
Bey yeniden kaftanın altına uzanıyor,
Yakov yeniden beyinin dizinin dibinde,
Bey yeniden ona kardeşim diyor.
"Yaşa, niye asık suratın?" –Bir sıkıntı içimde!–
İpe bir sürü mantar dizdiler,
Kâğıt oynadılar, içtiler çaylarını,
İçeceklerine vişne, ahududu eklediler,
Verdiler kız kardeşine gitme kararını.

Bey uzanmış tasasız sigara içiyor,
 Memnun güneşli günden, yeşilliklerden
 Yakov somurtkan, isteksiz konuşuyor,
 Elindeki dizginler titriyor hiddetten.
 Haç çıkarıyor. “Defol git, iblis, başımdan”
 Fısıldıyor: “Çekil, git!” Boğuyor iç sıkıntısı,
 Gidiyorlar... Sağ taraf sık orman
 Yüzyıllardır buranın adı: Şeytan deresi;
 Yakov arabayı çevirdi, sürdü o tarafa
 Bey şaşaladı: “Nereye, hey nereye?”
 Yakov yanıtlamadı. Yavaşça gitti araba
 Birkaç versta. Yol değil tam bela!
 Çukurlar, kütükler; karışıyor dereye
 Bahar selleri, hışırıyor ağaçlar...
 Durdu atlar, bir adım daha yok ileriye.
 Duvar olmuş çıkmıştı önlerine çamlar.

Yakov bakmadan zavallı beye,
 Koyuldu koşumları çözmeye,
 Titreyen, solgun sadık Yaşa'ya
 O an başladı bey hemen yalvarmaya.
 Yakov dinledi bütün sözleri, sonra kabaca
 Ve kötü kötü güldü: “Tam buldun celladı!
 Elimi senin kanına mı bulayacağım,
 Hayır, ölecek olan sen değilsin!”
 Yakov yüksek bir ağaca çıktı,
 Dizginleri bir sağlam bağladı,
 Haç çıkarıp güneşe baktı,
 Taktı boynuna ve kendini boşluğa bıraktı!..

Tanrım, nasıl da korkunç! Yakov asılı duruyor
 Beyin üstünde, sallanıyor eşliğinde son nefesinin,
 Bey de dönüp duruyor, ağlıyor, bağılıyor

Ne ki yalnızca yankısını duyuyor sesinin.
Boynunu uzatıp yükseltti sesini,
Bağırdı durdu boşu boşuna!
Ama kefen sarmıştı Şeytan deresini,
Gece, iri çiyler düşmeye başladı başına,
Zifiri karanlık! Yalnızca baykuşlar
Kanatlarını yere değdirircesine uçuşup duruyor.
Hafif hafif çınılarken çingiraklar

Atların yaprakları çiğnemeleri duyuluyor.
Sanki bir soba gibi alev alev
Kimin olduğu bilinmeyen yuvarlak gözler;
Bazı kuşlar gürültüyle uçuyor,
Yakın bir dala kondukları duyuluyor.
Bir kuzgun bağıırıyor Yakov'un üstünde
Bak birden toplandı yüzlercesi
Bey korkutuyor onları koltuk değneğiyle...
Tanrım, nasıl da korkunç!

Bey bütün gece yattı kaldı derede,
Kuşları ve kurtları uzaklaştırdı inleyerek,
Sabahleyin bir avcı onu gördü de
Bey evine döndü, sürekli yineleyerek:
"Öldürün beni! Günahkârım, günahkâr!"
Sen, ey bey, unutmayacaksın, örnek uşak
Sadık Yakov'u
Mahşer gününe kadar!

"Günah, günah!" sözleri duyuldu
Dört bir yandan: "Yakov'a yazık,
Beye de zor gelmiştir
Böyle bir ölümü görmek!"

“Esirge!..” Birkaç öykü daha
 Dinlediler böyle korkunç,
 Tartışmaya başladılar:
 Kim daha çok günahkâr?
 Biri “meyhaneci” dedi,
 “Toprak sahibi” dedi diğeri,
 Üçüncüsü de “köylüler.”
 İgnati Prohorov’du bunu söyleyen
 Arabacılık yapardı,
 Ağırbaşlıydı ve durumu iyiydi,
 Pek öyle boş laf etmezdi.
 Her türlü şeyi görmüştü,
 Dolaşmıştı bütün eyaleti
 Hem enine hem boyuna.
 Dinlemek gerekir onu.
 Ne var ki Uyuşuklular,
 Öyle kızmışlardı ki, konuşmasına
 İzin vermediler İgnat’ın,
 Özellikle de Klim Yakovlev
 Bağırıp duruyordu: “Aptalsın sen!..”
 –Önce bir dinleseydin...
 “Aptalsın sen!..”

–Görüyorum ki

Siz hepiniz aptalsınız!
 Diye atıldı birden
 Örme çarıklardan
 Buzagıya, yaban yemişine
 Ne bulursa köylülerden
 Satın alan tüccarın kardeşi Yeremin.
 Ama asıl ustalığı
 Vergi ödeneceği zaman
 Fırsatını kollamaktı,
 Uyuşuklunun bütün malı

Üç kapiğe satıldığında.
–Tartışmaya tartıştık
Ama en önemli yeri atladık!
Kim en günahkâr? Düşünün!
–Kimmiş? Söyle o zaman!
“Kim olduğu belli; haydutlar!”
Klim şöyle dedi ona:
–Siz köle olmadınız ki hiç,
Yük her zaman ağırdı,
Hiç taşımadı omuzlarınız!
Keseyi doldurdun hep,
Şimdi haydut görüyorsun her yerde.
Haydutluk başka bir şey,
Konuştuğumuz o değil!
“Haydut hayduta arka çıktı!”
Diye mırıldandı celep.
Lavin atıldı hemen üstüne
“Özür dile!” Ve yumruğu çaktı dişine.
“Veda et hayvanlarına!”
Celep de Lavin’in ağzına indirdi.
“Vay kavga başladı! Aslanlar!”
Köylüler ikiye ayrıldılar
Ne kimse kızıştırdı
Ne de onları ayırdı.
Peş peşe iniyordu yumruklar:
–Öldüreceğim! Yaz anana babana!
“Ben geberteceğim, çağır papazı!”
Kavga sona erdi Klim’in
Celebin kolunu arkadan bükmesi
Bir eliyle de saçına yapışmasıyla.
Hadi şimdi “Yalvar” diyerek
Çöktürdü tüccarı ayaklarına.
–Tamam, pes! Demesiyle celebin

Klim bıraktı hasmını.

Celep oturdu bir tomruğun üstüne

Geniş ekose mendiliyle

Kurulayıp terini, ekledi:

–Şaşılacak bir şey yok,

Ne ekin eker ne çift sürersin,

Baytarlıkla boş boş gezersin,

Tabii ki güçlenir, kuvvetlenirsin!

(Köylüler güldüler.)

“Canın biraz daha istiyor galiba!”

Dedi ona Klim kızdırarak.

–Korkacağımı mı sandın? Hadi gel!

Celep çıkardı özenle kaftanını

Avcuna tükürdü.

“Günahkâr ağzımı açmanın

Zamanı geldi: Dinleyin!

Hem sizi de barıştırayım!”

Diye söz başladı İonuşka,

Bütün akşam hiç konuşmamış,

İç çekip haç çıkarıp durmuştu

Uysal, ağırbaşlı hacı.

Celep memnundu: Klim Yakovlev de

Susuyordu. Oturdular,

Sessizlik çökuverdi.

II. ÇİLEKEŞLER VE HACILAR

Evsiz barksız, kimi kimsesiz
Olana çok rastlanılır
Bu bizim Rusya'da,
Ne eker ne biçerler ama yerler
Aynı ortak yiyecekten,
Bir küçük fareyi de
Koca bir orduyu da doyuran:
Yerleşik köylünün
Koca bir kamburudur bu.
Deseler ki herkese
Çok kârlı bir iş var,
Bütün köyler birlikte,
Çıkacak güzün dilenmeye.
Herkes gider. Halkın vicdanına
Yerleşmiştir, sadaka verdiği
Hep zor durumdadır
Yalancılıkla yoktur işi.
Bir önceki sefer
Çilekeş kadının hırsız
Çıkması önemli değildir,
Kadınlardan Aynaroz ekmeği¹ ve
"Meryem'in gözyaşları" için²
Alır bir hacı elindeki her şeyi.

¹ Aynaroz'da pişirilen ayın ekmeği –çn.

² Aynaroz'da yetişen bir bitkinin sert tohumlarından yapılan tespihler –çn.

Sonradan öğrenirler ki,
 Bizim hacı hiç gitmemiştir,
 Kutsal Teslis manastırından ileri.¹
 Yaşlı biri vardı, güzel sesiyle
 Fethetmişti halkın kalbini,
 Deli Sular köyünde
 Annelerin onayıyla,
 İlahiler öğretmeye
 Başlamıştı genç kızlara;
 Güzel kızlar bütün kışı,
 Geçirdiler onunla samanlıkta,
 Duyuluyordu ilahiler
 Ama daha çok gülüş ve kıkırdamalar.
 Peki nasıl bitti bu iş?
 Okumayı öğretemedi,
 Ama hepsini elden geçirdi.
 Büyük ustaları vardır
 Bey karılarıyla iyi geçinmenin:
 Önce köyün kadınları üstünden
 Genç kızlara ulaşır,
 Oradan da soylu kadınlara.
 Dolaşır bey gibi avluda
 Anahtarları şingırdatarak,
 Tükürür köylünün yüzüne,
 Hatta yaşlı bir hacıyı
 Döver eşek sudan gelinceye!..
 Bu çilekeşlerin ancak
 Dışını görür halk.
 Kiliseyi yapan kim?
 Kim doldurur sadaka

¹ Moskova yakınlarındaki hacıların uğrak yeri olan Sergiyev Posad'daki Troitsa Sergiyev manastırı –çn.

Kutularını ağzına kadar?
Başka bir iyilik yapmaz,
Kötülük görünmez yaptıklarında,
Olsa da anlamazsın.
Bütün halk bilirdi Fomuşka'yı
Vücuduna doladığı
İki pudluk zincirlerle
Yaz kış yalın ayak dolaşır
Anlamsız sesler çıkarırdı,
Gerçek bir çilekeş gibi yaşardı
Yastığı taş, yatağı topraktı,
Yediği kuru ekmeği.
Unutulmaz ve tuhaftır
Onun için de, Bıyıklı köyüne gelişi,
Kâh hapis kâh özgür
Eski İnanişçılardan
Yaşlı Kropilnikov'un:
Köylüleri tanrısızlıkla suçlar,
Kurtulmak için ormana
Çağırır. Polis şefi
Oradadır ve duyar her şeyi:
–Alın sorguya kıskırtıcıyı!
O da polis şefine:
“İsa düşmanı, Deccalın
Elçisi!” Bekçi de, muhtar da
Yaşlıya kaş göz ederler,
–Hey, kes sesini! Ama dinlemez!
Hapishaneye götürürler,
Yine başlar tacize,
Arabanın üstünde durup
Bağırır Bıyıklıllılara:

“Yazıklar olsun size, ey esirler!
 Pılı pırtıydı üstünüzdeki, çıplak kalacaksınız,
 Sopalarla, kamçılarla, değneklerle dövdüler,
 Demir çubuklarla dağlanacaksınız!..”

Haç çıkardı Bıyıklılılar,
 Şef yapıştırdı ağzına:
 “Göreceksin, seni şeytan
 Kudüs yargıcını!”
 Delikanlı arabacının korkudan
 Elinden düştü dizginler,
 Diken diken oldu saçları!
 Olacağı varmış, askeri
 Birlik sabahleyin konakladı
 Yakındaki köy Durdu’da,
 Askerler geldi.
 Sorgular! Baskı!
 Korku! Yardakçılık
 Düştü Bıyıklılıların payına:
 Aksi ihtiyarın kehaneti,
 Az kalsın gerçekleşiyordu.

Yıllarca unutmayacak
 Yefrosinyuşka’yı halk,
 Taşralı dulu,
 Tanrı’nın elçisini.
 Yaşlı kadın gelmişti
 Kolera yıllarında;
 Gömüyor, iyileştiriyor, bakıyordu
 Hastalara. Köylü kadınlar
 Neredeyse tapıyorlardı ona...

Çal kapıyı, meçhul konuk!
Kim olursan ol, tereddütsüz
Çal köylünün kapısını!
Hiç kuşku duymaz
Yerleşik köylü,
Aklına gelmez hiç
Zengin kişiler gibi,
Görünce tanımadıkları
Yoksul ve çekingen birinin,
Hırsızlık yapacağı.
Kadınlar dünden memnundur.
Kışın, çıranın önünde
Oturup çalışır aile,
Çilekeş ise anlatır.
Kemikleri ısınmış,
Kutsal ellerinin tuttuğu
Kendi kaşığıyla tıka basa
Doyurmuştur karnını.
Damarlarında dolaşır kan,
Sel olur boşalır söz ağzından.
İzbada her şey donmuştur:
Çarıkları onaran ihtiyar,
Çoktan bırakmıştır;
Mekik sesi kesilmiş
Kulak kabartmıştır,
Tezgâhta çalışan;
Donup kalmıştır kan
Evin büyük kızı
Yevgenyuşka'nın serçe parmağında
Kocaman bir damla olarak,
Zaten hissetmemiştir bile,
Kanatacak kadar nasıl batırdığını;
Elişi düşmüştür ayağına,

Gözleri fal taşı gibi açık,
 Kolları iki yanda oturuyordur...
 Çocuklar sarkıtmış başlarını
 Ranzadan yatıyorlardır;
 Karınlarının üstüne,
 Aynı uykucu fokları gibi
 Arhangelsk ötelerinin.
 Görülmüyordur yüzleri
 Sarkan perçemlerinden,
 Gerek yok söylemeye,
 Saçlarının sarılığını.
 Dur! Çilekeş şimdi
 Bitirecektir Aynaroz masalını,
 Ayaklanan keşişleri Türklerin¹
 Denize nasıl sürdüklerini,
 Uysalca yürüyüp gittiklerini
 Ve öldüğünü yüzlercesinin...
 Duyulur dehşet dolu fısıltılar,
 Yaş doludur etrafa bakan
 Korkulu gözler!
 Sonunda en korkunç an gelir,
 Ev sahibesinin kucağından
 Yere yuvarlanıverir,
 Epeyce şişkin kirman.
 Kedi Vaska dike kulaklarını
 Ve atlar kirmanın üstüne!
 Başka bir zaman olsaydı,
 Vaska yemişti tekmeyi,
 Şimdi hiç fark edilmedi bile
 Becerikli patisiyle onun

¹ 1821 Mora isyanına katılan Aynaroz keşişlerinin ayaklanması şiddetli bir şekilde bastırılmıştır —çn.

Kirmanla oynadığını,
Üstüne atlayıp
Yuvarladığını,
Kirmandaki gergin ip
Dağılıncaya kadar!

Bütün köylü ailesinin
Konuk çilekeşlerini
Nasıl dinlediklerini görenler
Anlar, ne işle
Ne sonsuz kaygılarla
Ne kölelik boyunduruğuyla,
Ne de meyhaneyle
Rus halkına hâlâ
Bir sınır konulmadığını;
Önünde geniş bir yol uzanır!
Çiftçiye ihanet ederken
Sürülmeye alışkın tarlalar,
Orman kenarlarını
Sürmeyi dener.
İş yoğundur orada,
Ama yenidir toprak,
Gübre bile atmadan
Bol ürün verir.
İşte böyle toprak gibidir
Rus halkının yüreği...
Ey, tohumcu! Neredesin!..

İona (yani Lapuşkin)
Uyuşuk çevresini
Çok eskiden ziyaret ederdi.
Köylüler bırakın hor görmeyi
Bu Tanrı elçisini

Tartışmaya girerlerdi
 Kimin konuk edeceğini,
 Lapuşkin bu tartışmalara
 Nokta koyuncaya kadar.
 “Hey, kadınlar, getirin
 İkonaları!” Kadınlar getirir
 İona her ikonanın önünde
 Kapanırdı yere:
 “Tartışmayın! Bu Tanrı işidir,
 Hangisi daha sevecense
 O ikonayla gideceğim!”
 İonuşka da genellikle
 En sıradan ikonayla
 En yoksul eve giderdi.
 O eve herkes özen gösterir,
 Kadınlar koşuşturur,
 Bohçalarla, tavalarla.
 Böylece dolar taşardı
 İonuşka'nın sayesinde
 O yoksulun evi.

Alçak sesle ve sakince
 “İki büyük günahkâr”
 Öyküsünü sürdürdü İonuşka
 Yürekten haç çıkararak.

İKİ BÜYÜK GÜNAHKÂRIN ÖYKÜSÜ

Tanrımıza hamdedelim,
 Eski bir öyküyü anlatacağım,
 Solovetsk'i de dinlemiştim,
 Aziz Peder Pitirim'den.

Bir zamanlar on iki haydut yaşırdı,
Başlarında da Ataman Hudayar¹
Bu haydutlar çok döktüler
Dürüst Hristiyanların kanını.

Zengin yerleri yağmalıyor,
Balta girmemiş ormanda yaşarlardı.
Haydut başı Hudayar, Kiev tarafından
Getirmişti kendine güzel bir kız.

Gündüzleri keyif çatıp sevgilisiyle,
Geceleri baskınlar yapardı.
Derken bir gün, yüce Tanrı
Uyandırdı haydutun vicdanını.

Uykusu kaçtı: Nefret etti
İçkiden, soygundan, öldürmeden,
Katlettiklerinin hayaletleri
Bir ordu gibi, gitmez oldu gözünden.

Uzun uzun direndi Tanrı'nın
Bu iradesine, canavar adam,
Kellesini aldı sevgilisinin,
Kazak yüzbaşıyı kamçıladi.

Vicdanı galip geldi sonunda,
Dağıttı bütün çetesini,

¹ Kudayar-Hudayar; Rus folkloründe haydut başı. 15. yüzyıl-
da ortaya çıkan Hudayar'ın orijiniyle ilgili çeşitli görüşler
vardır. Bazı kaynaklar onun Tatar, bazı kaynaklar bir Rus
knyazının kaçırılan oğlu, bazı kaynaklar da İran kökenli ol-
duğunu yazar –çn.

Varlığını kiliseye bağışlayıp
Gömdü bıçağını bir söğüdün altına.

Günahlarından arınmak için
Yollandı İsa'nın mezarına,
Gezdi, dua etti, pişman oldu
Yine de rahata ermedi.

Keşiş giysisiyle döndü bir gün
Yaşlı günahkar evine,
Başladı yaşamaya yaşlı bir meşenin altında
Ormanın derinliklerinde.

Tanrı'nın her günü, her gecesi
Dua ediyordu: Bağışla!
İşkencelere sok bedenimi
Yeter ki kurtar şu ruhumu!

Tanrı sonunda acıdı, kurtuluş için
Yol gösterdi bizim keşişe:
Yaşlı dua ederken bir gün,
Dikildi önüne Tanrı'nın yolladığı biri.

Dedi ki: "Takdiri ilahidir senin bu,
Asırlık meşeyi seçmen,
Haydutluk ettiğin bıçakla
Ve aynı elinle kesecek olman!

Çok zahmetli bir iş ama
Değecek bütün uğraşlarına,
Ağaç devrildiği zaman,
Af gelecek bütün günahlarına."

Ölçtü korkunç münzevi,
Tam üç kucak geldi yaşlı meşe!
Başladı işine dualarla
Yapıştı çelik bıçağına.

Kesti esnek ağacı,
Hep Tanrı'ya şükrederek.
Yıllar geçti, iş ilerledi
Yavaş da olsa.

Nasıl başa çıkar ki hasta
Ve sıska bir adam böyle bir devle?
Gerekli demir gibi kollar
Ve gencecik yıllar.

Kuşku düştü sonunda yüreğine,
Keserken bir ses duydu:
“Hey, yaşlı adam, ne yapıyorsun?”
Başını kaldırmadan haç çıkardı,

Baktı, Pan Gluhovski
Hızlı atının üstünde;
O yörenin en zengin,
Tanınmış toprak sahibi.

Çok korkunç şeyler duymuştu
Pan hakkında yaşlı adam,
Günahkârı doğru yola çekmek için,
Anlattı ona sırrını.

Pan güldü: “Kurtuluştan
Umudu keseli çok oldu,
Dünyada değer verdiğim
Kadın, altın, şeref ve şaraptır.

Yaşamak gerek bence yaşlı adam,
Ne kadar köle öldürsem,
Eziyet etsem, assam, kessem de
Görsen, çocuk gibi uyurum!”

Bir mucize oldu o anda
Korkunç bir öfke duydu yaşlı adam,
Atıldı üstüne Pan Gluhovski'nin,
Bıçağını gömdü yüreğine!

Kanlar içindeki Gluhovski
Atın üstüne yığıldığında
Yıkıldı koca meşe de
Bütün ormanı sarsarak.

Yıkıldı ağaç ve kalktı
Bütün günahlar adamın sırtından...
Şimdi biz de dua edelim Tanrı'ya:
Bağışla bizi, biz cahil kullarını!

III. ESKİ VE YENİ

İona sözünü bitirip haç çıkardı;
Susuyordu herkes. Birden celep
Kızgın bir sesle bağırdı:

“Hey, siz, uykucu miskinler!
Ge-mi, çabuk, ge-mi!”
–Boşa çağırma gemiyi
Güneşten önce! Korkar hepsi
Gündüzleri de ne de olsa
Eskidir onların gemileri.
Bekle! Şu Hudayar...
“Gemi! Ge-mi! Ge-mi!”
Koştı arabasıyla taşımaya
Arkasına bağlı inekle.
Bir tekme attı hayvana,
Arabada tavuklar gıdıklıyor,
Bağırdı onlara: “Susun aptallar!”
Arabada sallanıp duran
Buzağı da aldı nasibini
Öfkesinden celebin.
Yaktı canını koşulu atın
Kamçıyı şaklatarak ve Volga’ya yöneldi.
Ay süzülüyordu yolun üstünde,
Komik bir gölge
Koşup duruyordu celeple
Mehtabın düştüğü yerde!

“Anlaşılan kavgadan vazgeçti?
 Tartışacak bir şey olmadığını
 Gördü,” dedi Vlas. “Ah Tanrım!
 Büyüktür soylu günahı!”
 –Büyüktür ama her zaman
 Kıyaslanmaz köylü günahıyla,
 Dedi yeniden sabırsızca
 Ignati Prohorov.
 Klim tükürdü: Çok lazımdı!
 Herkesin kendi günahı.
 Yine de kargaya
 Yavrusu şahin görünür...
 Anlat bakalım, neymiş bu günah?

KÖYLÜ GÜNAHI

Dul amiral denizleri dolaştı,
 Denizleri dolaştı, gemiler yönetti,
 Oçakov önlerinde Türklerle savaştı,¹
 Yenilgiye uğrattı onları,
 Çariçe de ona ödül olarak
 Sekiz bin can hediye etti
 O dirlikte gül gibi yaşayan
 Amiral hayatının sonunda
 Ölmek üzereyken
 Muhtar Gleb'e altın bir kutu verdi.
 “Sevgili muhtar! İyi bak bu kutuya!
 İçinde benim iradem var;
 Öldüğümde aç zincirlerinden
 Kurtulsun sekiz bin can!”

¹ 1787-1791 Osmanlı-Rus savaşında, Oçakov altı aylık bir kuşatmadan sonra Ruslar tarafından ele geçirilir –çn.

Dul amiral yatıyordu masada,
Uzak bir akrabası geldi defnetmeye...

Gömdü ve unuttu onu! Muhtarı çağırdı
Başladı onunla konuşmaya lafı dolaştırarak,
Her şeyi öğrendi ondan, bir sürü altın
Vaat ederek ve özgürlüğünü vererek...

Açgözlüydü Gleb, kapıldı vaatlere
Onay verdi vasiyetin yakılmasına.

Onlarca yıl, yakın zamanlara dek,
Sekiz bin canı eskisi gibi tuttu alçak,
Soylarıyla, soplalarıyla; halka mı ne oldu!
Ne olacak ki ona! Taş bağlayıp suya!
Tanrı bağışlar her şeyi ama bağışlamaz
Yahuda'nın günahını.
Ah, köylü! Köylü! Herkesten daha günahkârsın,
Bu yüzden sonsuza dek çekersin!

Öfkeli ve sert bir sesle,
Tehdit dolu ve gürleyerek
Ignati bitirdi konuşmasını.
Kalabalık ayaklandı,
Derin bir iç çekerek, duyuldu şu sözler:
“İşte size köylünün günahı!
Gerçekten günahların en büyüğü!”
–Doğru; sonsuza dek çekiyoruz,
Ah-Ah!... dedi muhtar,
Ezilmiş ve iyi bir geleceğe
İnanmayan Vlas,

Çok geçmeden kendini kaptıran
 Hem acıya hem de sevince.
 “Büyük günah! Büyük Günah!”
 Diye yineledi Klim kederle.

Volga hemen önündeki
 Mehtabın aydınlattığı alan,
 Değişiverdi birden.
 Gururlu ve kendinden emin,
 İnsanlar gitmiş,
 Karınları hiç doymayan
 Ne ekmek ne tuz bulan,
 Artık bey yerine
 Mahkemelerin kamçılacağı¹
 Açlığın yanı sıra kuraklığın da
 İyice tehdit ettiği;
 Üstüne bir de şu üçkâğıtçı;
 Nice zorlukla çıkardıkları
 Katranın, gözyaşlarının Uyuşuklunun
 Fiyatı kırmakla övünen
 Düzenbaz toptancının
 “Ne diye fazla vereyim?
 Kim alacak malınızı
 Eriyeceksiniz siz de güneşte
 Çamdan çıkardığınız katran gibi!” dediği
 Uyuşuklular kalmıştı yalnızca.

Bir kez daha düştü yoksullar,
 Dipsiz uçurumların dibine,
 Sustular, kederlendiler
 Yattılar öylece yüzüstü;

¹ 1861 reformuyla köylülere kamçılarlamak da dahil ceza verme yetkisi ilçe mahkemelerine verilmişti –çn.

Yattılar, düşünüp durdular,
Birden şarkı tutturdular.
Bulut gibi yavaşça
Akıp gidiyordu acı sözler.
Öyle dokundu ki şarkı
Ezberlediler hemen
Bizim çilekeşler de.

AÇLIK ŞARKISI

Durur köylü,
Sallanır,
Yürür köylü,
Nefes almaz!

Kuru ekmekten
Karnı şiş,
Kederden
İçi geçmiş.

Kapkara bir yüz
Cam gibi göz
Görülmez
Sarhoşta bile.

İhlar yürürken,
Uyur yürürken,
Varır yavaşça
Uğuldayan çavdara.

Tarlada durur
Heykel gibi,
Ağzında şarkı
Sessizce:

“Büyü, olgunlaş,
Çavdar ana!
Ben sahibin
Pankratuşka!

Somun yiyeceğim
Dağlar boyu,
Çörek yiyeceğim
Büyük masalardan.

Tek başına yiyeceğim,
Hepsini bitireceğim.
Ne anama ne oğluma
Zırnık vermeyeceğim!”

“Ah, babalar, yemek istiyorum!”

Dedi zayıf bir sesle,
Köylünün biri; torbasından
Kuru ekmek çıkarıp yiyor.
–Sessiz şarkı söylüyorlar,
Dinle, diken diken olur saçın!
Dedi bir başka köylü.
Gerçekten de sesle değil
İçten söylüyordu Uyuşuklular
“Açlık” şarkısını.
Şarkı sürerken bir diğeri
Ayağa kalktı, gösterdi
Dermansız köylünün yürüyüşünü,
Uykunun aç köylüyü bürüdüğünü,
Rüzgârın nasıl salladığını,
Sert ve yavaş hareketlerini.

Söyleyip “Açlık” şarkısını
Yalpalayarak, bitkin düşmüş gibi,
Peş peşe yürüdüler kovaya
İçtiler kana kana şarkıcılar.

“Haydi” diye duyuldu arkalarından
Kilise bekçisinin sesi; Grigori,
Muhtarın vaftiz oğlu,
Yaklaştı hemşerilerine.
“Votka?” İçtim yeterince.
Ne oldu size böyle?
Suya atılmış gibisiniz!..
“Biz mi? Olur mu?..” Kulak verdiler,
Vlas koydu büyük elini
Vaftiz oğlunun omuzuna.

–Kölelik geri mi geldi?
Angarya mı bekliyor sizi?
Elinizden mi alındı çayır?
“Çayır mı?.. Kardeş, bırak şakayı!”
–Öyleyse ne değişti?..
“Açlık” şarkısı söylediniz,
Açlık çekmek mi istiyorsunuz?
“Asla, yok bir şey aslında!”
Klim sanki top gibi gürlemişti,
Çoğu kaşımaya başladı
Ensesini, bir fısıltı duyuldu:
–“Asla, yok bir şey aslında!”

“İç, Uyuşuklu, gez eğlen!
Her şey iyi, istediğimiz gibi,
Beklediğimiz, bildiğimiz gibi,
Boşa takma kafana!”

–İstediğimiz gibi mi, Klimuşka?
Ya şu Gleb?..

Uzun uzun
Konuşuldu: Söylendi dil birliğiyle
Sorumlusu olmadıkları
Hain Gleb'in yaptıklarının.
Her şeyin suçlusu: Serflik!
“Yılanın yavrusu yilandır,
Serflik; toprak sahibinin günahıdır,
Zavallı Yakov'un günahını da
Gleb'in günahını da o yaratmıştır.
Serflik yoksa bey de yoktur,
Kendi sadık uşağını
İpe kadar götüren
Serflik yoksa uşak da yoktur,
Kendi ölümüyle
Celladından intikam alan
Serflik yoksa yeni Glebler de yoktur,
Olmayacak Rusya'da!”

Grişa'yı herkesten daha dikkatli
Daha sevinç dolu dinledi Prov:
Ağız dolusu güldü, yoldaşlarına
Muzaffer bir sesle
“Aklınıza sokun bunları!” dedi.
“Demek artık ‘Açlık’
Ağza alınmayacak ilelebet?
Hey dostlar, neşeli bir şey söyleyin!..”
Diye bağırdı sevinçle Klim..
Kalabalık bir anda
Serflikle ilgili doğru sözleri
Gevelemeye başladı: “Yılan yoksa

Demek yavrusu da olmayacak!”
Klim Yakovlev bir kez daha
Azarladı İgnati’yi: Aptalın tekisin!
Az daha girişeceklerdi birbirlerine!
Kilise bekçisi ağılıyordu Grişa’ya bakıp:
“Tanrı ne de olsa kafa vermiş!
Boşa değil tutturması
Moskova, önüverste diye!”
Vlas da sırtını sıvazladı oğlanın:
–Tanrı sana bahşetsin
İstedğin kadar gümüş ve altın,
Bir de akıllı ve sağlıklı bir kadın!
“İstemem ben ne gümüş
Ne de altın, Tanrı ihsan etsin
Benim şu hemşerilerime
Ve bütün köylülere
Özgür ve neşe dolu bir yaşam
Bu kutsal Rus topraklarında!”
Yürekten söylediklerini bitiren
Grigori bir kız gibi kızararak
Yanlarından ayrılıp gitti.

Gün ışıyor, hazırlanıyordu
Arabacılar. –Hey, Vlas İlyiç!
Gel, bak kim var burada!
Dedi İgnati Prohorov alırken
Kütüğe dayalı boyunduruğu.
Oraya yöneldi Vlas,
Arkasından bir koşu Klim Yavovlev,
Klim’in ardında da bizim çilekeşler

(Bilmeliydiler her şeyi!)
 Yoksulların akşamdan beri
 Yattıkları kütüklerin ardında,
 Şaşkın ve hırpalanmış
 Bir adam yatıyordu.
 Üstündeki giysiler yeniydi,
 Ama yırtılmıştı her yeri,
 Boynunda kırmızı ipekli
 Bir atkı, üstünde kırmızı gömlek
 Yelek ve saat vardı.
 Lavin eğildi yerdekine,
 Görünce bağırdı hemen: “Vurun!”
 Yapıştırdı ağzına ökçesiyle.
 Fırladı delikanlı, şaşkın
 Gözlerini silerken, Vlas yapıştırdı
 Yumruğu gözünün ortasına.
 Kısıtılmış bir fare gibi
 Cıyaklayan genç fırladı
 Ormana doğru! Bacakları sağlam,
 Toprak sarsılıyor koşarken!
 Dört delikanlı atıldı hemen
 Yakalamaya peşinden,
 Bağıırıyordu herkes :”Vurun!”
 Ormanda kayboluncaya kadar
 Delikanlılarla kaçak.

“Bu da kim?” diye sordular
 Muhtara çilekeşler.
 “Neden dövüyorlar onu?”

–Bilmem, öyle dediler
 Kıskaç köyünden bize,

Gördüğünüz her yerde
Yegorka Şutov'u dövün!
Biz de dövüyoruz. Kıskaçlılar
Gelince anlatırlar. –Dövdünüz mü?
Diye sordu yaşlı adam
Kovalamadan dönen çocuklara.

“Yakalayıp benzettik!
Kuzmo-Demyansk’a doğru kaçtı,
Anlaşılan oradan Volga’yı
Geçmeye çalışacak.”

–Tuhaf millet! Uyuyan birini
Dövüyorlar niye olduğunu bilmeden...

–Bütün köylere emredilmişse,
Vurun, diye, bir nedeni vardır!
Diyerek açıklamaya çalıştı Vlas:
Kıskaçlılar sersem değildir,
Vardır bir nedeni dövmelerinin
Mutlaka!.. Ah Yegor,
Yaptığın iş ne denli alçakça!..
İğrenç adam! Onu dövmeyip
Kimi dövecektik ki?
Üstelik yalnız bize emredilmedi:
Kıskaç’tan Volga’ya kadar
On dört tane köy var,
Demek on dördünden de
Geçti geldi dayak yiyerek!

Sustu bizim çilekeşler.
Öğrenmek istiyorlardı oysa

Neydi işin aslı? Ama Vlas
Bir hayli öfkelenmişti.¹

İyice aydınlandı gün. Kahvaltı
Getirdi kadınlar kocalarına:
Çökelekli çörekler,
Bir de kaz eti (kazları sürüyorlardı
Canı çıkmak üzereydi üçünün,
Köylü almış koltuğunun altına:
“Sat! Ölürler şehre kadar!”
Aldılar bedavaya.)
Nasıl içtiği köylünün
Anlatıldı bol bol ama
Nasıl yediğini köylünün
Pek kimseler bilmez.
Daha aç gözle saldırır
Ete, votkaya olduğundan;
İçki içmeyen bir taşçı vardı
Öyle yumuldu ki kaz etine
Votka da neymiş!
Bir bağırış duyuldu: “Biri geliyor!
Biri geliyor!” Bir bahane
Daha çıktı tantanalı
Şenliğine Uyuşukluların.
Saman yüklü bir araba,
Tepesinde samanların

¹ 1874 yılında Karabiha çevresinde meydana gelen gerçek bir olay anlatılıyor. Üstü başı düzgün, paralı biri ortaya çıkar, hiçbir işi olmayan bu adamı köylüler “muhibir” diyerek dövmeye başlarlar –çn.

Asker Ovsyannikov,
Yirmi verstalık yerde
Herkesin tanıdığı!
Yanında da Ustinyuşka,
Yetim yeğeni,
Sağ kolu yaşlı adamın.
Cennetle para kazanırdı,¹
Gösterirdi Moskova ve Kremlin'i,
Ne ki bir gün bozuldu alet,
Onarmaya para yok!
Üç sarı kaşık almıştı
Ama uymamıştı önceki
Sözler bu yeni müziğe,
Halkı pek güldürmemişti!
Kurnaz asker, zamanla
Yeni sözler uydurmuş
Ve işe yaramıştı kaşıklar.
Sevindiler yaşlı adamı görünce:
“Merhaba, dede, insene aşağı,
Bir kadeh içer bizimle,
İki de kaşık vurursun!”
–Çıkmasına çıktım da
Nasıl ineceğim, bilmem:
Bilmez mi! –“Belli ki
Emekli maaşına² gidiyorsun?
Ama yandı kasaba!”

¹ Önceleri dini motifler özellikle de Âdem ve Havva'nın cennetteki yaşamlarıyla ilgili resimler gösterildiği için “Cennet” adı verilen bu aygıt, kapalı bir kutuda resimleri büyüten büyütücü aynalardan meydana gelen döner bir tablaydı. Oynatıcı da resimlerle ilgili hikâyeler anlatırdı –çn.

² Emekli maaşı I. Petro zamanında denizci askerlerle başlatılmış, sonra diğer askerler içinde yaygınlaştırılmıştı –çn.

–Yandı mı? Canı isterse!
 Yandı ha? Ben de Piter'e giderim.
 Keyif çatıyor orada emekli maaşıyla,
 Hallederler orada!
 “Demir atla gidersin herhalde?”
 Asker hafifçe ıslık çaldı:
 –Kısa süre hizmet ettin
 Ortodoks halka,
 Sen ey basurman¹ demir at!
 Seni nasıl da sevmiştik,
 Moskova'dan Piter'e
 Üç rubleye giderdik,
 Şimdi yedi istiyorsun,
 Artık sana lanet olsun!²

–Hadi, vur şu kaşıklara,
 Dedi muhtar yaşlı askere.
 Burada eğlenip duran
 Dünya kadar adam var,
 Belki faydası da olur.
 Hallet çabuk, Klim!
 (Vlas, Klim'i pek sevmezdi
 Ama iş biraz zorsa hemen
 “Hallet çabuk, Klim!” der,
 Klim de bundan hoşlanırdı.)

¹ Müslümanları aşağılama olarak kullanılan imansız, kâfir anlamındaki söz –çn.

² 1868 yılında yapılan zamlı Moskova-Peterburg üçüncü sınıf bileti beş rubleden yedi buçuk rubleye çıkarılmış, böylece sade halkın trene binmesi neredeyse imkansız hale gelmişti –çn.

İndiriyorlar yaşlı adamı arabadan.
Ayaklarının üstünde kırılacak gibiydi,
Çok uzun boylu ve bir deri bir kemikti,
Göğsünde madalyalar asılı redingotu,
Bir sırığa asılmış gibiydi.
Söylenemezdi iyi bir
Yüzü olduğu, özellikle de
İndirirlerken yaşlıyı.
Lanet mi lanetti! Ağzı yayılmış,
Gözleri kapkara kesilmişti.

Asker vurdu kaşıklara
Öyle ki kıyıdaakiler bile
Koşup gelmeye başladılar.
Hem vuruyor hem söylüyordu:

ASKER ŞARKISI

Dünya iğrenç
Adalet yok,
Hayat iğrenç
Acı büyük.

Alman mermileri,
Türk mermileri,
Fransız mermileri,
Rus sopaları!

Dünya iğrenç
Ekmek yok,
Kan yok,
Ölüm yok.

Haydi, birinci tabyadan ileri,
Haydi, “Yorgi”yle dilenmeye!

Zengin beylerde
Zengin hanımlarda
Az kalsın takacaklardı
Ayı mızrağına.
Bütün herkes
Hiddetlendi,
Hırsız efendi
Yitirdi kendini.

Yok yoksulun,
Bir kapağı bile,
“Kusura bakma, asker!”
–Dert değil, birader!

Dünya iğrenç
Ekmek yok,
Kan yok,
Ölüm yok.

Yalnızca üç Matröna’yı
Bir de Luka’yı, Pyotr’u
Hayırla anarım.
Luka’da Pyotr ile
Enfiye çekeriz
Üç Matröna’dan ise
Yiyecek alırız.

Birinci Matröna’dan
Nefis mantar turşusu,
İkinci Matröna’dan
Taze ekmek.

Üçüncüsünde ise su içerim kepçeden,
Kaynak suyu, ömre bedel!
Dünya iğrenç

Adalet yok,
Hayat iğrenç
Acı büyük.

Asker yorgun düştü.
Tutunarak Ustinyuşka'ya
Kaldırdı sol ayağını,
Başladı sallamaya
Kantar topuzu gibi;
Aynısını yaptı sağıyla da
Bastı küfrü: "Lanet hayat!"
Sonra fırladı ayağa kalktı.

"Hallet çabuk, Klim!"
Halletti Klim Piter usulü:
Birer tahta tabak hazırladı
Dedeyle yeğenine,
Yanlarına koydu onların.
Kendi de sıçradı bir kütüğe,
Bağırdı yüksek sesle: Dinleyin!
(Asker tutamadı kendini,
Köylünün konuşmasına
Hem ritim tuttu kaşıkla
Hem de eklemeler yaptı.)

K l i m

Bir meşe kütüğü
Var benim avluda
Epeydir durur: Gençliğimden
Beri üstünde odun kırarım,
Yaralanmamıştır eminim

Şu asker efendi kadar,
Baksanıza şunun haline!

A s k e r

Alman mermileri,
Türk mermileri,
Fransız mermileri,
Rus sopaları!

K l i m

Vermediler tam
Emekli maaşı, yarası
İhtiyarın eften püften
Baktı ona sağlıkçı
“İkinci dereceden!
Bağlansın emeklisi.”

A s k e r

Tam maaş bağlanmadı,
Delmemişti kalbi kurşun!

(Asker hıçkırdı; kaşıklara
Vurmak istedi, kıvrandı!
Yanında olmasaydı Ustinyuşka
Düşüp kalacaktı ihtiyar.)

K l i m

Asker yeniden başvurdu.
Ölçtüler yaraları santimle

Dediler ki her bir yara
Ancak bir bakır para.
Sorgucu da aynı böyle
Ölçerdi pazarda kavga
Eden köylülerin yarasını:
“Sağ gözün altında bir sıyrık
Yirmi kapık büyüklüğünde,
Alnının ortasında bir delik
Ruble sığacak kadar. Toplam:
Bir ruble on beş kapık
Bedeli...” Bir mi tutacağız
Pazar kavgasını
Sivastopol savaşıyla
Bizim ihtiyarın kanının aktığı?

A s k e r

Dağlar yerinden oynadı,
Tabyalardan fırladığımızda!
Tavşan, sincap, kedi misali
İşte orada kaldı ayaklarım,
Cehennemdi, sağırlandı kulaklarım
Rus açlığından ölüyordum az kalsın!

K l i m

Gitmesi lazımdı Piter’e
Yaralılar komitesine,
Yaya gider Moskova’ya
Ya sonrası? Demir at
Başladı ısırmaya!

A s k e r

Mağrur, kibirli bey karısı!
 Dolaşıyor, yılan gibi tıslıyor.
 “Beter ol, beter ol, beter ol!”
 Bağırıyor bütün köye,
 Ofluyor köylünün yüzüne,
 Eziliyor, sakatlıyor, getiriyor altına üstüne,
 Çok yakında bütün Rus halkı
 Süpürgeden daha temiz süpürecek!

Asker oynattı ayağını
 Duyuldu, nasıl vurduğu
 Kuru kemiğin diğer kemiğe,
 Klim ise sustu: Millet
 Askere doğru geliyordu.
 Herkes attı tabaklara
 Birer kapık, birer kuruş,
 Toplandı neredeyse bir ruble....

IV.

İYİ ZAMAN – İYİ ŞARKILAR

Söylevlerin şarkılara,
Tartışmaların kavgalara
Dönmesiyle sabaha karşı bitti şölen,
Büyük şölen!.. Dağılıyor millet.
Söğüt altında uyuklayan
Bizim çilekeşler kaldı orada,
İonuşka, uysal hacı da
Yattı kaldı aynı yerde.
Savva ve Grişa sallanarak
Götürdü eve babalarını
Şarkı söyleyerek; temiz havada
Volga üstünde, alarm çanı
Misali gürledi durdu
Ahenkli ve güçlü sesleri:

Halkın yazgısı
Onun sevinci
Aydınlık ve özgürlük
Hepsinden iyisi!

Çok şey istemeyiz
Biz hiç Tanrı'dan;
Namuslu bir işi
Yapmaya bize
Güç ver yeter!

Dürüstçe çalışma
Dostun yüreğine
Giden kısa yoldur,
Korkak ve tembel
Çekilin yoldan!
Cennet bu değil mi?

Halkın yazgısı
Onun sevin
Aydınlık ve özgürlük
Hepsinden iyisi!

Yoksul düşmüş son
Köylüden daha kötü yaşıyordu,
Trifon. İki odacığı vardı
Biri tüten sobalı
Diğeri, yazlık, bir sajenlik,
İşte hepsi hepsi bu;
İneği yoktu ve de atı,
Bir köpeğı vardı, Zuduşka
Bir de kedisi, onlar da gitmişti.

Babasını yerine yatırıp
Kitabına daldı Savvuşka,
Grişa ise oturamadı,
Çıktı dışarıya, çayırılığa.

Grişa iri kemikliydi,
Ama çok zayıftı yüzü
Papaz okulu hırsızı
Doyurmuyordu karnını.

Grigori okuldayken,
Gecenin birinde uyanır,
Gün doğuncaya dek
Uyumaz, beklerdi kepekli ekmeği
Sabahları onlara
Ballı baharatlı suyla verdikleri.
Uyuşuklu yoksul olsa da
Doyuruyorlardı karınlarını.
Sağ olsun, vaftiz babası Vlas
Ve diğer köylüler!
Öderlerdi güçleri yettiğinde
Delikanlılara çalışmaları karşılığı,
Onların sayesinde
Yaşayabiliyorlardı şehirde.

Kilise bekçisi övünürdü onlarla,
Ama hiç aklına gelmezdi
Ne yiyip ne içtikleri.
Kendisi zaten açtı ezelden,
Günü geçerdi arayışla
İçeceği yeri, yiyeceği yeri.
Oldukça uysaldı aslında
Yoksa yaşayamazdı hiç
İleriki yaşlarına dek.
Onun karısı Dömnuşka
Oldukça hamarattı,
İşte bunun için de
Tanrı aldı onu çabucak.
Zavallı hayatı boyunca tuzu düşündü.
Ekmek yoksa, birisinden
İsteyebilirdin, ama tuz için
Para vermeliydin,
Oysa para, angaryaya

Çalışan bütün Uyuşuk'ta
 Çok azdı! Sağ olsun Uyuşuklu
 Bölüşürdü ekmeğini Dömna'yla.
 Çoktan ölür giderlerdi
 Onun öz evlatları,
 Olmasaydı eğer Uyuşuklunun
 Tanrı'nın elinden cömert eli.

Zavallı ırgat kadının
 Kara günde yardım edene
 Ağzı var dili yoktu,
 Tuzu düşündü yaşamı boyu,
 Yıkarken de, biçerken de
 Çok sevdiği oğlu
 Grişa'ya ninni söylerken de
 Hep tuz üstüne söyledi.
 Nasıl da sıkışmıştı yüreği Grişa'nın
 Köylü kadınlar anımsadığında
 Ve söylediğinde Dömna'nın şarkısını.
 ("Tuz Şarkısı" demişti buna
 Kıvrak zekâlı bir Uyuşuklu.)

TUZ ŞARKISI

Kimse yemez içmez,
 Oğlumdan daha az
 İnan Tanrı bile.
 Bak, işte ölüyor!

Bir lokma verdim,
 Sonra ikincisini
 Yemiyor, bağırıyor
 "Biraz tuz dök!"

Oysa tuz yok,
Bir dirhem bile!
“Un eksene,”
Dedi Tanrı.

Bir iki ısırdı
Ağzını ekşitti.
“Biraz daha tuz!”
Diye bağırdı oğlum.

Yine un ekтім..
Üstüne ekledim
Gözyaşımı!
Yedi oğlum!

Övündü anne,
Kurtardı oğlunu...
Bilinir, tuzludur
Hep gözyaşı!..

Grişa anımsadı şarkıyı
Dua eder bir sesle
Karanlık ve soğuk,
Somurtkan, sert ve aç
Papaz okulunda sessizce
Hep söyledi, acıdı annesine
Ve bütün Uyuşuk kadınlarına
Süt annesi bildiği.
Kısa süre sonra yüreğinde
Zavallı annesine sevgisi
Bütün Uyuşuklulara sevgisiyle
Birleşti ve on beşinde de
Grigori artık biliyordu

Kime hayatını vereceğini
Kimin için öleceğini.

Yeterince dolaştı öfkenin
Şeytanı, elinde ceza kılıcı
Rus toprakları üstünde.
Ağır kölelik yeterince,
Açık tuttu yalnızca
Cezbeden hileli yolları
Rus toprakları üstünde!
Başka bir şarkı duyuluyor:
Gözle görünmeyen
Bir merhamet meleği
Dolaşıyor Rusya üstünde,
Çağırıyor güçlü yürekleri doğru yola.

Şu yeryüzünde
Özgür yürek için
İki yol var.

Mağrur gücünün mü
Çelik iradenin mi
Ardından gidersin?

Biri geniş yolun
Ve tamamen düz
Köle tutkularının.

Ayartılmaya açık
Muazzam bir kalabalık
Yürür o yolda.

İçten bir yaşam
Tertemiz amaç
Gülünçtür orada.

Kaynar orada
Sonsuz, insanlıkdışı
Düşmanlık ve savaş,

Fani çıkarlar peşinde...
Esir ruhlar orada
Günahla dolu.

Dışı yaldızlı
Ölü bir yaşam orada
İyiliğe büsbütün sağlar.

İkincisi, dar
Ama onurludur
Yürür o yolda,

Yalnızca güçlü yürekler,
Sevgiyle dolu
Kavgaya ve emeğe.

Aldatılanlar için
Ezilenler için
Katıl saflarına.

Yürü aşağılanmışlara,
Yürü incinmişlere
Sen orada lazımsın.

İyilik meleği boşuna
 Söylemiyor davet şarkısını
 Rus gençliğine –
 Yolladı Rusya çoktan
 Tanrı'nın yetenekle
 Yoğurduğu birçok oğlunu
 Bu onurlu yola,
 Az ağlamadı ardından,
 (Kayan yıldız gibi onlar
 Hızla geçip giderken!)
 Cahil de olsa Uyuşuklu
 Ezilmiş de olsa angarya
 Ve kölelikle – onlar da
 Kutsayarak yolladılar
 Böyle bir haberciyi
 Grigori Dobrosklonov'un şahsında.
 Yazgı hazırladı ona
 Şanlı bir yol ve parlak adını
 Halk savunucusunun,
 Veremi, bir de Sibirya'yı.

Güneş aydınlatıyor okşarcasına,
 Serinlik ve kokularıyla
 Her yerde biçilen otların
 Soluklanıyor sabahın ilk anları...

Grigori düşünceli, yürüyor
 Önce anayolda.
 (Eski; kıvrım kıvrım
 Uzun beryozalarla çevrili
 O ip gibi düzgün yolda.)

Kâh neşeli kâh hüzünlüydü.
İçinde Uyuşuk şöleninin
Uyandırdığı bir düşünce
Gittikçe güçleniyor
Bir şarkıya dökülüyordu:

“Ey anayurdum kederli anlarımda!
Binbir düşünceyle doluyorum.
Daha çok kıvranacaksın acılarla,
Ama yok olmayacaksın, biliyorum.

Sarmıştı karanlık daha koyu cehaletten,
Ve boğucu bir uyku uyanılmayan.
Kadersiz bir ülkeydin sen,
Ezilmiş, köle ve adalet bulamayan.

Oyuncak değil miydi senin halkın
Utanç verici tutkularına efendinin?
Tatar tohumunun bir at gibi satmak için
Pazara götürmesi Slav köleyi,

Utançtan utanca sokmaları Rus kızını,
Pervasızca şaklaması kamçının,
Ve korku, duyduğunda “Askere!” kararını
Aynı değil miydi dehşetiyle idamın?

Yeter! Geçmişle hesap görüldü.
Görüldü hesabı efendinin!
Rus halkı topluyor olanca gücünü
Farkında yurttaş olma bilincinin,

Hafifletti sırtındaki yükü kaderin,
Sen, yol arkadaşı Rusun!

Aile içinde hâlâ kölesin
Ama anasısın özgür bir oğlun!..”

Grişa'yi çekti kendine dar,
Dolambaçlı bir patika,
Ekinler içinden dolaşan.
Biçilmiş, geniş bir çayıra
İndi o yoldan Grişa.
Çayırdaki ot kurutan
Köylüler karşıladı onu
Sevdiği şarkıyla.
Derin bir acı çöktü delikanlıya,
Anımsayınca acılar çeken anasını
Korkunç bir öfkeye kapıldı.
Ormana girdi. Bağırarak
Çavdar tarlasındaki bildiricini
Misali dolaşıyordu çocuklar.
(Daha büyükleri çoktan
Otları altüst ediyordu.)
Çocuklarla bir sepet mantar
Topladı. Güneş gösterdiğinde yüzünü,
Nehre gitti. Suyu girdi,
Üç gün önce yanan
Kül olan kasabanın
Manzarası önündeydi:
Sağlam tek bir ev yoktu,
Yalnızca hapishane
Kısa süre önce beyaza boyalı,
Şimdi otlakta dikilen
Beyaz bir inek gibi orada.
Saklanmış yöneticiler,

Halk ise toplanmış kıyıda
 Kamp kurmuş ordu gibi.
 Çoğu uyuyor hâlâ, birkaç kişi
 Kalkmış; iki kâtip,
 Tutarak eteklerini
 Kaftanlarının yürüyorlar
 Dolapların, sandalyelerin
 Denklerin, arabaların
 Arasından çadır meyhanesine.
 Kambur terzi de o tarafa:
 Cetveli, ütüsü, makasıyla,
 Yaprak gibi titriyor.
 Uykudan kalkıp duayla,
 Saçını tarıyor,
 Tutuyor bir kız saçları gibi
 Upuzun saçlarını,
 Uzun boylu, iri yapılı
 Başrahip Stefan.
 Uykulu Volga'da yavaşça
 Süzülüyor tomruk salları,
 Sağ kıyıda bekliyor
 Yüklü üç büyük sal:
 Dün yedekçiler¹ çektiler
 Buraya şarkılarla.
 İşte iyice bitkin düşmüş
 Bir yedekçi! Bayram havasıyla
 Yürüyor, gömleği temiz,
 Cebinde şıkırdıyor paralar.
 Grigori yaklaşıp baktı
 Bu halinden memnun yedekçiye,

¹ Özellikle nehir taşımacılığında yaygın olan, büyük gemi ve salları kıyıdan halatlarla çeken hamallar –çn.

Dudaklarından döküldü
Kâh fısıltıyla kâh bağırarak
Şarkının sözleri.

YEDEKÇİ

“Omuzu, göğsü ve sırtıyla
Çekti salı kırbaç altında,
Kızgın öğlen sıcağı yaktı,
Sırtından ter seller gibi aktı.
Düştü, yeniden kalktı,
Hırıltıyla “Dubinuşka”yı¹ söyledi;
Çekti salı yerine kadar,
Sonra daldı derin bir uykuya.
Sabah kalkıp hamamda yıkandı,
Şimdi kaygısızca yürüyor iskeleye.
Kemerine gizledi üç rublesini.
Bozuklukları şingirdatarak
Düşündü bir an ve girdi meyhaneye,
Attı tezgâhın üstüne,
Zorlukla kazandığı bozukları
İçip şöyle bir bağırdı,
Sonra haç çıkardı;
Yola çıkma zamanı! Yola çıkma zamanı!
Canla başla yürüyor, ekmek çiğniyordu,
Karısına hediye basma götürüyordu,
Kardeşine baş örtüsü, çocuklarına
Altın yaldızlı oyuncak atlar.
Evine gidiyordu, yolu uzun,
Tanrı yolunu açık etsin, dinlensin!”

¹ Yedekçilerin halat çekerken söyledikleri şarkı –çn.

Grişa'nın düşünceleri
Döndü yedekçiden
Gizemli Rusya ve halkına.
Uzun uzun dolaştı kıyıda
Grişa heyecanla, düşüncelerle,
Yeni bir şarkı
Yorgun ve alev alev yanan
Başını soluklandırıncaya dek.

RUSYA

Sen hem yoksul
Hem bereketlisin
Sen hem kudretli
Hem güçsüzsün,
Rusya Ana!

Kölelikten kurtulan
Özgür yüreğin,
Altındır altın
Halkın yüreği!

Halkın gücü
Büyük güçtür,
Vicdan rahat,
Gerçektir adalet!

Güç verilmez
Haksızlığa,
Kurban verilmez
Haksızlığa.

Rusya kıpırtısız
Rusya ölü gibi!
Parladı içinde
Gizli bir kıvılcım.

Doğruldu uyuyanlar,
Çıktı çağrılmayanlar,
Dağlarca ekmek
Yığıldı buğday, çavdar!

Doğruluyor yerinden
Sınırsız bir ordu,
Söyler içindeki o güç
Yenilmez olduğunu!

Sen hem yoksul
Hem bereketlisin
Sen hem kudretli
Hem güçsüzsün,
Rusya Ana!

V.

“Bitirdim şarkıyı!” dedi Girişa fırladı ayağa:
“Büyük gerçek dile geldi olanca yakıcılığıyla!
Yarın hemen okurum Uyuşuklulara, yeter artık
Kederli şarkı söylemeleri... Tanrım, yardım et onlara!
Oyundan ve koştuktan kızarmışçasına yanacak
yanaklar,
Bu güzel şarkı eşliğinde yürekten ayaklanacaklar
Yoksul ve ezilenler...” Kardeşine okudu hemen
Şarkısını büyük bir keyifle (Kardeşi “Muhteşem”
dedi.)

Grişa uyumayı denedi. Uyku tutmadı bir türlü,
Eskisinden daha güzel bir şarkı yazdı uykuluyken;
Bizim çilekeşler evlerinde olmak isterlerdi,
Grişa’ya neler olduğunu eğer bilselerdi.
Yüreğinde duyuyordu kendi sınırsız gücünü,
İçine işliyordu duyan herkesin sözleri
Işıltılı sesleri bu asil marşın,
Söylüyordu, halkın mutluluğunun gerçekleştiğini!..

1863-1877

Nekrasov'un önemi ölümünden sonra bile durmayan acımasız saldırıların ve gücünü yaratan bütün koşulların altında yatar. Bilinçli yaratıcılığının başladığı ilk andan itibaren Rus tarihsel yaşamının iyileşmeye en muhtaç yaralarına odaklanır. Onun, Rus halkının acısını betimleme biçimi ve halk yığınlarına dair çizdiği acı dolu yaşam tabloları diğerlerinden farklıdır. Ezilenlerin ve aşağılananların bütün zaferlerini doğuran korkuyu o dile getirir ve gür sesi okur üzerinde güçlü bir etki bırakır. *Rusya'da Kim İyi Yaşar?* Nekrasov'un 19. yüzyıl halk destanıdır adeta; dili, yaşayan Rus dilidir. Yedi çilekeş köylü Rusya'da en mutlu, özgür ve rahatça yaşayan kişiyi bulmak için çıktığı yolculukta Rusya'nın gerçeğine rastlarlar.

"Nekrasov, daha yaşamının başında yaralanmış bir kalptir; onun bu hiçbir zaman kapanmayan yarası, sonraki bütün yaşam boyunca tutkularının, çile dolu şiirinin başlangıcı ve kaynağı oldu."

–Dostoyevski

"Zamanın ruhu eski sisteme amansız bir savaş ilan ettiğinde, yeni ruh halinin tek sözcüsü Nekrasov oldu."

–Semyon Vengerov

